

CORPUS INSCRIPTIONUM ETRUSCARUM

A CAROLO PAULI CONDITUM ET B. NOGARA ADIUTORE
AB O. A. DANIELSSON ET G. HERBIG CONTINUATUM

SUPPLEMENTI FASC. I

LIBRI LINTEI ETRUSCI FRAGMENTA ZAGRABIENSIA

ADIUVANTE

OLAVO AUGUSTO DANIELSSON

LINGUAE LITTERARUMQUE GRAECARUM PROFESSORE EM. UPSALIENSI

EDIDIT

GUSTAVUS HERBIG

IN UNIVERSITATE LITTERARUM ROSTOCHIENSI LINGUARUM INDOGERMANICARUM
PROFESSOR EIUSQUE H. T. (a. 1919) RECTOR

LIPSIAE

APUD IOANNEM AMBROSIUM BARTH

1919—1921

Nach überlanger Pause, die durch die Stürme des Weltkrieges verschuldet wurde, gerät das

CORPVS INSCRIPTIONVM ETRVSCARVM

unter dem Schutze deutscher Akademien und anderer Gönner wieder in Fluß. Die größten und wichtigsten Texte werden nach dem Plan des Werkes nunmehr vorgelegt und zwar zu einer Zeit, in der ungeahnte Neufunde in Kleinasien, wie immer die Entscheidung im Einzelnen fallen wird, auch die Freunde unserer Studien lebhaft bewegen. Suppl. Fasc. 1 (die Agramer Leinwandrolle, 33 S, 10 Lichtdrucktafeln) wurde dieser Tage ausgegeben. Vol. II Sect. I Fasc. (die nicht-instrumentalen Inschriften West-Etruriens von Populonia im Norden bis Vulci im Süden) und Sect. II Fasc. 2 (die Tontafel von Capua, 2 Lichtdrucktafeln, mit den kampano-etruskischen Gefäß-Aufschriften) können wir für das Jahr 1922 in sichere Aussicht stellen. Die letzten Lieferungen sollen dann, wenn Kräfte und Mittel ausreichen, in rascher Folge erscheinen. Auch für den Abschluß des Werkes ist uns die wertvolle Mitwirkung von B. Nogara, dem jetzigen Generaldirektor der Vatikanischen Sammlungen in Rom, erfreulicher Weise gesichert.

Upsala, Breslau, Leipzig im Herbst 1921

Die Herausgeber:	Die Verlagsbuchhandlung:
O. A. Danielsson und G. Herbig	Johann Ambrosius Barth

CORPUS INSCRIPTIONUM ETRUSCARUM

A CAROLO PAULI CONDITUM ET B. NOGARA ADIUTORE
AB O. A. DANIELSSON ET G. HERBIG CONTINUATUM

SUPPLEMENTI FASC. I

LIBRI LINTEI ETRUSCI FRAGMENTA ZAGRABIENSIA

ADIUVANTE

OLAVO AUGUSTO DANIELSSON

LINGUAE LITTERARUMQUE GRAECARUM PROFESSORE EM. UPSALIENSI

EDIDIT

GUSTAVUS HERBIG

IN UNIVERSITATE LITTERARUM ROSTOCHIENSI LINGUARUM INDOGERMANICARUM
PROFESSOR EIUSQUE H. T. (a. 1919) RECTOR

LIPSIAE

APUD IOANNEM AMBROSIUM BARTH

1919—1921

ALMAE · MATRI · ROSTOCHIENSI

D · XII · M · NOV · A · MCMXIX

SACRA · SAECVLARIA · QVINTA · CELEBRANTI

PIO · GRATOQVE · ANIMO

D · D

EDITOR

Praemonenda.

In textu transcribendo eandem fere rationem, quae in CIE. (maxime in altero eius volumine) usurpatur, secutus sum. Itaque litterae mutilae vel obscuratae, sed quae certo aut probabiliter legi mihi visae sint, puncto (*a* cet.), interpunctiones autem similiter corruptae uncino supposito (ω) insignitae sunt; loci litterarum, quae totae interciderunt, lineolis brevibus singulis (velut --- = lacuna trium litterarum), reliquiae litterarum, quae legi iam non possunt, decussibus singulis (velut $\times\times\times$ = litterarum trium vestigia incerta) notantur; ubi numerus pro certo constitui non potuit, lineolas illas breves uncinis rotundis inclusi (---). Eos denique hiatus, qui linteis absumpto (cf. ad ea, quae sequuntur, illustranda tabulam p. 6) ante columnas I: am et II: am, post columnas septem priores (I—VII) apparent, interque duas deinceps fascias 4: am et 1: am columnae III: ae, 5: am et 3: am columnarum VIII: ae et XI: ae intercedunt, binis (:::: cet.) aut, sicubi numerus versuum in fasciarum confinio deperditorum certius definiri potuit, etiam pluribus punctorum versibus indicavi; si fragmentum novum infra fasciam 3: am columnarum VIII: ae et IX: ae inserendum sit (cf. p. 6b), col. X: am et XI: am ipsas quoque punctorum versibus in exitu suppleas. Hoc lacunae inter fascias columnasve exstantis signum a Krallio mutuatus sum; ceteris in rebus transcriptio eius a mea aliquantum discrepat. Atque integras quidem ille litteras etruscas ‘antiquis’, quae vocantur, litteris latinis minusculis (*a* Kr. = *a* He. cet.), mutilas autem, quae aliquatenus legi possent, ‘cursivis’ (*a* Kr. = *a* He. cet.) expressit; quae autem ex his maxime dubiae ei visae erant, eas plerumque interrogandi signo superposito notavit (velut $\hat{a}$ = *a*? He. in adn.). Incerta litterarum vestigia $\times$ ‘antiquis’ singulis (velut $\times\times\times$ Kr. = $\times\times\times$ He.), ubi autem numerum pro certo definire nequiverat, eadem littera ‘cursivo’ typorum genere iterata indicavit (velut $\times\times\times\times$ Kr. = (----) He.). In lacunis, quae in principio aut exitu versuum inveniuntur, denotandis eadem illa littera latina aut ex ‘antiquo’ aut, ubi de locorum

numero dubitabat, ex ‘cursivo’ genere usus est, atque ita quidem, ut uncinis eam quadratis a versu reliquo secluderet (velut in principio aut exitu versus $\times\times\times$) aut [$\times\times\times$ Kr. = --- He., $\times\times\times$] aut [$\times\times\times$ Kr. = (---) He.]; lacunas in versu medio exstantes, quantum video, omnes coniectura explevit. Punctum denique evanidum puncto gemino ‘cursivo’ sive inclinato expressit (: Kr. = $\perp$ He.). Quam transcribendi rationem, ubicumque lectiones Krallianae afferendae erant, ad meum notandi morem transtuli (velut, ut uno defungar exemplo, Col. I v. 3 $\times\times$: *etraša* Kr. = $\times\times$: *etrašā* in mea ad eum locum adn.); neque enim par erat aut typographum aut eos, qui hac Fasciarum editione usuri sunt, tanta scripturae inaequalitate fatigari.

In adnotationibus textui subiectis (p. 21—27) varietatem lectionis omnem, quae quidem ullius esse momenti mihi videretur, proferendam esse existimaui. Hoc autem in ea re fere tenui temperamentum, ut eas modo commemorarem lectiones, quae archetypo ipso inspecto propositae erant, ex hisque eas seligerem, quae a mea ipsius in textu scriptione notabiliorem in modum differrent. Eos igitur locos, ubi Krall (vel Torp) et ego de lectionis summa sine ulla dubitatione consentimus, de singulis autem litteris, utrum plene clareque an obscurius in archetypo appareant, inter nos discrepamus, silentio plerumque praeterii (velut Col. II 6 *tiurim* He.: *tiurim* Kr., 7 *haθrθi* He.: *haθrθi* Kr., 9 *utince* He.: *utince* Kr., sim.).

In tabula mea III (paulo infra mediam) pro eo quod perperam scriptum 5a (10a) legendum est 4a (10a).

Hoc in libro absolvendo et emendando, cum ipse horum temporum angustiis officiisque muneris varie distringerer atque impedirer, Danielsson, socius amicissimus, operam mihi tam fidem luculentamque navavit, ut nomen eius inscriptioni frontis inserendum esse putaverim.

Scr. Rostochii m. Oct. a. MCMXIX.

G. Herbig.

Multis variisque causis, quas commemorare non necesse videtur, factum est, ut hic liber nunc demum absolvi edique posset; nam munusculo, quo sollemnia saecularia universitatis Rostochiensis proxima prosecutus sum, pars tantum prior (prolegomena et textus) continebatur. In qua parte, cum paulo festinantius prelo subiceretur, menda errataque complura resederunt, quae nunc quidem in textu ipso editionis plenae emendavi; nonnulla, quae vel Danielsson vel Nogara vel ipse sero notavimus, hoc loco subiungam.

P. 2b post v. 7 a. s. l.] Martelli G. L., *La mummia di Agram* (I^a. II^a. III^a colonna). *Studio di lingua etrusca*. Perugia 1912, Muller F., *De vocibus Etruscis tul, spural, naper, ten*. Mnemosyne 41, 1919, 117—121, Lattes E., *Saggio di traduzione delle bende etrusche di Agram*. *Rendiconti d. R. Accad. dei Lincei*. Vol. XXVIII, 1919, 69—84, Lattes E., *L'enigma etrusco*. Scientia. *Rivista di scienze*. Vol. XXV, anno XIII, 1919, N. LXXXIV, 4 p. 1—7, Peserico L., *Poematis Etrusci, quod Mummia dicitur, interpretatio Vicetiae* 1919, Peserico L., *Le Tavole Eugubine e il Poemetto Etrusco detto della Mummia*. Vicenza 1920. *Estratto dalle 'Ricerche di Storia Etrusca'*. Vicenza 1919 [Liber linteus Zagrabiensis p. 157—168], Martelli G. L., *Lingua Etrusca: Grammatica. Testi con traduzione a fronte*. Glossario. Perugia 1920.

P. 9a v. 6 et 17a s. l.] *hamgiare* et *hamgiar*^{le} (Da., qui a 1909 inscriptiones huius speculi recognovit; v. etiam H. B. Walters *Catal. of the Bronzes ... in the ... Brit. Mus.* [Lond. 1899] 94 n. 622), *lasa* nomen divae illi temere perperamque ab artifice Etrusco impositum esse G. Körte *Röm. Mitteil.* 20, 1905, 367, 1 iudicavit, neque tamen mihi persuasit.

P. 12b et 13a ad n. 8—10]

11. CIE. 1003 = Fabretti II. *Supplem.* n. 60 (cf. Nardi-Dei *Bull. dell'Inst.* 1873, 158, Corssen *Spr. d. Etr.* 1, 957, Lattes *Correz.*,

giunte e post. 75); operculum ossuarii ex alabastrite facti, quod Pauli in museo Clusino non invenit. Effigies virilis *volumen* explicatum manu tenet, ex quo Nogara aliter ac priores sic fere titulum descripsit (per litt. m. Jun. a. 1921):

ANVOH19M11HVVJ

i. e., si recte video, 'L. Van(n)ius | M. f. *R(h)inthonius (= 'Piv9av).

12. A. Minto *Not. d. Scavi* 1914, 239 sq., fig. 7: operculum ossuarii ex lapide tiburtino ad Perusiam (prope thermas S. Galigani repertum cum effigie (capite umerisque trunca) viri in lecto accubantis et *volumen* nonnulla ex parte explicatum, quasi in medio legat, manibus ambabus tenentis; in margine operculi antio litteris insculptis

ar·calisna·ar·mempru·velsn[at]

(ita loco ultimo ex imagine legendum Danielssonio videtur; *velsp* per errorem Minto ex. transer).

P. 17a ad v. 12 ab i. l.] Item incerta aut falsa aegyptologi de Aegyptiorum et Etruscorum antiquissimo commercio et de linguis cognatis eorum attulerunt aut fabulati sunt, velut I. F. Champollion, illustrissimus ille scripturae hieroglyphicae indagator, in litteris quibusdam, quas H. Hartleben *Champollion*. Vol. 1, Berlin 1906, 110—111 germanice vertit, et H. de Barenton, huius aetatis homo doctus, in libello, qui *La langue étrusque, dialecte de l'ancien égyptien*. Paris 1920, inscribitur (cf. Herbig *Orient. Lit. Zeit.* 24, 1921, 157—159).

Scr. Vratislaviae m. Sept. a. MCMXXI.

G. Herbig.

Prolegomena.

1. Fragmenta sunt libri lintei in complures discissi lacinias, quae aliis cum fasciis sceletis (i. e. corpori medicato) muliebri pro involucro fuerunt. Circa annos 1848—1849 Michael (de) Barić, homo Austriacus, in Aegypto, ubi tum peregrinabatur, emit domumque Vindobonam deportavit; qui postquam a. 1859 vita excesserat, Elias Barić, frater eius et ex parte quadam heres, intra a. 1860 et 1865 et sceletum et fascias antea, sed incertum quo tempore, ex compage solutas, museo publico, quod Zagrabii est, donavit. In musei illius tabulas s. inventarium (*Imovina narodnog muzeja*) primus rettulit M. Sabljar († a. 1865); in indicibus musei deinde typis descriptis commemorarunt S. Ljubić a. 1870 et 1889 et J. de Bojničić a. 1880. Postea autem quam hieme a. 1868—1869 H. Brugsch, a. 1873 L. Reinisch, hieme a. 1878—1879 Ph. Probly Cautley (cui eam curam R. F. Burton vel huius uxor mandaverat) aliqua ex parte hoc monumentum attigerant temptaverantque, J. Krall, professor Vindobonensis, fascias inscriptas Vindobonam transmissas per totum anni 1891 spatium summa cura parique solertia perscrutatus anno proximo quae iis continentur libri fragmenta (quae etruscae scripta esse primus perspexerat) copioso imaginum commentationumque apparatu illustrata et indice verborum instructa edidit. Secuta est decem post annos recognitio Alfii Torp, qui aestate a. 1902 eius rei causa Zagrabium invisit. Ipse denique, dum me ad haec Corporis supplementa aliquando edenda paro, a. 1910 m. Iulio Iosepho Brunšmid, musei Zagrabienensis praefecto illustrissimo, operam meam perquam humaniter liberaliterque adiuvante has reliquias quam potui diligentissime excussi. Fragmentum novum, quod tum inventum est (v. infra p. 5. 6. 27), aestate a. 1914 rogatu meo Rostochium missum denuo inspicere et Rodolpho Kobert, collegae clarissimo, ratione chemica examinandum tradere mihi licuit.

Ljubić S., *Vjestnik narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu* 1870, p. 48—49, Bojničić J. v., *Das kroatische archäologische Nationalmuseum. Kroatische Revue* 1, Agram 1882, 130, Burton R. F., *The Ogham Runes and el-Mushajjar. Transactions of the Royal Society of Literature of the United Kingdom. Second Series. Vol. 12, London 1882 (Read January 22, 1879)*, 32—38, Ljubić S., *Popis arkeologičkoga odjela narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu* 1889, p. 18—19, Krall J., *Die etruskischen Mumienbinden des Agramer Nationalmuseums. Woch. f. klass. Philol.* 1892, col. 219—221 = *Anzeiger d. Kais. Akad. d. Wiss. Philos.-histor.* Cl. 29, Wien 1892, p. 1—4, Anonymus, *Neuer*

etruskischer Text aus Aegypten. Berl. philol. Wochenschr. 1892, Sp. 292. 317, Ebers G., *Etruskisches aus Aegypten, Beilage zur Münchner Allgemeinen Zeitung vom 7. Januar 1892*, 1—2, Bréal M., *Découverte d'un monument étrusque. Acad. des Inscr. et Belles-Lettres. Séance du 18 mars 1892. Revue critique* 1892, p. 259—260. *Journ. officiel de la Rép. Française*, 20 mars 1892, p. 1475, Lattes E., *Il nuovo testo etrusco scritto sopra le fascie di una mummia egiziana del Museo di Agram. Rendiconti d. R. Istituto Lombardo. Serie II, Vol. 25, 1892*, p. 508—510, Brown Rob. jun., *The New Etruscan Inscription. The Academy* 41, London, Feb. 6, 1892, No. 1031, p. 137—138, Reinach S., *Revue critique* 1892, 237—8, Krall J., *Die etruskischen Mumienbinden des Agramer National-Museums. Beschrieben und herausgegeben. Mit 10 Lichtdrucktafeln. Denkschriften d. Kais. Akad. d. Wiss. Philos.-histor. Cl. Bd. 41, Wien 1892, 3. Abh.*, p. 1—70 cum tab. I—X [quam ad commentationem indicandam his infra utar notis: 'Krall (Comm.)', 'Kr.'], ibi p. 63—70: Wiesner J., *Materielle Untersuchung der Agramer Mumienbinden*, Sayce A. H., *An Etruscan Book from Egypt. The Academy* 42, London, Oct. 1892, No. 1067, p. 338—339, Deecke W., *Woch. f. klass. Philol.* 1892, col. 1249—1255, Lattes E., *Prima e seconda comunicazione intorno al testo etrusco della mummia di Agram. Perseveranza, Milano* 26 marzo e 5 ottobre 1892, Lattes E., *Il testo etrusco della mummia di Agram. Appunti ermeneutici. Torino* 1892, p. 1—23 = *Atti d. R. Acc. d. Scienze di Torino, Vol. 27, 1892*, p. 630—650, Brinton D. G., *The Etruscan Ritual Book. Science. Sept. 23, 1892*, p. 173, No. 503. Oct. 14, 1892, p. 212—3, No. 506, Lattes E., *Nuovi appunti per l'interpretazione del testo etrusco della mummia di Agram, Rendiconti d. R. Istituto Lombardo. Ser. II, Vol. 25, Milano* 1892, p. 1087—1097, Milani L. A., *Il piombo scritto di Magliano. Monumenti antichi pubbl. per cura d. R. Accad. dei Lincei* 2, 1893, col. 37—68 con 1 tavola (cf. col. 61—66), Lattes E., *Saggi e appunti intorno alla iscrizione etrusca della mummia. Milano* 1894, p. 1—257 = *Memorie d. R. Istituto Lombardo. Cl. di lett. e sc. stor. e mor. Vol. 19, Milano* 1893, p. 133—389, Lattes E., *La parola 'vinum' nell'iscrizione etrusca della mummia. Atti d. R. Acc. delle Scienze di Torino. Vol. 28, 1893*, p. 871—880, Lattes E., *Miscelle zu Malacia. Arch. f. lat. Lec.* 8, 1893, 441—442, Bréal M., *Le manuscrit étrusque d'Agram. Journal des Savants. Paris* 1893, p. 218—230, Sayce A. H., *The Discovery of an Etruscan Book. The Fortnightly Review. N. S.* 53, London 1893, 162—168, Pauli C., *Neue Philol. Rundschau* 1894, 143—144, Pauli C., *Altital. Forsch.* 2. Bd. *Eine vorgriechische*

Inscription von Lemnos. 2. Abteilung. Leipzig 1894, cf. p. 15. 40—44. 229, Deecke W., *Deutsche Lit. Zeit.* 15, 1894, col. 331—333, Deecke W., *Berl. Philol. Wochenschr.* 1894, col. 1109—1112, Lattes E., *L'iscrizione etrusca della mummia e il nuovo libro del Pauli intorno alle iscrizioni tirrene di Lenno. Osservazioni critiche. Rendiconti d. R. Istituto Lombardo. Serie II, Vol. 27, Milano 1894, p. 613—623. 627—662, Lattes E., Metro e ritmo nell'iscrizione etrusca della mummia e in altre etrusche epigrafi. Rendiconti d. R. Istituto Lombardo. Serie II, Vol. 27, Milano 1894, p. 389—398, Lattes E., L'ultima colonna della iscrizione etrusca della mummia. *Memorie d. R. Acc. d. Sc. di Torino. Serie II, vol. 44, Cl. di sc. mor. stor. e filol.* 1894, p. 151—192, Lattes E., *Studi metrici intorno all'iscrizione etrusca della mummia. Rendiconti d. R. Istituto Lombardo. Serie II, Vol. 28, Milano 1895, p. 579—582, Lattes E., Studi metrici intorno all'iscrizione etrusca della mummia. Memorie d. R. Istituto Lombardo. Cl. di lett. e sc. stor. e mor. Vol. 20, Milano 1895, p. 1—102, Lattes E., *Noterelle etruscologiche. Estratto del Rendiconto d. Acc. di Archeol., Lett. e Belle Arti. Napoli 1895, p. 1—17, Deecke W., Bericht üb. d. Fortschritte d. Etruskologie für d. Jahre 1886—1893 = Jahresbericht für Altertumswiss. Bd. 87, 1895 Suppl., p. 94—111. 125, Skutsch F., Etruskische Monatsnamen und Zahlwörter. Rhein. Mus. 56, 1901, 638—639 = Kleine Schriften, Leipzig 1914, 212—214, Torp A., Etruskische Monatsdaten. Videnskabs-Selskabets Skrifter. II. Historisk-filosofisk Klasse. Christiania 1902. No. 4, p. 1—18, Krall J., *Deutsche Lit. Zeit.* 24, 1903, col. 3072, Torp A., Zu dem Agramer Text = Etruskische Beiträge 2, Leipzig 1903, p. 1—83, Herbig G., *Berl. philol. Woch.* 1904, col. 596—599. 628—631, Thulin C., *Die Agrambinden = Italische sakrale Poesie und Prosa. Eine metrische Untersuchung, Berlin 1906, p. 5—14, Thulin C., Die etruskische Disciplin. Göteborg 1906—9 (passim), Skutsch F., Pauly-Wissowa Real-Encyclopädie d. class. Altertumswiss. Halbbd. 11, 1907, col. 777—778, Herbig G., Bericht üb. d. Fortschritte d. Etruskologie für d. Jahre 1894—1907 I = Jahresbericht für Altertumswiss. Bd. 140, 1908, 121—122, Skutsch F., La lingua etrusca. Saggio estratto da Gli etruschi e la loro lingua. Traduzione italiana di G. Pontrandolfi. Firenze 1909, p. 18—20, Bugge S., Das Verhältnis der Etrusker zu den Indogermanen und der vorgriechischen Bevölkerung Kleinasien und Griechenlands. Straßburg 1909 (passim), Lattes E., Ancora dei numerali e dei nomi di mese etruschi. Rhein. Mus. 65, 1910, 637—639, Herbig G., Die etruskische Leinwandrolle des Agramer National-Museums. Abhandlungen d. K. Bayer. Akad. d. Wiss. Philos.-philol. u. hist. Kl. Bd. 25, München 1911, 4. Abh. p. 1—45, Cortsen S. P., *Nordisk Tidsskrift for Filologi. R. IV Vol. 1, 1912, 38—44, Ehrenzweig A., Zur Frage der Einreihung des neuen Bruchstückes des etruskischen Mumientextes. Glotta 4, 1913, p. 262—265, Rosenberg A., Etruskisches: 1. Zur etruskischen Wortbildung, 2. Zu den Agramer Mumienbinden. Glotta 4, 1913, p. 51—87,*****

Lattes E., *L'epitaffio etrusco del claruxies e le bende tolemaiche di Agram. Arch. f. Papyrusforschung* 6, 1913, 24—29, Lattes E., *Per l'interpretazione del testo etrusco di Agram. Hermes* 48, 1913, p. 481—493. 49, 1914, p. 296—304. 50, 1915, p. 225—246, Sigwart G., *Zur etruskischen Sprache: 1. pute, puteus und tul(ar), tullius. 3. flere, ein etruskisches Appellativum. 4. Zur Agramer Mumienbinde. Glotta* 8, 1916, 139—148. 159—168.

I. De monumenti memoria vetustiore.

Ex eo genere haec fere cognita habemus. 1. Primus, de quo constet, hoc monumentum commemoravit breviturque, cuiusmodi sibi videretur, indicavit M. Sabljär, musei Zagrabienis quondam praefectus († a. 1865), in eius musei inventario manu scripto. Ubi quae sermone croatico scripta sunt, omnia Krall p. 26 croatice et germanice, potiora *Leinwandr.* 4 germanice ipse attuli (interpretationem germanicam priorem V. Jagić, posteriorem J. Bruns mid recognovit). — 2. Cum H. Brugsch hieme a. 1868—1869 monumenta Aegyptiaca quae eo tempore in museo Zagrabienis exstabant, percensuisset, S. Ljubici, musei moderator, iis, quae ille reppererat, usus a. 1870 in actis musei, quae inscribuntur *Vjestnik narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu*, indicem earum rerum edidit ibique p. 48 sq. nonnulla de his fasciis exposuit, quae prima earum in scriptis publici iuris factis mentio est (Krall 7). Anno deinde 1889 idem in catalogo musei publici Zagrabienis (*Popis arkeologičkoga odjela narodnoga muzeja u Zagrebu*), Vol. I p. 18 sq., eadem illa ex actis, quae modo dixi, iteravit adnotatione addita paulo longiore, qua, quae interea de hoc monumento exquisita et tentata essent, commemoravit. Praeterea in eiusdem voluminis Tab. I imaginem delineatam octo textus versuum (n. 24 et 26 = n. 3 et 4 imaginis Cautleyanae = col. VIII v. 3—5 et col. IX v. 5—10) et photographam particulae cuiusdam (ex col. XII v. 2—6) a Standlio artifice Zagrabienis magno labore confectam adiecit (Krall 9 sq.). In epistula denique d. 10 m. Mart. a. 1892 Zagrabio ad Krallium data (Krall 5 adn. 4) quiddam attulit, quod ad rationem, quae inter sceletum et fascias inscriptas intercesserit, cognoscendam nonnullius videtur momenti esse. — 3. In monumentorum Aegyptiacorum, quae in museo publico Zagrabienis adservantur, indice ab J. de Bojničić, musei custode, in ephemeride, quae *Kroatische Revue* inscribitur, a. 1880 edito p. 130 n. 3 sceletum fasciaeque inscriptae commemorantur. — 4. Tribus epistulis ad Krallium datis, quarum quae huc pertinent verba hic l. c. p. 6 attulit, H. Brugsch nonnulla exposuit, quae, dum hieme a. 1868—1869 Zagrabii degit, de hoc monumento animadvertenter enotaveratque. Quae aliqua ex parte iis explentur, quae R. F. Burton in commentatione illa *The Ogham-Runes* cet. (supra p. 1 a, Krall 8) protulit.

Iam haec testimonia numeris, quibus supra notavi, appositis totidem verbis expressa afferentur.

1. Sabljär.

Misirske starine (Egipatske)

Imovina narodnog muzeja.

Tekući broj	Poklonio	Nadjeno	Opis	Dobro sačuvano
1	g. Ilija Barić, podarcidjaka-biskupije Djakovačke u Golubincu.	iz Misira donio Mihailo Barić, perovodja kr. pri-dvorne kancelarije ugarske, i po njegovoj smrti ostavio bratu svomu Iliji.	1. Mumia gola ženska, stojeća uz jednu železnu šibku, na drvenom ugladjenom podnožju, sa crljenkastim lasimah, malo pozlate na čelu i na ramenamah, u jednoj crno ugladjenoj škrinji sa staklom na svim 4 stranamah, unutarnjim pepelasto bojadisanim svilnim zastorom, s okovanim vratama, i sa dvie ključanice i ključe, od koji gornji uzice zatvara, s kojim se zastor u visinu diže. 2. Druga škrinja, stoji na izvisitim podnožju, crno ugladjena, sa staklenima vratamah, okovom, bravom i ključem. U njoj stoji drob i povići od gore spomenute mumije, i komadah listinah napisatih na papirusu travi. I većina povića ima pisamah i hiroglifih.	1 1

Aegyptische Altertümer

Inventar des Nationalmuseums.

Laufende Zahl	Geschenk	Fundort	Beschreibung	Gut erhalten
1	des Herrn Elias Barić, Vize-Archidiakons der Djakovarer Diözese in Golubina.	aus Aegypten gebracht von Michael Barić, Konzipist bei der k. ungar. Hofkanzlei, und nach seinem Tode hinterlassen seinem Bruder Elias.	1. Nackte weibliche Mumie, an einem eisernen Stabe stehend, auf einem hölzernen polierten Postamente, mit rötlichen Haaren, etwas Vergoldung auf Stirne und Schultern, in einem schwarz polierten Schrein mit Glas auf seinen 4 Seiten, im Innern mit einem Seidenvorhang von aschgrauer Farbe, beschlagenen Türen, zwei Schlössern und Schlüsseln, von welchen der obere die Schnur schließt, mit welcher der Vorhang in die Höhe gehoben wird. 2. Anderer Schrein, stehend auf einem erhöhten Postamente, schwarz poliert, mit Glastüren, Beschlag, Schloss und Schlüssel. In ihm finden sich die Eingeweide und Binden der obengenannten Mumie und Stücke von beschriebenen Urkunden auf Papyrusgras [rectius -bast]. Auch die Mehrzahl der Binden hat Inschriften und Hieroglyphen.	1 1

2. Ljubić.

Vjestnik 48—49. Popis 18—19: 1. Mumia gola ženska, stojeća uz jednu železnu šibku, na drvenom ugladjenom podnožju u visokoj četverouglastoj škrinji sa staklom sve naokolo. Kosa joj crljenkasta, a vidi se još malo pozlate na čelu i na ramenih. Dobro je sačuvana. Visoka je mumija 1,62. Poklon g. Ilije Barića ... Donio ju iz Misira Mihajlo Barić ... 2. Škrinja na izvisitom podnožju, sa staklenim vratima. U njoj stoje drob i povoji od gori spomenute mumije. Na povojih se prikazuju pismo, komu se još u trag došlo nije ...

1. Nackte weibliche Mumie, an einem eisernen Stabe stehend, auf einem hölzernen polierten Postamente, in einem hohen vierseitigen Glaskasten. Sie hat rötliche Haare, an Stirne und Schultern sieht man etwas Vergoldung. Sie ist gut erhalten. Die Mumie ist 1,62 m hoch. Geschenk des Elias Barić ... Es brachte sie aus Aegypten Michael Barić ... 2. Glaskasten auf einem erhöhten Postamente. In demselben finden sich die Eingeweide und die Binden der oben genannten Mumie. Auf den Binden zeigt sich eine Schrift, auf deren Spur man noch nicht gekommen ist ...

Ljubić ad Krallium: Già il prete Ilija Barich mandava in dono al nostro museo la detta mummia in due casse a vetro, in una delle quali si conservava la mummia nuda affatto e nell'altra i pannicelli già svolti, e sui quali era visibile la scrittura (la quale anzi avrà provocato senza dubbio lo svolgimento stesso).

3. Bojničić.

In einem Glaskasten stehend die ihrer Bandagen entkleidete Mumie einer jungen Frau. Sie wurde durch Michael Barić aus Aegypten gebracht. In einem anderen Glaskasten werden die zu ihr gehörigen Mumienbinden bewahrt, die vollkommen mit bisher unbekannten und unzifferierten Schriftzeichen bedeckt sind. Als einziges Beispiel einer bisher unbekannten ägyptischen (?) Schriftart, gehören diese Binden unter die hervorragendsten Schätze unseres Nationalmuseums.

4. Brugsch.

In epistula d. 27. m. Apr. 1891 Cairo data: Die in Rede stehende Mumie des Museums zu Agram kam mir unter die Hände, als ich im Jahre 1867 oder 1868 [infra rectius: im Winter 1868—69] auf Wunsch des damaligen Museumsvorstandes die kleine Sammlung katalogisierte. Es war eine echte und rechte Mumie ... an deren ägyptischen Ursprung ich damals auch nicht den geringsten Zweifel hegte. Die beschriebenen Binden mit jenen seltsamen Zeichen, die Sie heute als etruskisch erkannt haben, erschienen mir so wertvoll, dass ich sie an Ort und Stelle studierte, mich dabei von ihrem alphabetischen Charakter überzeugte, das Alphabet zusammenstellte und die Lösung ihrer Rätsel einer späteren Zeit anheimgab ... Von einer Fälschung kann unter allen Umständen nicht die Rede sein, und ich sehe mit Vergnügen, dass Ihre Entdeckung

meine Ahnungen bestätigt haben, in den Inschriften etwas ganz Besonderes erkennen zu müssen.

In charta epistulari d. 26. m. Aug. a. 1891 Berolino data: Auf den Wunsch des damaligen Museumsvorstandes und in dessen Gegenwart löste ich behutsam nur die oberen Zeugschichten und war aufs Höchste überrascht, die Innenseiten derselben mit einer mir unbekannten, jedenfalls aber alphabetischen Schrift bedeckt zu finden. Da mir keine Zeit zum Kopieren übrig blieb, so begnügte ich mich mit einem Auszuge der Schriftcharaktere ... Das war im Winter 1868—9. Später bin ich nicht mehr nach Agram gekommen, hatte aber niemals das Interesse an den merkwürdigen Texten verloren, ohne im Stande gewesen zu sein, die Schrift selbst auch nur annähernd richtig zu bestimmen. Ich dachte sogar an äthiopische Buchstaben.

In epistula d. 15. m. Dec. a. 1891 Berolino data: Ich hätte die beschriebenen Binden nicht entdeckt, wenn nicht zufällig ... ein Stück der Binden, sagen wir ein Zipfel, offen gelegen und umgeklappt gewesen wäre. Meine Überraschung war bei dem Anblicke der mir unbekannten Schrift natürlich ausserordentlich gross, und da ich vielleicht auf eine echt ägyptische Inschrift, als grössere oder kleinere Bilinguis, zu stossen hoffte, so wickelte ich auf, was aufzuwickeln war — die Sache war nicht schwer — und legte den rätselhaften Text zu Tage. Es ward mir Veranlassung, die alphabetischen, mir unbekannten Zeichen sofort an Ort und Stelle auszuziehen. Dass die Binden einen Teil der Mumienbandagen bildeten, kann ich als Augenzeuge aus der damaligen Zeit nur durchaus bestätigen.

Quae quaque de re hi testes vetustissimi prodiderunt, infra suis locis adhibebuntur. Statim vero satis notabilem eorum una in re discrepantiam expediendam arbitror. Ut enim auctor est Sabljari (n. 1), qui, ut quam recentissimum ei rei tempus statuas, a. 1865 (quo mortuus est) illa scripsit, eo iam tempore sceletum nudum et fascia, cum reliqua suppellectile separatim in arcis vitreis singulis collocata erant; Brugsch autem (n. 4) ita loquitur, ut ipsum demum, cum forte in lacinia quadam inversa litteras animadvertisset, fascias inscriptas evolvendo sceletum detraxisse prope necessario credas.¹⁾ Quod si vir summus significare voluit, memoria eum lapsus esse Sabljarii testimonio evincitur. Quo ex testimonio Krall (v. infra in adn.) sati probabiliter collegit non modo prius, quam Sabljari illa scripsisset

¹⁾ Cf. Burton Transactions 12, 33: '... he was induced to unroll an unopened mummy ...'; at ibidem 35: '... Dr. Brugsch who inspected the mummy after it had been unrolled by others ...'. Krall quoque primo in eundem inductus esse errorem videtur; cf. Anzeiger d. philos. histor. Kl. d. Wiener Akademie a. 1892 p. 1 = Berl. philol. Wochenschr. 1892 n. 8 col. 219. Sed in commentatione illa ante donationem sceletum fasciis exutum esse p. 5 veri simillimum sibi videri dixit, p. autem 26, postquam in ipso temporis articulo scidam inventarii Sabljarianam tandem repertam a Ljubićio communicatam accepit, iam pro certo statuit ('Die Befreiung der Mumie von den Binden muss sonach vor 1865, sei es von Elias Barić, sei es schon von M. v. Barić vorgenommen worden sein').

sed etiam ante, quam in museum Zagrabienae hoc donum illatum esset, fascias sceletum detractas suamque sibi in arcam conditas esse. Utcumque autem hac de re existimandum est, facile apparet, cum Brugsch has fascias seorsum eoque posito, ut praeter quandam fasciae unius laciniam partes inscriptae introrsum conversae essent, collocatas invenerit, frontes s. partes inscriptas fasciarum singularum, cum sceletum inhaerent, extrorsum versas fuisse et in ipsa denique a sceletum solutione et explicatione in contrariam partem inversas atque in voluminum quidem formam complicatas esse, ut lacinia illa excepta terga sola in conspectu essent scripturae lateret. Quae ita facta esse cum parum perspiceret, Krallium de re quadam, quae non parvi esset momenti, minus recte iudicasse infra p. 7 b videbimus.

Michael (de) Barić, homo locuples et rerum antiquarum artificiosarumque conquisitor studiosus, postquam scribae in cancellaria R. Hungarica (*'K. Ungar. Hofconcipist'*) munere abiit, a. 1848—1849 iter Aegyptiacum fecit, unde hoc sceletum ab eo reportatum esse satis constat, cum, quo id Aegypti loco repertum sit a quove emptum, prorsus ignoretur. Usque ad a. 1859, quo mortem obiit, Vindobonae in signorum monumentorumque thesauro, quem domi habebat, adservatum est. Ubi recto id statu (sicut postea aliquamdiu in museo Zagrabienae) atque ore vultuque ad adspiciendum aperto collocatum fuisse traditur, unde apparet, si non plura (v. supra), at caput certe iam tum resectum involueroque exutum fuisse. Michael Barić mortuo — incertum quam mox, nisi quod post a. 1865 id factum esse nequit — Elias frater, dioecesis Djakovarensis apud Golubinae vice-diaconus, sceletum fasciasque, quae iam separata exstitisse veri simile est (v. supra), museo Zagrabienae donavit.

II. De sceletum.

Sceletum ipsum ornatu fasciarum omni nudatum in area vitrea numero vetere I signata etiamnunc inclusum est. Olim, sicut apud Michael Barić, ita in museo Zagrabienae haec arca cum sceletum in pedum partem erecta stabat; nunc in tergum reclinata iacet: cum enim sceletum a quadam scarabaeorum genere (quod a zoologis *'anthrenus museorum'*, germanice autem *'Kabinettskäfer'* vocatur) peredi coeptum esset, ad eam labem arcendam petrolei lavatione adhibita compages artuum paulo laxior infirmiorque facta est. Longitudo sceleti a vertice capitis usque ad pedes imos metrorum c. 1,62 est. In fronte et umeris inauraturae vestigia cernuntur. Quod sceleta ornandi genus graeco-romana demum aetate in Aegypto usurpari solitum esse G. Maspero in epistula d. 16 m. Dec. a. 1891 Parisiis ad Krallium data ab eoque Comm. 10 expressa, compluribus eius rei exemplis allatis, docuit. Recteque hunc ita statuuisse G. Möller Berolinensis, quem hac de re percontatus eram, litteris d. 12 m. Sept. a. 1918 ad me perhumaniter scriptis confirmavit, cum haec fere exponeret: Morem partes sceletorum inaurandi i. e. bratteis aureis illinendi, qui a Rufino Hist. eccl. XI 24 (*'infantium capita ... inauratis labris'*) commemoratur, nisi ex ultimis Aegypti antiquae saeculis se non habere cognitum. Eodem pertinere lamellarum usum aurearum in formas varias sectarum, quibus multae corporis mortui partes (velut oculi, lingua, papillae, loca genitalia, ungues digitorum) intactae inveniantur, nisi quod sumptuosiorum hunc, illum viliorum esse ornatum. Lamellarum talium exempla, de quorum quidem tempore certis constet indiciis, ex Caesarum Romanorum aetate (velut ex temporibus Traiani, cf. Caillaud *Voyage à Méroë* II tab. 71, 1) servata esse; aetatis eiusdem lamellas esse in sepulchro (polyandrio) sacerdotum Horsaphis dei apud *Abusir el Melek* inventas, quae in museo Aegyptiaco Berolinensi adservantur, de quibus se apud H. Schäfer *Aegyptische Goldschmiedearbeiten aus den Kgl. Museen zu Berlin* (a. 1910, p. 71) egisse. Praeterea librum quendam papyraceum de mortuis rite condiendis, ubi de inauratura quoque sceletorum praecepta tradantur, ad saeculum p. Chr. n. primum vel alterum referendum esse. Quare, quoniam omnibus quae adhuc innotuerint, temporis indicia inaura-

tura corporum mortuorum apud Aegyptios usitata ad tempora imperii Romani revocari videatur, primam eius moris originem Ptolemaeorum aetate vel media vel exeunte i. e. spatio annorum fere 150—30 a. Chr. n. antiquiorem esse vix posse.

De genere ac natione mulieris, cuius hoc est sceletum, nondum quidquam exploratum est. Inquisitione, quam V. de Ebner, professor Vindobonensis, de crinium colore ac forma instituit, illa de re nihil effectum est, et colorem quidem capillorum, qui nunc inter russum et badium (*'lichtroth bis braunroth'*) variat, medicatione corporis mortui et vetustate ex alio nescio quo (velut nigro) mutatum esse consentaneum est; v. expositionem Ebneri et Krallii ipsius adnotationem Comm. 10 sq.

Tabula V mea sceleti imaginem satis bonam praebet ex simulacro expressam photographo, quod, antequam petroleo sceletum imbueretur, moderator musei ab artifice quadam Zagrabienae conficiendum curavit.

III. De papyris quibusdam, quae una cum sceletum fasciisque in museum Zagrabienae pervenisse videntur.

Krall Comm. 26 sq., postquam illam Sabljari ex inventario scidam (supra p. 2 sq. n. 1), sibi serius cognitam, attulit, papyrorum inscriptarum mentionem sane memorabilem esse neque tamen, quo eae devenerint, sciri scribit: nam in arcis duabus, quibus sceletum eiusque velamenta contineantur, nullum nunc papyri fragmentum reperiri. Ac recte ille quidem de arcis. Sed aliis eiusdem musei locis fragmenta papyrorum exstant, quae huc pertinere vel certum vel veri simile est. Primum enim ipse a. 1910 in armario, quod n. 49 signatum est, ubi huius sceleti quasi purgamenta (*'Mumienschutt'*) adservantur, immixtas his lacinias inveni papyraceas duas, quae infra p. 5 a n. 4 commemorabuntur. Tum vero ratio habenda est quattuor huius musei papyrorum, quae unde allatae sint, nullo constat testimonio, quasque non, sicut plerasque eiusdem musei papyros, in Francisci Koller mariscalci generalis imp. reg. († a. 1826) collectione Aegyptiaca olim fuisse certum est. Has ex iis ipsis esse, quas in domi Barićiani indiculo M. Sabljari commemoravit, admodum probabiliter a Brunsmidio statui videtur, nisi quod omnesne quattuor an unam earum alteramve ille spectaverit, forsitan dubitare possis, quoniam de numero nihil definivit. Utcumque autem res se habet, papyri eae, quae in musei inventario n. 600. 601. 603, infra autem p. 5 a n. 1. 2. 5 notatae sunt, eo tempore, quo H. Brugsch musei Zagrabienae suppellectilem Aegyptiacam in eaque papyros, quas modo dixi, tres percensuit atque in ordinem redegit (i. e. hieme a. 1868—1869), a sceletum fasciisque ita segregatae erant, ut nullum omnino conexus vestigium cerneretur.

Quod si papyri, quas significavi, illo Eliae Barić dono in museum Zagrabienae pervenisse credendum est, sequitur, ut, eequid inter eas sceletumque rationis propioris intercedat, exquiramus. Qua de re non una patere coniectandi via videtur. Cogitari enim potest, aut (1) nihil omnino unquam rei papyris cum sceletum fuisse, praeterquam quod et hoc et illae a Michael Barić in Aegypto comparata atque inde domum deportata sint, aut (2) usque a medicatione vel sepultura, sicut fascias, ita has papyros cum sceletum coniunctas fuisse. Quae tum coniunctio cuius generis fuerit, ita ambigi potest, ut dubitetur, utrum (a) papyri, cum aut (e) integumento chartaceo (*'Kartonnage'*) vel farturae sceleti (cf. A. Wiedemann *Herodots Zweites Buch* [Lips. 1890] p. 356, W. Schubart *Einführung in die Papyruskunde* [Berol. 1918] p. 12) insertae fuerint, aut (β) inter suppellectilem funebrem quasi donum quoddam adiunctae, sceleti vel potius mulieris mortuae personam non attingant ad eamque cognoscendam nihil conferant, an (b) libri mortuorum (*'Totenbuch'*) sive scripti feralis ei personae destinati ad eamve accommodati partes sint. Cum autem harum rerum quid verum sit, nisi ab hominibus linguae litterarumque Aegyptiarum peritis diiudicari non possit, imagunculas photographas, quibus

papyros, de quibus quaerimus, quinque vel partes earum quasdam expresseram, Carolo Dyroff Monacensi et Gustavo Möller Berolinensi ad investigandum proposui. Qui viri doctissimi, cum desiderio meo perbenigne obtemperarent, haec me inter se consentientes eaque, quae iam H. Brugsch de n. 1. 2. 5 = inv. 600. 601. 603 exploraverat (v. *Leinwandr.* 8 sq.), confirmantes edocuerunt:

1. Inv. n. 600: imagine photographa fragmentum libri mortuorum hieroglyphice scripti cap. 125 repraesentari; aetatem 18:ae vel 19:ae dynastiae i. e. annorum circiter 1400—1300 a. Chr. n. esse.

2. Inv. n. 601: exemplo photographo expressum esse fragmentum libri mortuorum hieratice scripti ad sacerdotem Ammonis Thebanum nomine 'Idd-w-Hnsu-hpr (*Edet-Chons-Cheper*) pertinentis; aetatem sub dynastiae 21:ae exitum i. e. circa annum a. Chr. n. 1000 statuendam videri.

3. Voluminis ad explicandum difficilis, quod nondum in indicem musei relatum apud Brunsimidium musei praefectum exstat, fragmenta duo in charta alba expansa: partes esse capitulum 148—150 libri mortuorum hieratice scripti ad virum nomine *Pchorchonsis* (*Pschel-Chons*) pertinentis saeculoque a. Chr. n. fere III:o confecti.

4. Laciniae parvae duae ex purgamentis illis a me extractae (v. supra p. 4b), quae nondum in indicem musei relatae neque in charta adglutinatae apud Brunsimidium adservantur: fragmenta esse libri mortuorum hieratice scripti, quae eandem atque ea, quae proxime n. 3 commemorata sunt, aetatem prae se ferant. Ex eodem adeo volumine esse posse, sed propter imparem exemplorum photographorum modulum nihil ea de re pro certo statui licere.

5. Inv. n. 603: imagine photographa exhiberi fragmentum libri mortuorum hieratice scripti ad virum nomine *Dj-Hnsu-dd* pertinentis et II:o fere a. Chr. n. saeculo confecti.

Accuratiore harum papyrorum investigatione (quae sane optanda est) ad rem, quam quaerimus, amplius quidquam profici posse vix veri simile est. Itaque satis certum videtur ad sceletum fasciasque Etrusce inscriptas, etiamsi haec omnia eodem in sepulcro inventa sint (quod ipsum in incerto ponendum est), nihil eas omnino pertinere coniecturarumque, quas a principio proferri potuisse supra dixi, nulli fere nisi priori (1) aut alteri (2 a) quidquam loci esse. Nam sceletum sexus muliebris est, fasciaeque Etruscae, sicut sceletum ipsum, ad Ptolemaeorum aetatem postremam vel imperii Romani principia referendum videtur (v. supra p. 4a, infra p. 15b sq.), cum papyri maiore ex parte multo antiquiores sint omnesque, quantum quidem constat, virilia mortuorum, quibus inscriptae sunt, nomina praebeant.

IV. De fasciis.

Linteorum, quibus sceletum exutum est, quae nunc praeter fascias inscriptas prope omnia in arca altera (II) reposita exstant¹⁾, tria discerni genera possunt: fasciae inscriptae, quarum, si inter se, alia post aliam, applicantur, longitudo 13,75 metrorum est, fasciae scriptura carentes, quarum longitudo, si itidem coniunctam metiaris, 40 metrorum mensuram superat, panni non in fasciarum formam concinnati. Omnia eandem texturae speciem prae se ferunt, nisi quod panni plerique laciniaeque, quibus arcae illius fundus obiectus est²⁾, et fasciarum scriptura carentium pars filo paulo crassiore texturaque minus densa sunt.

De fasciarum inscriptarum materia et genere Krallii rogatu Iulius Wiesner, professor Vindobonensis, tribus fragmentis parvis pro exemplis usus inquisitionem instituit botanicam chemicamque, de

¹⁾ In armario n. 49 cervi purgamentorum sceleti (*'Mumienschutt'*) duo sunt, in quibus praeter fragmenta papyracea supra n. 4 commemorata bestiaeque mammaliae parvae ossicula etiam lacinias aliquot fasciarum non inscriptarum inveni.

²⁾ Pannus maximus, qui nunc in ipso arcae fundo collocatus est, manifeste rubri coloris vestigia praebet, quae unde orta sint, parum liquet; forsitan ex versicolori quodam texturae ornatu superesse possint.

qua in appendice commentationis Krallianae p. 63 sqq. rettulit. Ex iis autem, quae ibi exposita sunt, h. l. hanc quasi summam subducere satis erit: has fascias colore fulvo quodam vel luteo (*'ein eigen-thümliches Gelbbraun, welches dem Isabellgelb sehr nahe kommt'* l. c. 63), filo, texturae specie ac forma ceterisque rebus cum fasciis sceletorum aliis, quarum ex Aegypto antiqua origo testata sit, tam apte congruere, ut, quin ipsae quoque antiquae vereque Aegyptiae sint, non dubitandum videatur.

Harum fasciarum fragmenta nunc, cum frustulo, quod ipse a. 1910 inveni (*Leinwandr.* 5 sqq., cf. infra 27b), 12 numero sunt. Qua autem singula, postquam quoqueversus extenta sunt, magnitudine sint, ex hac tabula cognoscere licet:

Fragmentum	Longitudo	Altitudo (s. Latitudo)
1	3,24 m.	0,065—0,07 m.
2	2,71 m.	Plus 0,06 m.
3	1,56 m.	0,05—0,06 m.
4	1,18 m.	Plus 0,06 m.
5	1,09 m.	0,06—0,065 m.
6	1,04 m.	0,05—0,06 m.
7	0,78 m.	0,06—0,07 m.
8	0,68 m.	0,065 m.
9	0,67 m.	0,05—0,06 m.
10	0,34 m.	0,05 m.
11	0,28 m.	0,05 m.
12	0,17 m.	0,035—0,053 m.

Quibus ex fragmentis bis quaterna, 4. 11. 6. 10 et 8. 5. 7. 9, inter se hoc ordine coniungenda esse Krall p. 13, cum et formas eorum et scripturae seriem atque cohaerentiam diligenter scrutaretur, perspexit. Itaque ex duodecim illis sex iam existunt fragmenta longiora brevioraque:

1	in longitudinem m. 3,24
8. 5. 7. 9	„ „ 3,22
4. 11. 6. 10	„ „ 2,84
2	„ „ 2,71
3	„ „ 1,56
12	„ „ 0,17

Quo autem modo hae fasciae — ita enim (ut iam saepius feci) brevitatis causa appellare liceat, quamvis ad unam omnes mutilae sint — ex altitudinis regione inter se exciperent, Krall (cf. Comm. 13 sqq.) tam felici ingenii acumine tantaque prudentia usus enucleavit, ut eum hac in re, sicut in plerisque, ducem simpliciter sequi liceat. Imprimis vero praedicandum est, quod ea textus portio, quam ex fasciis longioribus quattuor effecit, tam firmiter constituta est, ut nulla ratione convelli possit, solaeque fasciae 3 et 12, quomodo ordinandae sint, in dubitatione versentur. — Nunc ad res singulas, quae ad textus in fasciis formam coagmentationemque attinent, considerandas transeamus.

Verba, quae fasciis continentur, per complures scripta videmus columnas, quae a dextra sinistraque lineis rubris includuntur, quasque primitus etiam superne infraque itidem marginatas fuisse forsitan credendum sit. Fasciarum singularum columnas Krallio auctore a dextra ad sinistram numerans *a—l* litteris (neque enim undecim amplius columnis ulla continet fascia) designo. Columnarum singularum, quae inter se m. 0,018 interstitio distant, latitudinem, quae, ut nunc est, inter m. 0,245 et 0,25 mensuram variat, a principio aequalem per omnes eandemque fuisse putandum est. Nam in fasciis sceletis circumligandis facile fieri potuit, ut partes aliquae adstrictius quam ceterae extentae dilatarentur, rursusque eas partes, quae ma-

culis bituminosis infectae sunt (qua de re v. quae infra p. 7 exponuntur), aliam magis alia in angustius contractas videmus.

Singulae fasciarum columnae quoniam plerumque versuum sunt. Facile est autem perspectu non (quemadmodum fieri consentaneum erat atque in fasciis sceletorum fere semper usu venit) ita eas inter se continuari, ut dextrae cuiusque columnae exitum intercapedine nulla initium sinistrae excipiat; quin contra his saepe locis hiatum verborum satis apertum animadvertere licet. Atque aliis etiam ex indicibus apparet has fascias partes esse pannorum latiorum vel, quod multo veri similis est, panni unius latioris litteris inscripti, qui post inscriptionem complures in lacinias angustiores per longitudinem discissus sit. Scissurae saepius per interstitia versuum porriguntur, nec tamen raro versus medios diffidunt.

Ad fasciarum per altitudinem (s. latitudinem) nexum constituendum primum omnium animadvertendum est quattuor in fasciis, 1. 2. 3. 4 (+11+6+10), ut ex texturae ipsius forma atque habitu facile intellegitur, partis sinistrae marginem ultimum servatum esse. Quod si hae fasciae quattuor eaque, quae sinistrorsum a fragmento 8:o incipit (8+5+7+9), inter se comparentur, apparebit 1:am, 2:am 4:amque (+11+6+10) una ad sinistram scripturae columna reliquas duas superare. Cumque haec ipsa columna (quae sinistrorsum ultima est) in fascia 1:a duos tantum in summo versus contineat infraque eos litteris careat, ibi textus esse exitum atque, ut supra hanc fasciam 2 et 4 (+11+6+10), sic infra eam 3 et 8 (+5+7+9), quae a latere sinistro una scripturae columna breviores sint, collocandas esse facile adducaris ut credas. Reliqua maximam partem textu eiusque verbis vel reliquiis verborum pervestigandis expediuntur. Quo in genere praecipue versus scissione linteae in partes binas dirempti adiumento fuerunt; qua de re cum imagines tabularum nostrarum tum columnarum singularum adnotatio conferenda est. Nonnihil etiam utilitatis attulerunt loci quidam quasi communes vel carmina (= *Formeln*) in hoc scripto crebrius iterata, sicuti in ipsa fasciarum incidunt confinia.

Talibus usus documentis atque indicibus Krall dilucide demonstravit fasciam 4+11+6+10 omnium summam esse eique et inter se tres deinceps, quae sunt 2. 1. 8+5+7+9, deorsum continuari. 3:ae sedes fasciae minus explorata est. Nam, ut eam infra quattuor illas maiores collocandam esse liquet, ita ad fasciae, quae est 8+5+7+9, marginem imum applicari nequit, cum apertissima eo loco scripturae orationisque huiusce vestigia existant. Quanta autem

inter fasciam utramque lacuna intercedat, incertum est. Atque Krallio quidem maxime consentaneum videtur suspicari h. l. fasciam solita latitudine, i. e. scripturae columnas quoniam seniorumve versuum continentem, totam intercidisse. Maiorem etiam ibi factam esse iacturam vix credibile videri, cum locus col. IV 18—22 (qui in fasc. 7a/9d sine lacuna exstat) mutilusque col. IX 21—22. γ 1 (qui a fasc. 5c ad 3b pertinet) exordio exituque tam similes sint, ut medias quoque eorum partes similes fuisse facile coniecero; quod si ita fuerit, loco posteriore non admodum multa excidisse. Cogitari tamen etiam hoc posse vel ex fasciae 8:ae (+5+7+9) margine imo vel ex 3:ae summo (vel utrimque) lacinias quasdam angustiores avulsas esse eoque modo hiatum harum fasciarum exstitisse. — Unum restat fragmentum 12, quo columnarum duarum reliquiae et a dextra quidem quinque versuum partes posteriores, a sinistra autem quattuor versuum (primus enim totus avulsus est) partes priores continentur. Quod ubi collocandum sit, plane obscurum est. Maxime tamen, ut in re dubia, probabile et mihi et Ehrenzweigio (*Glotta* 4, 1913, p. 262—5) visum est in altero utro id reponendum esse locorum eorum, quos in tabula (v. infra) n. 6 interrogandi nota adposita indicavi.

Cum fragmento, cuius proxime mentionem feci, reperto panni omnes fasciarumque reliquiae, quotquot in arca II insunt, diligenter excussae essent, nec iam expectandum videretur, ut quidquam novi inveniretur, providere placuit, ut fasciae inscriptae, quo tum essent habitu, quam optime conservarentur et, quantum fieri posset, a marginum dissolutione ac detritu similibusque noxiis, quibus antea vexatae essent, in posterum prohiberentur. Itaque Brunšmidio rem moderante meque praesente fasciae singulae pannis tenuibus ex eo textilium genere, quod '*Gaze*' vocatur, glutine contra putredinem medicato adlitae sunt. Omnes deinceps fascias in uno eodemque panno adglutinare complures ob causas, velut propter sedes fasciae 12:ae (= 6:ae) et 3:ae magis minusve incertas inaequalemque columnarum latitudinem (v. supra p. 5b sq.), non ex re visum est. Postquam autem fasciae duae in fragmenta quaterna discerptae, quae apud Krallium 4+11+6+10 et 8+5+7+9 sunt, reconcinnatae erant, numeros fasciarum huic rei convenienter mutari oportuit. Pro eo igitur fasciarum columnarumque textus diagrammate, quod Krall Comm. 30 proposuit, id, quod mox sequetur, substitutum velim. Numeris Romanis columnae textus, Arabicis fasciae, litteris a—l fasciarum singularum columnae designantur. Numeri Kralliani, ubicumque a meis discrepant, intra uncinos binos subiecti sunt.

XII	XI	X	IX	VIII	VII	VI	V	IV	III	II	I
4 k (4 c)	4 i (4 b)	4 h (4 a)	4 g (11)	4 f (6 d)	4 e (6 c)	4 d (6 b)	4 c (6 a)	4 b (10 b)	4 a (10 a)		
2 i	2 h	2 g	2 f	2 e	2 d	2 c	2 b	2 a			
1 l	1 k	1 i	1 h	1 g	1 f	1 e	1 d	1 c	1 b	1 a	
	5 l (8/5 e)	5 k (5 d)	5 i (5 c)	5 h (5 b)	5 g (5 a/7 d)	5 f (7 c)	5 e (7 b)	5 d (7 a/9 d)	5 c (9 c)	5 b (9 b)	5 a (9 a)
			* 6 ?								
	3 d	3 c	3 b	3 a							
				* 6 ?							

* Apud Krallium deest; supra n. 12 notata.

Ut ex hoc diagrammate planiusque etiam ex editione textus imaginibusque tabularum apparet, fasciae omnes a parte dextra, h. e. (quoniam columnas, sicut litterarum scripturam, sinistrorum procedere necessario statuendum est) a principio textus mutilae sunt. Integrus ab hac parte ceteris fascia 5:a est, quippe quae columnae I:ae latus sinistrum i. e. exitus versuum servaverit; fascia 1:a a col. II:a, 4:a a col. III:a, 2:a a col. IV:a, 3:a denique a col. VIII:a incipit, atque haec fasciarum principia ipsa quoque mutila sunt. Accedunt autem damna alia vix minora. In fasciarum enim 5:ae et 3:ae confinio ex illa versuum imorum partem inferiorem, ex hac autem versuum summorum partem superiorem abscissam esse utique putandum est; sed veri similis videtur eo loco fasciam iusta latitudine intercidisse (v. supra p. 6). Praeterea columnarum etiam altissimarum (VIII—XI) et principia et exitus deesse vestigia litterarum deperditarum et in summa fascia 4:a et in 3:a ima exstantia documento sunt.

Partibus textus a Krallio lectis versuum amplius 200 summa efficitur. Quod si ex columnis summis imisque singulos tantum versus excidisse, interstitium autem fasciae 5:ae et 3:ae quam minimum esse fragmentumque novum (6) in aliqua fasciarum reliquarum lacuna collocandum statuitur, columnas singulas (praeter XII:am) tricenorum fere versuum fuisse putandum est; cumque duodecim omnino columnae exstant, ex quibus ultima dimidia fere ex parte perscripta est, scriptum totum, cum integrum esset, 340 minimum continuisse versus, ut a Krallio dictum est, colligitur; quae si ita sunt, tertia utique parte amplius deperit. Si vero (id quod magis consentaneum videtur credere) inter fasciam 5:am et 3:am alia, quae item quinque undenorum fere versuum esset, intercessit, simulque fragmentum 6 ad suam quandam propriamque fasciam referendum est, amplitudo textus pristina ita augetur, ut minus parte dimidia supersit.

Ac multo etiam plura deesse possent, principiumque scripti (nam exitus quidem prope integer servatus est) aliquanto maiore, quam supra dixi, labe adfectum esse, si fasciae, cum ex panno illo linteo sumerentur, a taricheutis Aegyptiis eo consilio moduloque decurtatae essent, ut ad sceleti staturam apte convenirent, id quod Krall factum esse suspicatur (Comm. 15. 20; cf. Skutsch, Pauly-Wissowa *Realencycl.* VI 777 = G. Pontrandolfi *Gli Ekruschi e la loro lingua* [Flor. a. 1909] 110): vix enim temere factum videri, ut, cum sceletum 1,62 metrorum esset (v. supra p. 4a), fascia maxima sive 1:a 3,24 metrorum i. e. duplo ipso longior evaderet. Sed hanc coniecturam ratione perquam infirma niti et per se patet — neque enim fasciae, cum circumligarentur, recta a vestigio ad verticem rursusque a vertice ad vestigium porrigebantur — et ex iis, quae infra p. 8a afferuntur, magis etiam elucebit. Quare, si qua forte etiam ante columnam eam, quae nunc prima numeratur, interciderunt, ea vetustate potius casuumque nescio quorum iniquitate quam fraude taricheutarum deperisse existimandum est.

V. De maculis.

Fasciae nonnulla ex parte fuscis inquinatae sunt maculis, quibus linteum rugosum, fragile ac rimosum et scriptura difficilis ad legendum atque interdum plane obscura facta est; maxime autem, ut etiam ex imaginibus tabularum apparet, in fascia 5:a et 6:a maculae legentem morantur. Has maculas eo demum tempore, quo iam pannus ille linteus in fascias discissus erat, ortas esse facile est perspectu. Si enim fascias eo ordine, quem scripturae nexu indicisque reliquis constitutum vidimus, aliam alii subieceris, maculae per fascias singulas dispersae remanent neque usquam per fasciarum duarum margines contiguos serpentes in formam maculae maioris coeunt (Krall Comm. 12). Scriptura quoque maculas esse posteriores vix monendum est, cum non fascias singulas litteris ornatas, sed pannum iam inscriptum in fascias discerptum esse constet; quare non mirum est, cum in locis aliquot inscriptis iisdemque maculosis maculae

medicamentis quibusdam adhibitis eluerentur, litteras, utpote antea illis obtectas, clariores factas esse (Wiesner apud Krallium 69). Praeterea animadvertendum est in adversa (i. e. litteris inscripta) fasciarum parte aliquanto aliter atque in aversa (i. e. litteris carenti) has maculas apparere: cum enim color ita variet, ut illic fuscus subviridisque (*'schmutziggrün'*) videatur, hic magis ad badium (*'rothbraun'*) inclinet, tum vero in aversa parte maculae ampliorem pinguoremque prae se speciem ferunt. Quare minime dubium est, quin ab hac parte ad contrariam (adversam litterisque inscriptam dico) maculae permanerint (Krall 12, Wiesner apud Krallium 63).

Qua natura essent quoque ex corpore constarent, Wiesner propter materiae, quae ei ad inquirendum suppetebat, exiguitatem reperire non potuit. Nequiquam enim in iis bitumen (*'ῥοφαλτον'*), myrrham, resinam terebinthinam aliaque, quae Aegyptios veteres ad sceleta condienda adhibuisse constat, chemicorum artibus usus indagare studuit (Wiesner apud Krallium 68. 63). Qua in quaestione expedienda ut aliquantum progredere, mihi, quamvis chemiae imperito, cum copiis musei Zagrabienensis ac Brunšmidio adiutore liceret uti, contigit. Profectus sum autem ab 'intestinalis', quae vocantur, 'sceleti', quae cum pannis linteis fascisque non inscriptis (v. supra p. 5a) in arca II:a adservantur. Quae diligentius inspicienti nihil esse apparuit nisi bituminis, quo condiendi causa sceletum intus repletum fuerat, massas crustatas convexaque forma; parti autem interiori atque concavae etiamnunc laciniae fasciarum perplexae inter se atque conglutinatae adhaerent. Iam vero, cum Brunšmid me praesente massulam huius bituminis aqua frigida vicissimque calida macerasset, haec inventa sunt. Primum massa concreta facile diluta aquam colore flavo et mox fusco infecit; tum vero fasciarum laciniae massa diluta imbutae eum colorem ipsum traxerunt, quem in fasciarum maculis inveniri supra dixi. Itaque nihil iam dubii relinquitur, quin ex bitumine, quod sceletum infusum erat, hae maculae provenerint. Ceterum in fasciis scriptura carentibus eiusdem generis maculae exstant; quin etiam reliquiae bituminis in aliquot harum fasciarum locis maculosis planissime cernuntur (*Leinwandr.* p. 5; paulo aliter, sed minus recte Krall Comm. 12).

Falso igitur extrinsecus has maculas fasciis sceletum circumplacatis illatas esse Krall (Comm. 12) et Wiesner (ibid. 63) crediderunt. Quo autem tempore exstiterint, difficilius est dictu, neque tamen admodum veri simile videtur aut apud Aegyptium sive 'Arabem', qui Michaeli Barió hoc sceletum vendidit, aut in sceleti ex Aegypto transportatione (cf. Krall Comm. 12) bitumen sceletum inclusum ita madefactum esse, ut aliqua ex parte in fascias circumligatas diffunderet. Sed hac de re quid coniciatur, non sane multum refert; alterum illud permagni momenti est. Nam, si maculae ex interiore sceleti parte emanarunt eademque ex vacuo (s. averso) fasciarum latere ad inscriptum (s. adversum) penetrasse existimandae sunt (quod ita esse supra vidimus), sequitur fascias inscriptas in reliquo sceleti ornatu plane contra, quam Krall et Wiesner statuerunt, atque ita quidem illigatas fuisse, ut scriptura extrorsum conversa esset oculisque insipientis pateret (cf. supra p. 4a). Qua ex re quid colligi posse videatur, in capite proximo exponam.

VI. Quae inter sceletum fasciasque inscriptas ratio intercesserit.

Fasciis inscriptis libri sive voluminis cuiusdam reliquias contineri tam manifestum est, ut a nullo unquam, qui eas accuratius tractarit, ea de re dubitatum esse videatur. Scriptura enim nitida modique iusti (litteris m. 0,0061 altis) per columnas ordinata est, neque columnarum aut latitudo, quae m. 0,245—0,25 est (supra p. 5b sq.), aut altitudo, quam m. 0,36—0,40 fere fuisse, incertiore sane computatione, Krall statuit, a papyrorum vel Aegyptiace vel Graecae inscriptionum mensuris insigniorem in modum abhorret (Krall Comm. 20. 60, 2; cf. Birt *Die Buchrolle in der Kunst* 4, Schubart *Einführung i. d. Papyruskunde* 38 sq.). Hunc vero librum ad mulierem, cuius sceletum

fasciis inde confectis involutum fuit, nihil omnino attinuisse in promptu est suspicari, cum eum tam insolenter, nulla orationis verborumque habita cura, conscissum discriptumque videamus. Itaque Krall p. 15 sqq., ubi, quae in partem utramque afferri posse sibi videantur, diligenter exponit, in hanc potissimum inclinat sententiam. Non enim veri simile esse taricheutas librum linteum a propinquis mulieris mortuae eo acceptum mandatu, ut sceletum tamquam munus quoddam sepulchrale adiungeretur, aut per incontinentiam aut avaritiam (scilicet ut in materia fasciarum suppeditanda aliquid compendi facerent) in fascias discidis, cum integrum eum eodemque fere modo ac librum papyraceum amictui inserere ferali debuerint. Accedere, quod hae fasciae in ornatu sceleti ita videantur collocatae fuisse, ut scriptura introrsum conversa esset — proinde ac si quod huic rationi tam insolitae consilium subsit significandi libellum quidem ipsum ad sceletum nihil pertinere ('... gleichsam als sollte durch diese Anomalie angedeutet werden, dass der Text für die Mumie irrelevant sei', p. 16). Quare veri simile videri casu aliquo (cum verbi causa in sepulcro vetustiore ab expilatoribus inventum esset, aut inter scruta chartasque reiculas ['Makulatur'] abiectum iaceret) hoc volumen taricheutas nactus esse suumque in usum convertisse. Sed argumentorum, quae viri doctissimi attulit, alterum falsum est, prius autem, sicut minime neglegendum, ita parum firmum mihi videtur. Nam scripturam fasciarum, cum iis sceletum indutum esset, foras spectasse supra demonstratum est (p. 7), neque vero cogitari non potest librum linteum taricheutas traditum paulo aliter, atque oportuit, ab iis tractatum esse. Ipsa enim libri materia quasi invitabantur, ut eo tamquam panno quolibet linteum ad fascias conficiendas abuterentur. Scripturam autem, dummodo ne abderetur introrsum, sed foras obverteretur, nihilo minus vim suam retinere homines rudes ac linguae litterarumque Etruscarum sine dubio ignari opinari poterant. Atque hac ipsa scripturae collocazione similiter quaedam earum exstitit fasciarum, quibus libri mortuorum Aegyptiaci partes inscriptae sunt. Quo de genere non alienum erit attulisse, quae G. Möller Berolinensis de sceletis tribus quattuorve ad Ptolemaeorum aetatem referendis a. 1903—04 in sepulchro apud *Abusir el Meleg* sito a se effossis solita usus beniguitate mecum communicavit (epistula d. 12 m. Sept. a. 1918 d.): fascias, quibus partes libri mortuorum continerentur, mediis in velamentis et in eo quidem strato, quod extrinsecus quartum fere quintumve esset, positas fuisse satisque a corpore mortuo remotas, ut bitumine atque oleo ei infuso non nimis imbuerentur; foras in omnibus scripturam spectasse; fasciis inscriptis inferiore corporis a costarum margine imo prope ad pedum initia partem involutam fuisse, qua ipsa corporis regione in sigillis sepulchralibus, quae 'Utschebte' vocantur [cf. Erman *Aegypten* 428], particulas libri mortuorum inscriptas inveniri.

Quare sic equidem iudico, quamvis in lubrico haec quaestio tota versetur, cum et alia multa et origo huius mulieris, utrum Etrusca necne fuerit, ignoretur, tamen eam opinionem, quam sibi quoque ipsi magis consentaneam primo visam Krall (p. 16, cf. 3 sq.) fatetur, plus altera probabilitatis habere, ut aliquo omnino argumenti significationisque vinculo hunc libellum cum muliere mortua coniunctum fuisse existimandum sit. Quod vinculum cuiusmodi quamque artum fuerit — i. e. utrum hoc scriptum (sicut in libri mortuorum Aegyptiaci partibus fieri solet) aliqua nominis rerumque aliarum mentione ad personam mulieris accommodatum fuerit, an universe tantum atque infinite regiones inferorum et sepulchrales iisque similia attigerit — ne coniectura quidem in praesenti adsequi licet aut diiudicare.

VII. De libris linteis imaginibusque librorum, quae in monumentis figuratis Etruscis inveniuntur.

In monumentis scriptis Etruscorum explanandis (quod opus quot quantisque saepe implicatum sit difficultatibus, nemo nescit) aliquan-

tum referre solet, quo in genere rerum inscripta sint cuique eae res usui fuerint, considerare. Reperto enim, quorsum omnino monumentum eius modi spectet vel spectare videatur, paulo tutius ad locos verbaque singula interpretanda adgredi licet. Quod cum ita sit, de iis quoque rebus, quas inscriptione huius capitis indicavi, nonnulla afferenda esse existimavi, si forte ei sententiae, quam in capite superiore adumbravi, simulque interpretationi textus aliquid inde praesidii accedere posset.

Ac de linteorum quidem ad scribendum usu paucis absolvere licet. Cum enim linteorum inscriptorum reliquiae aut vestigia nisi apud Aegyptios et Italos non videantur inveniri, Aegyptii maxime in fasciis sceletorum hoc genus frequentasse feruntur, Itali autem cum ad alia tum ad ea, quae ad religiones caerimoniasque pertinebant, litteris mandanda usurparunt; cui rei testimonio et alii scriptorum loci et hi esse possunt: Liv. X 38, 3 sqq. (a. 293 a. Chr. n.) 'Dilectu per omne Samnium habito nova lege, ut, qui iuniorum non convenisset ad imperatorum edictum, quique iniussu abisset, caput Iovi sacraretur, exercitus omnis Aquiloniam est indictus. ... Ibi mediis fere castris locus est consaeptus cratibus pluteisque et linteis contextus, patens ducentos maxime pedes in omnes pariter partes. Ibi ex libro vetere linteum lecto sacrificatum, sacerdote Ovio Paccio quodam, homine magno natu, qui se id sacrum repetere adfirmabat ex vetusta Samnitium religione' e. q. s.; Frontonis Ep. IV 4 (M. Aurelius ad Frontonem) 'Sed priusquam ad villam venimus, Anagninam devertimus mille fere passus a via. Deinde id oppidum anticum vidimus, minutulum quidem, sed multas res in se antiquas habet, aedes sanctasque caerimonias supra modum. Nullus angulus fuit, ubi delubrum aut fanum aut templum non sit. Praeterea multi libri linteii (linitii cod.), quod ad sacra adinet.' (De libris linteis cf. praeterea Birt *Krit. u. Hermen. n. Abriss d. ant. Buchwesens* [Handb. d. klass. Altertums. hgg. v. I. v. Müller I 3] 258 sq., Frankfurter apud Krallium Comm. 20 sq., Gardthausen *Griech. Paläogr.* I² 121 sq. 154, Marquardt-Mau *Privatleben d. Römer* 800, 3, Olck, Pauly-Wissowa *Realencycl.* VI 2462 sq., Schubart *Einführung i. d. Papyrusk.* 47, Thompson *Introduct. to Greek and Latin Palaeogr.* [Oxon. a. 1912] 10, Teuffel-Kroll-Skutsch *Gesch. d. röm. Lit.* I 138 sq. [§ 79]. — Libros Sibyllinos in linteis scriptos fuisse [Symmach. Ep. IV 34, 3, Claudian. De b. Poll. s. Goth. (Get.) 231] falso tradi Wissowa *Rel. u. Kultus d. Röm.* 2 536, 3 existimat.)

Quod si quid argumenti sacri in Zagrabienis quoque libro linteum fuit, cum morte inferorumque rebus maximam utique partem id coniunctum fuisse consentaneum videtur. Qua ductus opinione ad ea animum attendi artis Etruscae monumenta, quibus mortes et feralia sepulchraliaque repraesentantur. Saepe enim monumentis talibus libelli cuiusdam imaginem variis modis insertam videmus. Libelli plerumque voluminum forma sunt; rarius tabellae s. diptycha inveniuntur. Volumina efficta linteorumne librorum an papyraceorum imagines esse putandum sit, diiudicari sane nequit, nisi quod antiquiore certe tempore linteum potius domesticum quam papyro advecticia Etruscos ad scribendum maximeque ad ea, quibus aliquid sacrum ac sollemne contineretur, enotanda usos esse credibile videtur.

Monumentorum eiusmodi indicem, quem *Leimöandr.* 11 sqq. cum brevi uniuscuiusque enarratione protuli, nunc paulo emendatiorem auctioremque iterabo. Ut autem ratione aliqua et ordine haec expositio procedat, tria imaginum quasi genera dispartivi, prout vel (A) daemones inferni, vel (B) mortui ipsi quive cum maxime morituri sunt, vel denique (C) propinqui superstites volumen aut diptychon manu tenentes inducuntur, simulque priorum generum duorum ita binas partes distinxit, ut argumenta heroica ex fabulisque petita (I) ab humanis (II) separarem. Ad extremum, quae de librorum feralium sepulchraliumque vi ac significatione deque voluminis Zagrabienis ratione probabiliter statui colligique posse videantur, paucis complectar.

A.I. Daemones librum gestantes. Mortes heroum, caedes fabulosae similiaque.

1. Gerhard *Etr. Spiegel* IV tab. CCCLIX, Text IV 1, 112 sq.; in speculo originis incertae, quod in museo Britannico adservatur. A sinistra Amphiarus, a dextra Ajax, suo uterque nomine adscripto, *hampiar* et *aivas*, sedet. Uterque imberbis, capite nudo, loriceatus, scuto deposito effectus est. Amphiarus habitu tranquillo genu dextrum nonnihil sublatum manuum ambarum complexu sustinens capite erecto vultuque, ut videtur, placido dextrorsus intuetur. Ajax, qui ei ex adverso est, haud obscura praebet maestitiae signa: manu enim sinistra clipeo innixus dextram, ut videtur, gladium vagina inclusum (non modo balteum, 'ein Wehrgehäng', ut est apud Gerhardum) tenentem genae dextrae suppositum demissoque capite oculos in terra defixos habet. In medio virgo alata et veste talari induta stat, quae vultu dextrorsus atque ad Aiaceum converso volumen manibus tenet utrumque explicatum, quo in medio tribus versibus haec inscripta sunt: *lusa | aivas | hampiar*. Aiacei potissimum fatum impendens portendi manifestum est. Reliqua obscura sunt. Perire enim Amphiarus et Ajax, cum ad diversas historiae fabularis aetates partesque pertineant, inter se coniunguntur. Ac ne id quidem liquet, uter Aiaceum duorum, Telamonius an Locrensis, intellegendus sit; nisi forte gladio illo, tamquam necis voluntariae instrumentum repraesentante, Telamonium indicari putandum est.

2. Brunn-Körte *I rilievi delle urne etrusche* II 261 sq.; ossuarium ex alabastrite Clusinum, in fronte et latere utroque anaglyphis ornatum, nunc in museo Hauniensi, quod *Ny Carlsberg Glyptothek* vocatur. In arcae fronte Eteocles et Polyneices sunt ad pugnam agredientes. Inter eos furia quaedam alata anguine sub pectore circumplicata ex strue saxorum medio tenus corpore eminet. In angulo sinistro dextroque pone fratrem utrumque item furia est, quae tamen alis caret. In sinistro dextroque arcae latere Charontes singuli sunt; quorum qui dextro in latere est, aspectu facieque duorumque insuper anguim circum umeros ornatu horribilis, dextrorsus corpore converso, sed capite vultuque sinistrorsus ad eaque, quae in frontis anaglypho aguntur, retorto in saxo sedens manu dextra demissa pugionem quendam hidentem, sinistra autem dextrorsus extenta volumen explicatum deorsum pendens tenet. Quod, ut Körte adnotavit, memorabile est, librum illum fatalem (quem qui gestant tractantque daemones muliebris plerumque sexus sunt) Charonti attributum esse (cf. tamen infra A II 12 p. 11 b).

3. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* II tab. XXXVI 6, p. 31; ossuarium (ex lapide, ut videtur, alabastrite, cf. l. c. p. V) Clusinum, in museo Clusino. In frontis anaglypho itidem fratres Thebani pugnam ineuntes inducuntur. Inter utrumque mulier alata, seminuda, ex terra genibus tenus emergens manu sinistra facem ardentem umero impositam, dextra trans pectus in contrariam partem sublata volumen tenet explicatum dependens, in quo versu deorsum procedente *vani?*, i. e. deae letiferae idemque ipsius nomen, inscriptum est.

4—7. Aliae pugnarum caediumque imagines, in quibus liber mortis nuntius, etsi inscriptione carens, invenitur. — 4. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* I tab. IX 21, p. 12; ossuarium Volaterranum, in frontis anaglypho. In medio Paris est genu sinistro ara innixus dextraque manu ense elatum et sinistra ramum supplicem tenens. A sinistra iuvenis (Deiphobus), post quem senex (Priamus) cum sceptro adproperat, gladio stricto irruit, a dextra alius gladium cum maxime stringens cernitur. Proxima Paridi eique et pugnatori utrique interpositae adstant a sinistra Venus, a dextra furia capite umerisque alatis volumen complicatum sinistra tenens, qua imagine, quod Paridi reduci, priusquam a suis agnosceretur, periculum mortis impenderit, significari apertum est. — 5. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* I tab. LXXXII 14, p. 104; in fronte ossuarii, quod a. 1870 in museo Societatis columbariae Florentinae adservabatur. Orestem, a dextra, et Pyladem, a sinistra, strictis gladiis genu altero ara innixos furiae duae facibus

armatae utrimque urgent; quae a dextra est, quae Orestae facem in os impactura videtur, complicatum manu sinistra volumen tenet. — 6. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* II tab. I A 2, p. 3 sq.; ossuarium ex alabastrite Clusinum, in museo municipali Grossetano. In frontis anaglypho gigantomachia quaedam inter furias (ut videntur) duas alas duosque gigantes commissa. Furia altera (ea quae ad sinistram est) dextra malleum grandem vibrat, sinistra autem volumen complicatum tenet. — 7. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* II tab. LXIX 6, p. 167 sq.; ossuarium ex alabastrite Volaterranum. Anaglyphum frontis centaumachiae imaginem praebet: in media adversariorum turba pugnam ciens centaurus saxum vibrat. In angulo extremo utroque furia alis carens adstat; quae ad sinistram est, manu dextra palmam gestat, dum sinistram ita sublata extendit, ut imagine alia obtegatur; quae ad dextram est, itidem manu dextra (nescio an tamquam victoriae ancipitis signum) palmam, sinistra autem volumen exitiabile complicatum tenet.

8—10. His tria subiungo monumenta, quae, tametsi nondum satis explicata sunt, tamen heroico esse argumento haud dubie videntur. — 8. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* II 265; ossuarium ex alabastrite apud oppidum *Città della Pieve* inventum, nunc in museo Hauniensi *Ny Carlsberg Glyptothek* (titulus CIE. 1344 exstat); in frontis anaglypho: 'Nel centro della rappresentanza si vede una giovane donna, superiormente nuda, che siede al suolo e vi si appoggia con la d., mentre alza la sin. per ripararsi dal colpo che le minaccia un giovane guerriero nudo a destra in atto di sfoderare il parazonio. Dietro questa figura principale nel fondo sta in piedi una Furia alata con rotolo nella sin. abbassata [complicatum autem hoc volumen est], che con la destra tiene (a sin. della donna) un cavallo per la briglia e guarda fiso l'aggressore. Un secondo guerriero nudo, consimile al primo, si vede a sin. — — — Tutto il soggetto è affatto isolato, e siccome l'azione stessa non è chiara, così per ora riesce vano ogni tentativo d'interpretazione', Körte l. c. — 9. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* II tab. CV 1, p. 235 sq.; ossuarium ex alabastrite Volaterranum, in frontis anaglypho (unde pars summa cum imaginum omnium capitibus, quae in eam eminebant, defracta est). Viri quinque, tres chlamyde sola amicti, duo, quorum alter sceptrum sinistra gestat, tunica talari et pallio induti et mulier tunica duplice induta vel ad pugnam vadunt vel ab ea revocare conantur. Adsunt furiae duae alatae, una in parte sinistra extrema, quae, dum manum sinistram pone imaginem aliam extendit, dextra, nunc cum maxima brachii parte detruncata, facem obversam tenuit, altera in media imaginum serie ex solo emergens, quae, brachio dextro mutilo, sinistra volumen complicatum tenet. — 10. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* II tab. CXIV 1, p. 248 sq.; ossuarium ex alabastrite Volaterranum, in frontis anaglypho. Iuxta aram a dextra corpus nudum hominis occisi aut ex vulnere animam agentis aut denique plagam extremam expectantis brachio dextro genibusque innixum iacet. A sinistra arae parte mulier tunica duplice induta et vir tunicatus pallioque amictus pugionem quendam ('parazonio' Körte), incertum quo consilio, dextris vel porrigere vel apprehendere videntur; a dextra arae hominisque illius prostrati parte viri tres tunicis palliisque induti (quorum primus tamquam spectaculo atroci vehementer commotus dextram capiti admovit) vasa singula sinistris portantes appropinquant. In ramo autem arboris magnae, quae pone aram est, furia alata habitu tranquillo sedet manu sinistra, cui dextram superimposuit, volumen complicatum tenens.

Cum his quodam modo (nam nulla inest daemones imago) ea conferri posse crediderim anaglyphi, quae G. Körte *Ril. urn. etr.* II cap. XXXIV p. 224 sqq. ('Scena di convito (tratta della Melanippa la savia di Euripide?)'), cum tab. C—CIII, disputatione docta luculentaeque complexus est; in quibus ex convivis, qui cum rege quodam accubant eique, ut videtur, de puerorum duorum nece, praesente matre, consultant adsunt, unum (semel duos) volumen vel (multo rarius) pugillares manu tenentem videmus. Quam tamen questionem,

cum impeditior sit ac expositione paullo longiore egeat, alii temporis locoque reservandam putavi.

A.H. Daemones librum gestantes. Hominum mortes.

1—3. Tria vascula fictilia Etrusca, quae Urbe Vetere in museo comitis Faina exstant, ubi ea m. Maio a. 1903 ipse vidi. Optime G. Körte *Monumenti ined. pubbl. dall' Ist. di corr. archeol.* XI (1879—83) tab. IV—V imaginibus expressa edidit et *Annali dell' Ist. di corr. archeol.* 51 (1879), 299 sqq. enarravit. Argilla cocta flavo quodam colore est, eique imagines pigmento fusco et albo inductae sunt. Vascula duo picturam persimilem ac prope eandem habent; tertii pictura, ut opere consimilis est, ita argumento non multum distat. In duobus autem illis haec a sinistra ad dextram imaginum series est: Cerberus triceps sinistrorsus spectans; homo mortuus specie senili amiculo indutus baculoque innixus, qui dextrorsus truditur raptaturque a daemonibus duobus alatis, quos ex Charontum Etruscorum genere esse et alia et mallei grandes iis additi documento sunt; curru gryphis quibusdam duobus (*due dragoni dalle gambe d'uccello*, Körte l. c. 301) iuncto sinistrorsus (i. e. seni Charontibusque obviam) procedenti superstans mulier habitu regio, diademate et sceptrum ornata, Proserpina videlicet; post curru deae Pluto coniux, sceptrum laeva gestans, gradu citato sinistrorsus incedens; huius insistentis vestigiis nec minus properans femina alata nuda, quae dextra extenta volumen tenet magna ex parte explicatum dependens, in quo *vanθ* nomen deorsum pictum est (Gamurrini *Append.* n. 639; in vaseculo altero litterae tres posteriores, *anθ*, solae apparent). Hic illic, ut in locis inferis, angues per solum volvuntur emicantque. — In vasculi tertii pictura primum a sinistra plaustrum est mulis duobus iunctum gressu modico sinistrorsus procedens, cuius in capso homo mortuus (vel moribundus) fronte seniliter calva, usque a pectore amiculo operatus, in pulvinis capiti subiectis stragulisque supinus atque ita quidem (corpore a sinistra ad dextram porrecto) collocatus cubat, ut supra pedes retro (s. dextrorsus) prospectare possit. Genu autem dextro sursum contracto baculum longum nodosumque quasi repellens causa manibus ambabus sublato tenet: nimirum quadrigarum, de quibus mox dicitur, irruentium sonitu adspectuque perterrefactus est. Pone plaustrum Charon (alis carens) passu magno itidem sinistrorsus ingreditur, sed capite et parte corporis superiore dextrorsus retorta malleum praegrandem, quem manu gestat dextra, quadrigis impetu magno incurrentibus opponit sinistrae equi, qui ei proximus est, frenum apprehendit. In curru autem quadrigarum Pluto vehitur sceptrum dextra gestans et corpore retro inclinato habenas manibus ambabus quam maxime adducens. Agmen, sicut in prioribus illis, mulier quaedam alata cogit festinanter incedens, quae tunica brevicula, sed laxa et fluitante induta manu sinistra sceptrum longum, dextra autem volumen complicatum tenet. Quae quin ipsa quoque *vanθ* appellanda sit, non dubium est.

4. Sepulcrum Golinianum prius, hypogaeum pictum prope Urbem Veterem in regione, quae *Sette Camini* vocatur, situm: Conestabile *Pitture murali ... scoperte in una necropoli presso Orvieto nel 1863 da Domenico Golini. Illustrazione congiunta a XVIII tavole in rame pubblicata ... da Giancarlo Conestabile* (Firenze 1865), Fabretti *CHI. t. 2033bis sq.*, CIE. II 1(1) p. 54 sqq.; in parietis cuiusdam pictura, de qua Danielsson l. c. sic exponit: 'Paries G (apud Conestabilem) hoc fere imaginum ornatu est. Latitudinis spatium usque ab ostio sepulcri totum bigae una sinistrorsum (i. e. versus convivium in parietibus prioribus pictum) cursu procedentes cum curru et auriga implent. Super eorum terga diva quaedam, quam fortasse vocabulo Etrusco *lasa* [vel *vanθ* deae nomine] appellare licet, tunicata mundoque muliebri exornata et alis insuper magnis instructa [anguibusque duobus insignita] a medio usque corpore conspiciuntur, quae vultu quidem sinistrorsum spectanti, sed pectore adverso alisque in utramque parietis partem expassis figurata manu dextra, quae

equorum collis propinqua est, brachio inflexo sublata volumen complicatum gestat, altera autem aurigam versus similiter sublata nescio quid eiusdem generis videtur tenuisse; nam ipso manus loco pictura labem trahit, ut pauca tantum et tenuia lineamenta reliqua sint. Rem quidem illam vel stilum vel alterum volumen fuisse Conestabile (p. 78) coniecit; mihi tabulae ab eo editae imaginem contemplanti hoc multo probabilius videtur, atque explicatum quidem ex parte id volumen fuisse in eoque ipso inscriptionem inferiorem (5100) pictam suspicor. In curru autem sinistrorsum spectans invenis adstat imberbis, palliatus et laureatus, sinistra manu habenas tenens adductas, altera in curru pluteum innixus. Pone hunc super ostium sepulcri cornicinis sinistrorsum spectantis cornuque grande tenentis imago est, ex parte inferiore deleta. His imaginibus tituli duo, unus in medio, alter in summo pariete, adscripti erant, qui a Conestabilio Fabretti quoque aliqua ex parte legi poterant, nunc autem plane interierunt. Titulum illum medio in pariete et, ut videtur, in voluminis parte explicata pictum sic transcribendum esse Danielsson coniecit: --- *va | larθ | lein[ies] (lesn -- (-) Con. Fa.)*; versiculus primus quomodo restituendus esset, in medio reliquit. Aurigae eiusdemque hominis mortui nomen hoc titulo contineri utique pro certo habendum est.

5—6. Hypogaeum pictum apud vicum *Porano*, non longe ab Urbe Vetere situm, Gamurrini *Not. d. Scavi* 1883, 237 sqq., Dom. Cardella *Le pitture della tomba etrusca degli Hescanas (presso Orvieto). ... Con quattro tavole* (Roma, Tipografia Laziale, 1893), CIE. II 1(1) p. 73 sqq. (n. 5110—5119); in duobus ornatus picti locis, de quibus quae Cardella in libello illo exposuit afferam. — 5. Cardella l. c. p. 11: 'Parete destra. — Le dodici figure che coprono questa parete, si possono dividere in quattro gruppi (Tav. III). Il primo gruppo consta di un giovane col pallio guernito di rosso, il quale pallio, passando sotto l'ascella, lascia scoperta la spalla destra e va a coprire il braccio sinistro. Egli tiene in mano un dittico chiuso ed uno stilo in atteggiamento di chi si accinge a scrivere qualche cosa, oppure di chi ha già finito di scrivere, mentre muove i passi verso una figura aligera, che per essere molto danneggiata dagli stillicidi è di forme incerte; essa ha il braccio ornato di braccialetto (spinter), lo che fa supporre che si tratti di un genio di sesso femminile. Osservando attentamente questa figura così guasta, mi avvenne di scoprire, cosa non avvertita dal Chiar. Gamurrini, che tiene nella mano sinistra un volumen [ut in tab. III A. expressum est, aliqua ex parte explicatum] al pari di un altro genio alato, di cui tratterò quando saremo giunti alla parete di fondo. Nel campo superiore rimane dell'iscrizione appostavi la sola lettera e (Tav. IV, 2 [CIE. n. 5111]). Il Signor Gamurrini, a proposito di quel genio malconcio, dicendo che precede la biga [quae bigae in parietis antici parte dextra pictae sunt], vuol dimostrare che sta in relazione col quadro già descritto. Io non son d'accordo con lui. Considerato che il suddetto genio confabula proprio col giovane che scrive, il senso del quadretto è questo a parer mio: Il giovane, destinato a morire, presenta alla deità funebre, che gli porge la mano e dovrà condurlo da Mantus, la tabella, sulla quale egli registrerà od avrà registrato le opere buone compite in vita.' — 6. Cardella l. c. p. 13: 'Parete di fondo. — Disgraziatamente questa parete (Tav. II) è molto danneggiata, mancando quasi tutta la parte centrale ... cominciando dalla destra vedesi un giovane che porta il pallio gettato sulla spalla e si appoggia ad un lungo bastone, mentre guarda verso sinistra; ha in piedi larghissimi calcei ... È preceduto da un genio femminile alato; egli indossa la doppia tunica rossa stretta alla vita da una cintura, porta collana ed ha i piedi ricoperti di calze gialle, sulle quali sono allacciati i sandali rossi ... Quel genio tiene nella sinistra un volume in parte svolto, simbolo, puramente etrusco, della vita. Non so per qual ragione non sia chiuso al pari di quello già veduto [l. c. p. 11] in mano del genio alato ai Sette Camini [leg. Camini], e di quell'altro volume, sul quale è scritto *vanth* (Ὠάνθος) sopra due importantissimi vasi del Museo Faina (Cardella, Museo etr. Faina,

ultima sala N. 19, 21 — *Ann. dell' Ist. 1879* [supra n. 1—2, p. 10]). Un volume aperto con iscrizione illeggibile ho veduto in mano di una figura virile laureata e coricata sopra un coperchio d'urna etrusca a Volterra (Micali, *Ant. Mon. tav. 108* [v. infra B II 9, p. 12]). Proseguendo la descrizione¹ e. q. s.

7. Hypogaeum pictum Tarquiniense (s. Cornetanum), quod Tomba degli Scudi vocatur¹, Fabretti I *Supplem.* p. 72 sqq. n. 414 sqq. (cf. Gamurrini *Append.* n. 802. 803), Corssen *Sprache d. Etr.* I, 564 sqq., Dennis *Cit. and Cem. of Etruria* I³ 336 sqq., Dasti *Notizie stor. archeol. di Tarquinia e Corneto* 1 325 sq. = 2 134 sqq. (2^a ed. ristampata per cura di Gustavo Scotti, Corneto Tarq. 1910), *Monum. ined. pubbl. dall' Ist. di corr. archeol., Supplemento* (Berl. 1891) p. 2, tab. IV—VII, F. v. Stryk *Studien u. d. etrusk. Kämmergräber* (Dorpat 1910) 95 sq., Edm. La Valle *Corneto monumentale e la necropoli etrusca Tarquiniense* (Corneto-Tarquini 1913) 135 sqq. In parietibus cellae mediae eiusdemque principalis (quattuor enim sunt) virorum mulierumque ingredientium, stantium, sedentium, accubantium conventus conviviumque pictum est. Quod ad manes inferosque attingere cum cornicines laticinesque ab utraque ostii antici parte picti tum daemonum duorum inferorum fataliumque imagines in pariete postico exstantes indicio sunt. Quarum imaginum altera super alteram fenestrarum duarum, quae a sinistra dextraque ostii postici parte ad cellam posticam patent, sedentis habitu collocata est. Virilis daemonem utrumque sexus esse colore oris corporisque indicatur ('La carne degli uomini è rosso-bruna con disegno interno nero; ambedue dunque i demoni sono virili', *Mon. l. c.* p. 2b; falso igitur Corssen l. c. 564 sq. de van⁹ et lasa deabus cogitavit); pariter etiam imberbis uterque alatusque est. Ceteris rebus inter se differunt. Nam qui sinistrae superpositus est fenestrae, tunica indutus est manique dextra facem inversam (si Strykio 96 credendum est; prioribus hoc quoque loco malleus pictus fuisse visus est), sinistra malleum tenet. Alter ille, cui dextra subest fenestra, nudus est, cumque coxim, ut videtur, sedeat, diptychon magnum genibus ex transverso impositum manibus ambabus ita tenet apertum, ut tabella altera venter inferior et femora, altera crura pedesque obtegantur. Hoc in diptycho titulus quinque versuum ita inscriptus est, ut versus per tabellarum altitudinem (quae positu transverso latitudo fit) pertineant, et utrobique scriptura a margine interiore incipiat; quo factum est, ut superiore in tabella, quae partem tituli posteriorem continet, litterarum capita deorsum spectent, eaque imaginis totius species sit, quasi haec ipsa pars a daemone modo scripta sit aut cum maxime perlegatur. Quae inscriptio hoc videtur exemplo esse:

z[ē]ci: vel[u]s ā hūl
 zūesi: larθ: vel
 zas: vel[θu]rs ā aprθn[al]
 c: c[ā]n: sacnīsa: θu
 i: [et]θ: suθiθ: acazr

Titulus sepulchralis est.

8—14⁹ His numeris aliquot coniuncti anaglyphorum in ossuariis exstantium imagines, quibus furiae daemonesve cum aliis insignibus, velut malleis, gladiis, facibus, clavibus, tum libellis instructi tamquam mortis satellites ac ministri inducuntur. — 8. *Kgl. Museen zu Berlin, Beschreibung der antiken Skulpturen* (Berlin 1891) n. 1271: in ossuarii latere altero furia sinistra facem demissam, dextra extensa volumen complicatum tenens, in altero itidem eodemque habitu furia, sed ita variato gestaminum ordine, ut facem dextra, volumen sinistra teneat. — 9. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* III tab. XCIII, p. 113, in ossuario Volaterrano: furia alata ornatuque eximio exulta in saxo sedens dextra gladium gremio impositum, sinistra autem saxo innixa

volumen parvum tenet. — 10. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* III tab. XCIII f, p. 113 sq., ossuarium Volaterranum: in latere dextro Charon malleo grandi instructus ad hominem pallio amictum, qui eum a tergo insequitur, retro conversus; in latere sinistro daemon amiculo indutus, alatus anguine insignitus, qui saxo insidens capite inclinato, quasi legat, volumen explicatum manibus ambabus tenet. — 11. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* III tab. XLVII 6, p. 56, ossuarium Volaterranum: uxori maritum valere iubenti furia manu sinistra gladium gestans dextram in umerum imposuit; ab altera parte furia similis, alata et veste induta, quae manu altera gladium, altera volumen complicatum tenet. — 12. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* III tab. XCIII 2, p. 114, ossuarium Perusinum: a sinistra Charon nudus sinistra malleum magnum, dextra volumen complicatum gestans, a dextra mulier (furia) vestitu ornatuque eximio volumen complicatum sinistra tenens. — 13. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* III tab. XCVIII 12, p. 116, ossuarium apud Bettolle presso Sinalunga repertum (cf. CIE. n. 408): homo mortuus inter daemones duos alatos et veste indutos ad inferos abducitur; a fronte furia manu sinistra volumen complicatum tenens, a tergo Charon clavem manus dextra gestans manus vacuas umeris hominis imponunt. — 14. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* III tab. XCVIII 12 a, p. 116, ossuarium ibidem repertum: in medio homo mortuus, ante eum Charon alatus cum clave illa Orcina, pone furia alata volumen late explicatum manibus ambabus tenens.

15. Ossuarium ex lapide calcario foetido apud oppidum Chianciano repertum, nunc in museo archaeologico Florentino: Milani *Rendic. R. Accad. dei Lincei, Cl. di sc. mor., stor. e filol., Ser. V* 2 (1893), 1004 sq., *Mus. topogr. dell' Etruria* (Firenze-Roma 1898) 64, *R. Mus. archeol. di Firenze* (Firenze 1912) I 233. II tab. LXXXVI (p. 19), Birt *Buchrolle i. d. Kunst* 84 sq.; imaginem optime expressam Alinari photographus Florentinus n. 31140 syllogae suae praebet. Forma huiusmodi est: In lecto vir accubat specie iuvenili, imberbis, corona myrtea inaurata in capite redimitus, superne nudus, sed ab imo usque pectore amiculo opertus, qui cubito sinistro pulvinis imposito innixus dextram brachio leniter inflexo sinistrorsum porrigit, velut si quid accepturus sit. (Ita recte, ut mihi videtur Birt l. c.; aliter Milani *Rendic. Acc. Linc.* l. c. 1005: 'e la destra stesa ed aperta in atto di versare la rituale libazione dalla patera' [haec manus nunc aliqua parte mutila est].) A sinistra autem parte et ad pedes quidem illius eodem in lecto virgo adsidet angusta quadam oris pulchritudine insignis, redimiculo capitis myrteo, tunica duplici manicata alisque ex umeris expassis ornata; manum dextram, cubito ad fulcrum lecti applicato, genu dextro imposuit, sinistra (quae inspectanti ad dextram hominique illi propior est) volumen nonnulla ex parte explicatum pendens ita tenet, ut pars interior scripturaeque apta introrsum conversa et a conspectu remota sit. Caput effigiei utriusque seorsum sculptum est corporique impositum, ut moveri demique possit; opus autem totum (scilicet ad ossa cineresque recipiendos) intus cavum est (cf. Martha *L'Art étr.* 337 sqq.). Aetatem huius monumenti quintum a. Chr. saeculum esse Milani indicavit. Imaginum ratio ita intelligenda videtur, ut homini, qui iam moriturus est, a lasa (quove nomine alio diva illa appellanda est) volumen fatale tradatur (cf. Birt l. c.), non modo ostentetur spectandumque praebeat (cf. Milani *R. Mus. archeol.* I 233: 'che ostenta il rotolo su cui è scritto il suo destino (fatum)'). Quod satis memorabile est, cum ea re voluminum horum tabellarumque vis atque origo illustrari imprimisque, quid sibi velint libelli manibus mortuorum imagine effictorum inserti, explicari videatur (cf. infra p. 13b sq.).¹

¹ Si quis legerit, quae Birt *Buchrolle i. d. Kunst* 150 de anaglyphis sarcophagi ex lapide *nenfro* Tarquiniensis in museo archaeologico Florentino exstantis scripsit, prope necessario in eam adducetur opinionem, ut ibi persimilem ei, de qua supra dixi, effigiei virilis et muliebri eiusdemque divinae compositionem inveniri credat. Sed nihil omnino inest simile nisi in latere uno longiore ad sinistram dea quaedam corpore erecto accubans

¹ Hoc unoque praeterea alterove loco scidis Danielssonii ad partem huius Corporis nondum editam (II 1,2) pertinentibus usus sum.

BI. Mortuus vel moribundus cum libro. Heroum mortes.

1. 2. Brunn-(Körte) *Ril. urn. etr.* I tab. XCVI 3. 4, p. 126; ossuariorum fragmenta duo Volaterrana. Anaglypho utroque caedes procorum Ulixia expressa est. Post mensam longam tres accubant proci varias pavoris ac trepidationis notas motu vultuque prae se ferentes, ad sinistram Ulixes (ex qua effigie in anaglypho posteriore nihil nisi arcus cum sagitta manibusque superest) sagittam exitialem arcu emittens adstat. In anaglypho priore proci, qui a dextra primus est (cuius caput cum collo defractum est), volumen ex parte evolutum manu dextra tenet. In altero proci, qui trium medius est, dum in Ulixem, a quo cum maxime peti videtur, oculos intendit telumque vitare studet, corpore aliquantum reducto et dextrorsus (i. e., si ab ipsius parte spectes, sinistrorsus) converso dextram volumen complicatum tenentem trans pectus ad umerum sinistram extulit. Nam quod Brunn (p. 126), quod ego volumen complicatum vocavi, sagittam esse putavit, quam proci ille ex cervice saucia extrahere conetur, re tota virum summum errasse, si quis imaginem ab ipso editam accuratius inspexerit, facile apparebit. Neque magis mihi quidem probatur, quod idem in anaglyphi prioris explicatione volumen, quod ibi invenitur, nihil nisi inane proci convivantis ornamentum esse dixit ('... un rotolo semi-aperto, che s'incontra anche in altre rappresentanze di conviti, onde vediamo che colla scena in discorso non ha una relazione diretta o particolare'). Immo vero, ut equidem iudico, libellus est fatalis, quo mors interitusque portenditur, utroque autem loco ei ipsi, quem primum ex tribus occisurus est Ulixes, attributus videtur. (De libellis, qui in convivii alterius imaginibus insunt, cf. quae supra p. 9b sq. breviter significavi.)

B II. Mortuus vel moribundus cum volumine. Hominum mortes.

1. 2. In ossuariorum anaglyphis. — 1. Brunn-Körte *Ril. urn. etr.* III tab. XCIV 5, p. 114; ossuarium apud S. Mariano prope Perusiam inventum. In medio est homo palliatus, manu laeva demissa volumen tenens; ante eum furia alata clavem Orcinam gestans adstat, cuius ille vultum non sine formidine intueri videtur pone autem Charon alatus et pelle ferina indutus, malleo grandi innixus. — 2. Brunn-Körte *ibid.* tab. LXIX 3, p. 84 sq.; ossuarium ex alabastrite Volaterranum. Equo, quem furia manu sinistra, altera facem inversam demissam gerens, freno ducit, vir volumen dextra tenens insidet; sequitur Charon alatus, malleo et gladio armatus.

Operculorum quoque vel ossuariis vel sarcophagis impositorum imaginibus volumen aut, aliquanto quidem rarius, diptychon additum invenitur. Cuius rei haec potissimum exempla afferri possunt.

3—7. Volumen, quod effigies mortui manu tenet, complicatum est. — 3. Dutschke *Antike Bildwerke in Oberitalien* II 167 n. 385, Birt *Buchrolle i. d. Kunst* 92; op. ossuarii olim Florentiae in aedibus *Antinori* exstantis. Effigies virilis manu sinistra pateram, dextra volumen tenens. — 4. Dutschke l. c. II 165 sq. n. 383, Birt l. c. 92; op. ossuarii olim ibidem exstans. Effigies virilis brachio sinistro in pulvinum innixa, dextra volumen tenens. — 5. Birt l. c. 92, cf. Milani *R. Mus. archeol. di Firenze* I 265 (in summa pag.); op. sarcophagi Florentiae in museo archaeologico, *Sala di Vulci* (nunc *Sala XIX*), exstantis. Effigies adulescentis volumen parvum sinistra pulvino im-

manibusque ambabus volumen, quasi legat, explicatum tenens; post eam vero (et quidem a tergo, nam effigies utraque sinistrorsus spectat) Mercurius, petaso et caduceo insignitus, accubat: v. Milani *Rendic. Acc. Linc., Cl. sc. mor.*, Ser. V 2 (1893) 1001 sqq., *Mus. topogr.* 105 sq., *R. Mus. archeol.* I 244. II tab. XCVIII. Cum in latere altero longiore viri mulierisque mortalis in lectis singulis accubantium effigies idem sarcophagus praebet (v. imaginem parum sane expressam *Mus. topogr.* 106), non abest suspicio, quin laterum duorum anaglypha a Birtio nescio quo modo inter se confusa sint. (In lateribus brevioribus 'Lasarum' volantium imagines singulae exculptae sunt.)

posita tenens. (In fronte operculi Eros volans anaglypho opere sculpti sunt.) — 6. L. Giometti et G. Di-Cocco *Guida di Chiusi (Poggibonsi 1910²)* 59 n. 994^a, de sarcophago in museo Clusino exstante: 'Sarcophago di terracotta con ricco coperchio rappresentante una persona giacente ... la mano sinistra è piegata alla guancia, mentre l'altra tiene un rotolo (papiro)'. — 7. Dutschke l. c. I 4 n. 6, Birt l. c. 110 *Abb.* 60; op. ossuarii Pisis in Campo Sancto exstantis. Effigies muliebris dextra diptychon apertum, sinistra volumen complicatum tenens. (Effigies operculorum muliebres alias aliquot diptychis ornatas *Leinwand.* 15 attuli.)

8—10. Volumen vel diptychon, quod homo mortuus in operculo effectus manu tenet, apertum est, in eoque titulus sepulchralis inscriptus.

8. CIE. 70 = Fabretti CII. 328; op. ossuarii Volaterrani. Effigies muliebris diptychon tenet apertum, in quo haec stilo inscripta sunt:

setre cneuna | a. titul. ril | XIII

V. 1 masculina nominum forma nondum satis explicata esse videtur; cf. Deecke *Etr. Fo.* 3, 311 sq. n. 22^a.)

9. CIE. 143 = Fabretti CII. 364^{vis} i (ex descriptione sua), cf. Micali *Monumenti per servire alla Storia degli antichi popoli italiani* (= *Antichi monumenti*), 2^a ed. (Firenze 1833), tab. CVIII, *Storia d. ant. pop. ital.* III² (Mediolani 1836) 182 sq.; op. ossuarii ex alabastrite facti, quod cum Volaterris in museo Guarnacciano olim fuisse constet (qua de re cf. etiam testimonium supra p. 11a allatum), a Paulo ibi non repertum est. Effigies virilis, solito more cubito sinistro pulvinis innixa, manu sinistra anulo ornata volumen tenet magna ex parte explicatum, in quo titulus non ita brevis (quattuor minimum versuum) atramento litterisque minutis scriptus fuit; Micali enim et Fabrettii temporibus nihil iam supererat nisi reliquiae quaedam exiguae disiectaeque.

10. Dasti et Fiorelli *Not. degli Scavi* 1879, 7 sqq., Helbig *Bull. dell' Ist.* 1879, 78 sqq., Gamurrini *Append.* n. 799, Deecke *Etr. Fo. u. Stu.* 6,5 sq. n. 9, Herbig *Leinwand.* 15 sq. 20 sqq.; Birt *Buchrolle i. d. Kunst* 156 cum operculi imagine *Abb.* 89; exemplorum photographorum sylloge Moscioniana n. 8374. 3846; op. sarcophagi ex lapide *neufro* m. Nov. a. 1878 apud Tarquinios in hypogaeo, quod ad III: um fere a. Chr. n. saeculum referendum videtur (sarcophagi aetas annum a. Chr. 300 vix superat), reperti et in museum Tarquiniese, ubi nunc exstat, translati. Monumentorum huiusmodi omnium, etiam propter amplitudinem tituli atque ubertatem, maxime memorabile. Arcae frons opere ornata est anaglypho, quo quae res exprimuntur, eas apud inferos agi apertum est. In medio Charontes duo malleos intentantes hominem circumstant amiculo indutum nec ulla praeterea nota insignitum, cuius caput ea intercidit sarcophagi fractura, quae aliquam etiam operculi tituliue partem hausit. Qua imagine humana hunc ipsum mortuum representari facile credideris. (De reliqua harum imaginum serie cf. quae Helbig l. c. 80 sq. pauloque accuratius Körte, Brunn-K. *Ril. urn. etr.* III 120, exposuit.) In operculo vir iam provectior aetate, sed imberbis (ita recte Helbig) cubito sinistro innixus accubat; amiculo umerus sinister, tergum inferiorque pars corporis operata sunt; caput corona (quam 'tortilem' Helbig appellat), collum pectusque serto florum (*ὑποθουμίδι* Helbig, non torque, ut apud Birtium est), manus sinistrae digitus anularis anulo grandi ornatus est. Manibus ambabus volumen tenet ita explicatum, ut utrimque torus convolutus exstet, atque ita collocatum, ut titulus in eo scriptus visentibus ad legendum exhiberi videatur. Qui titulus litteris minutis (m. 0,01—0,015 a.) non per columnas, sed versibus per totam partis explicatae longitudinem pertinentibus insculptus est. (Ultima adeo versus primi littera in toro sinistro, i. e., si verum quaerimus, in tergo voluminis effecti incisae est.) Sic autem legendus esse et transcribendus videtur:

Quarum sententiarum utra verior sit, non continuo nec simpliciter diiudicari potest. Ac priorem quidem sic fere tueri possis: sicut in operculis sarcophagorum ossuariorumque haruspice illum Volaterranum (G. Körte *Mitt. d. K. D. Arch. Inst.* 20 (1905), 378 sq. cum tab. XIV [CIE. n. 92]) iecusculum, mulieres autem spithul vel flabellum similiaque manibus tenentes videamus, utque apud Aegyptios, Graecos, Romanos aut venerit, ut liber, quo quis in vita maxime delectatus esset, ei mortuo apponeretur (cf. *Brit. Krit. u. Hermen.* n. *Abt. d. ant. Buchwesen* [I. v. Müller's *Handb.* I 3] 334 sq.) vel etiam imagini eius adiungeretur effectus, ita libellos Etruscos imaginibus mortuorum additos nihil nisi propriam quandam viri mulierisve significationem; quare hos libellos ab iis, quos *vanſ* alique daemones inferni gestantes inducuntur, plane segregandos esse. Quae quamvis per se non absurde dici videantur, alteram tamen sententiam aliquanto probabiliorem esse eodem iudicaverim. Neque enim credibile est in Etruria, antiquioribus praesertim temporibus et apud mulieres aut modicae homines fortunae, litterarum studia multum viguisse, ac fortasse propius fidem est artem scribendi scientiamque nonnihil etiamtum reconditi habuisse rebusque inscriptis vim quandam arcanam tributam esse. Pernagni autem ad hanc questionem momenti id videtur monumentum esse, quod supra A II 15 (p. 11 b) commemoravi. Ubi cum volumen a dea quadam inferna homini ad mortem desti-

nato vel moribundo tradi videatur, vix facere possumus, quin voluminibus diptychisque, quae effigies operculorum manibus tenent, hoc ipsum libellorum genus ei, qui moriturus est, a numine fatali oblatorum designari suspicemur. Quod si ita est, duo, quae posui, genera (A et B) vi ipsa et significatione alterum ab altero nihil differre omninoque in arte Etruscorum sepulchrali libellum vel voluminis vel diptychi specie indutum pro signo mortis ingruentis transitusque ad illam apud inferos vitam usurpatum esse existimandum est. Cui etiam opinioni similis ad titulos sepulchrales inscribendos generis utriusque (A et B) usus congruere videtur.

Iam vero, cum constet apud gentes antiquas complures mortuis (maxime quidem iis, qui sine crematione sepeliebantur) cum reliqua munerum sepulchralium supellectile etiam libros nonnumquam appositos esse,¹⁾ ne Etruscos quidem eius moris expertes fuisse consentaneum est. Fortasse igitur eodem interdum in sarcophago et in operculo liber manu artificis adsimulatus et intus in arca liber verus exstabat. Quos tum libros non specie solum, sed etiam vi ac significatione inter se respondisse et hunc non minus quam illum ad mortem mortuorumque religiones pertinuisse forsitan non incredibile videatur, si quis, quam studiosae ab Etruscis illa de inferis opinio et disciplina exulta sit atque observata, reputaverit. Quo loco in mentem venit librorum Etruscorum, qui 'Acherontici' (Arnob. Adv. gent. II 62, cet., v. *Leinwand*. p. 42) dicuntur, quorum nomen Thulin *Etr. Discriptio* III 2 (cf. Pauly-Wissowa-Kroll *Realencycl.* VII 2459) 'Todesbücher' germanice interpretatus est et de argumento ibidem p. 57 sqq. disputavit. Ac nescio an liceat conicere libros ferales sepulchralesque (generum A et B), de quibus quaerimus, cum Acheronticis cognationem aliquam habuisse atque adeo, dum, quae fusius in his magisque infinite tractata essent, in illis summam et ad mortui cuiusque personam accommodatam attingerentur, inde ductos et quodam modo excerptos esse. Ne multa, hos Etruscorum libros Acheronticos et sepulchrales cum magno illo Aegyptiorum Acherontico, qui Lepsius auctore 'liber mortuorum' ('das Totenbuch') vocatur, partibusque ex eo selectis, quibus sarcophagi et sceleta mortuorum adornabantur, aliqua saltem ex parte conferri posse suspicor. Ex sepulchrali autem genere eodemque Acherontico librum Zagrabensem esse *Leinwand*. p. 38—44 demonstrare conatus sum.

VIII. De libri scriptura.

De atramento litterarumque lineamentis Wiesner analysi chemica et microscopio adhibito haec fere docuit (apud Krallium *Comm.* 67 sqq.). Atramentum, quo fasciae Zagrabenses inscriptae sunt, cum omnino antiquissimis, de quibus constat, atramentis simile sit, tum vero cum illo atramenti ex fuligine confecti genere, quod in fasciis sceletorum Aegyptiace inscriptis probis atque certis invenitur, prorsus congruit. (De atramenti genere eodem in papyris usitato cf. Mitteis-Wilcken *Grundz. u. Chrestom. d. Papyrskunde* I 1, XXXIII, Schubart *Einführung i. d. Papyrsk.* 44.) Ex litterarum autem formis pristinis, quae m. c. 0,061 altae et 0,0013 latae fuisse videntur, nunc fere nisi reliquiae tenues, in rugis maxime linteae servatae, non supersunt. Ut enim nunc est, litterarum ductus unusquisque ex binis plerumque constat lineis interruptis serratimque infractis iisdemque fere inter se

parallelis. Quippe in cavernulis linteae, quas fila staminis subteminisque inter se contexta efficiunt, atramentum magna ex parte remansit, in dorsis filorum dilutum ac detritum plerumque evanuit. Quae cum ita sint, litterarumque lineamenta maximam partem ex maculis atramenti minutis sive punctis certo quodam ordine collocatis consent, facile intellegitur lectionem nequaquam adiuvari, si modulum litterarum vitro speciem rerum dilatanti amplificaveris, eique rei exempla texturae scripturaeque, quae modulo in triplum aucto Krall *Comm.* tab. X, ipse autem infra tab. VII proposui, documento sunt. Quod contra, si lente vitrea ad eam rem apta modulum in minus contraxeris, litterae, dum puncta illa maculaeque coartantur, clarius apparent. Itaque Krall (cf. *Comm.* 4. 21) imagines phototypas, quibus commentationem ornavit, tertia parte minores (2:3), quam archetypa sunt, faciendas curavit, similiterque eam rem ipse administravi, nisi quod modulum paulo maiorem et quarta quidem parte (3:4) archetypis minorem elegi, ut in locis lectionis difficilioris imagines Krallianae meaeque, cum magnitudine paulum differrent, subsidio inter se ac supplemento esse possent (cf. *Leinwand*. 3 adn. 2).

Quoniam autem in huius rei mentionem delatus sum, nonnulla hoc loco de tota textus effigendi ratione addam; quae cum magnis implicata fuerit difficultatibus, iam ita videtur expedita esse, ut nihil aut non multum desideretur. Postquam enim Burton ex exemplis a Cautleyo in charta tralucida delineatis locos fasciarum Zagrabensium selectos quinque in tabulis quattuor commentationi supra p. 1 a allatae adiectis, quarum nullus nunc usus est, et Ljubić *Popis* cet. (v. supra p. 1 a) particulam exiguum imagine photographa expressam ediderat, Krallio denique contigit, ut tabulis decem phototypis affabre factis textum totum repraesentaret; quod qua ratione quantoque artificum labore ac sollertia effectum sit, *Comm.* p. 4 indicavit. Novae, quae editioni meae adiunctae sunt, tabulae phototypae, mandante Arthuro Meiner (Io. Ambr. Barth) operis redemptore, autumno anni 1910 in officina G. Kuhnii Monacensis ita sunt confectae, ut exempla, quae praebent, cum Krallianis vel strictim comparantem viginti illis annis hanc artem nonnihil progressam esse vix effugere possit. Ac photographus quidem a Kuhnio Zagrabium missus me rogante ac suadente id maxime dederat operam, ut ductus litterarum supersites in linteis fuscis et maculosis multifariam delitescentes adiumentis artis adhibitis, quam maxime fieri posset, imagine expromeret et sub oculos subiceret. Ex tabularum autem singularum ex meis praeceptis compositarum exemplis compluribus, quae ille experiendi causa colore gradatim variato confecerat, id semper eligebam, ubi scriptura maxime eminere atque, ut in tanta saepe caligine, optime cerni mihi videbatur. Itaque, ut superficiei quoque inscriptae color ex luteo varie fuscus sordidusque vero adsimularetur, non admodum curavi, elegantiae autem imaginum nitorique nihil omnino tribui; lamminas vero photographas et phototypas, unde imagines expressae sunt, nulla usquam in re postmodo mutatas aut perpolitas esse vix est quod dicam.

Textum, quamvis nunc male habitus sit, cura atque elegantia plane singulari scriptum esse facile apparet. Ac litterae quidem, quae, sicut in librorum graecorum latinorumque fragmentis quibusdam antiquissimis, ex cursivo, quod dicunt, genere nihil habent ad titulumque litteraturam quam proxime accedunt, eam omnino aequabilitate et constantia speciem praebent, ut ab homine scribendi artem professo diligentia sedula ('avec une fidélité toute machinale' Bréal *Journ. d. Sav.* Avril 1893, 222) ex archetypo vel exemplo accurate scripto depictae esse videantur. De etruscis autem scribis s. libraris nihil omnino compertum habemus (etsi in Etruria quoque fuisse, qui eam artem facitarent, consentaneum est credere), cum apud Aegyptios, gentem scripturae confidentissimam, tribum quandam vel ordinem scribarum exstitisse eumque in sepulchralibus etiam scriptionibus multum versatum esse satis constat (cf. Birt *Buchrolle i. d. Kunst* 8 sq. 17 sqq.). Sed coniectura, quam de nomine scribae Aegyptii Fasc.

¹⁾ V. supra p. 13b — Quo ex genere admodum memorabile est, quod de libris una cum arca, in qua Numa rex sepultus fuisset, a. a. Chr. 181 Romae inventis traditur (Cassius Hemina ap. Plinium N. H. XIII 84 sqq., Liv. XL 29, 3 sqq., cet.). Qui cum, magnam utique partem, Pythagorici fuisse et ad sacra religionesque pertinuisse ferantur, vix dubium est, quin etiam illa eius sectae de animis earumque ultro citroque migratione placita in iis exposita fuerint. Rectius autem hac de re quam ceteri, qui fere et arcam (vel arceas duas, ut apud Livium aliosque est) et libros consilio et fraude subditos arbitrantur (velut Schwegler *Röm. Gesch.* I 564 sqq., Mommsen *Röm. Gesch.* I² 867, Wissowa *Rel. u. Kultus d. Röm.*² 63, Teuffel-Kroll-Skutsch *Gesch. d. röm. Lit.* I 131 § 72, 2, Birt l. s. a.), Furtwängler *Ant. Gemmen* III 257 sq. indicasse mihi videtur; cf. *Leinwand*. 17.

Zagr. II 9 commemorato non sine aliqua dubitatione *Leimwandr.* 29 protuli, prorsus incerta est, nec vero non fatendum in hoc fasciarum libro nullum ullius generis erratum aut mendum reperiri, quod homini linguae etruscae imperito tribuere velis. Nam quae in eo cernitur litteras syllabasve vi ac sono affines (velut *s:s:z* sim.) permutandi licentia nihil admodum habere videtur, quod a consuetudine etrusca abhorreat (cf. Krall Comm. 46 sq.).

Scripturam per columnas m. c. 0,25 latas et 0,018 inter se distantes digestam esse supra p. 5b vidimus. Versus, quorum in columnis interstitia quaternorum fere millimetrorum sunt, plena semper voce terminantur nec usquam syllabis diremptis inter se cohaerent. Quo factum est, ut et longitudo versuum saepe variaret, et locis aliquot exitus vocis inceptae ac prope absolutae, cum intra praefinitum designatumque columnae in latitudinem spatium collocari nequiret, supra versum a scriba adderetur (cf. II 12 *fr̄nc̄u|e*, IX γ 2 *ḡax̄se|in*, X 19 *cēsasi|n*, X γ 5 *ner|ē*); quod itidem in libris graecis copticisque in Aegypto scriptis factum inveniri Krall (Comm. 22) adnotavit. In versu unoquoque verba singula puncto inter se distinguuntur¹⁾; quem interpungendi modum, in titulis Etruscis Italicisque frequentissimum, ne a librorum quidem scriptura alienum fuisse carminis de bello Actiaco fragmentum Herculanense (Buecheler-Riese Anthol. lat. I 1,1) aliaque papyri membranaeque latinae documento sunt (Blass *Palaeogr.*, I. v. Müller's *Handb.* I² 325, Thompson *Introd. to Gr. and Lat. Palaeogr.* 274 sqq. n. 83, Grenfell-Hunt *Oxyrh. Pap.* VI 177 n. 871 cum adn., Schubart *Einführung i. d. Papyrusk.* 50).

Minio VII 5. 12, XII 9 notas numerorum scriptas esse, eiusque rei similitudinem in papyris Aegyptiace scriptis inveniri Krall 22. 60 adn. 2 dixit (cf. etiam Mitteis-Wilcken *Grundz. d. Papyrusk.* I 1, XXXIII, Schubart *Einf. i. d. Papyrusk.* 44). Quod de primo utique loco falso statuit; v. quae ad eum reliquosque adnotavi. Versuum VI 8/9 et XI 13/14 principiis lineae rubrae interstinctae interiectae sunt, quibus tamquam paragraphis quibusdam clausulam capituli vel particulae textus notari veri simile est. (De reliqua capitulum spatium vacuo relicto distinctione cf. Krall Comm. 23—24.) Versibus V 14/15 similis punctorum lineola, sed paulo post medios versus atramento scripta intercedit; qua notatione quid significetur, obscurum est. — De columnarum marginatione rubra v. supra p. 5b.

In tanta scripturae elegantia et perspicuitate magnam tamen partem reliquiae huius libri (nam permulta funditus interierunt, v. supra p. 7a sq.) ad legendum restituendumque difficillimae sunt. Primum enim atramentum litterarum mirum in modum multoque magis, quam id in fasciis scaletorum Aegyptiace inscriptis fere factum inveniri dicitur, umore atque attritu vexatum evanuit. Quod quibus causis effectum sit, ignoratur; sed fortasse non improbabilius ex Aegypto inferiore, terra et solo et caelo multo umidiore, quam superior est, fascias Zagrabienenses provenisse Krall coniecit (Comm. 21). Tum maculis illis, de quibus supra cap. V (p. 7) dixi, multis locis litterae obscurantur aut plane obteguntur. Alia denique eaque vel maxima difficultas in eo posita est, quod linguae, qua liber fasciarum scriptus est, pertenuem adhuc notitiam habemus. Summa igitur in locis dubiae lectionis adhibenda est cautio, satiusque, sicut Krallio (Comm. 22), ita mihi visum est in talibus ductis litterarum superstitibus anxie premere quam ad similitudinem vocis locutionisve aliquius ex titulis vel ex fasciis ipsis cognitae lectionem derigere. Magno autem adiumento in eiusmodi locis compluribus dicendi quaedam formulae complexionesque verborum saepius iteratae fuerunt (Krall 44—46). Quarum ope interdum factum est, ut, ubi propter summam litterarum labem omnino desperanda videretur, lectio aut pro certo aut probabiliter recuperaretur. Ceterum, quod Krall 22 sibi, sicut

palaeographis fere omnibus, saepe evenisse scribit, ut in locis difficilioribus, quam aliquando lectionem luce praecipue clara et serena dispexisset, eam postea, luce minus secunda, recognoscere acieque oculorum adsequi non posset, id quale esset, ipse expertus didici. Velut, ut hoc afferam, in fragmento novo (n. 6) aestate a. 1914, dum mihi Rostochiae praesto est, die quodam plura quam aut ante id tempus aut postea vidi.

IX. De libri aetate atque origine.

Libri, cuius reliquiae fasciis Zagrabienensibus continentur, originem non a priscis illis Tyrrhenis sive, nomine Aegyptiaco, *Turša*, qui saeculis a. Chr. n. XIII:o et XII:o cum aliis gentibus maritimis Aegyptum infestam habebant, neque ab iis, qui tempore posteriore Lemnum aliaque ea regione loca incolebant (v. huius supplementi posteriorem fasc.), sed a Tyrrhenis Italicis, i. e. ab Etruscis repetendam esse facile a Krallio perspectum est. Nec minus recte idem vidit in recentioribus linguae Etruscae monumentis hunc librum numerandum esse. Qua de re aliisque iam in epistula illa m. Aug. a. 1891 ad Deeckium et Paulium data, cuius exemplum Comm. 3 sq. exscriptum attulit, qua primum ad aliquam virorum doctorum notitiam monumentum a se investigatum protulit, rectam iniisse rationem invenitur; his enim verbis perpauca, me quidem iudice, insunt, quae nunc mutanda videantur (licet aliquid postea — de libri argumento dico et ad scaletum ratione — a Krallio ipso mutatum sit): ‘... *Der Schrift und dem Ganzen nach zu urteilen, gehört das Denkmal der Ptolemäerzeit [a. a. Chr. 323—30] an. Ich denke, dass eine etruskische Familie in jener Zeit lebhafter Handelsbeziehungen zwischen Italien (Rom) und Aegypten in Aegypten angesiedelt war, dass ein weibliches Mitglied derselben vorliegt, nach ägyptischer Weise einbalsamiert und mit einem heimischen funerären Texte versehen. ... Der Inhalt ist, wie Sie sehen, kein historischer, auch keine Uebersetzung eines ägyptischen Textes, es muss ein funerär-liturgischer Text sein. Man möchte vermuten, dass in demselben die Opfer und Feiern beim Begräbnisse vorgeschrieben werden.*’

Ac de aetate quidem libri cum quaeritur, a litteratura eius proficiscendum videtur. Quae cum titulorum Etruscorum usu collata talem se praebet, ut saeculo a. Chr. II:o fere medio antiquior esse posse non videatur: omni enim vel mediocri vetustatis nota caret. Quam longe autem citra eum temporis terminum devocanda sit, definiri vix potest. Neque enim dubium videtur, quin etiam ultima, de qua constat, monumentorum Etruscorum aetate, i. e. Augusti temporibus (cf. Corsen *Spr. d. Etr.* I 30 sqq., Skutsch, Pauly-Wissowa *Realencycl.* VI 779 sq. = Pontrandolfi *Gli Etruschi* cet. 114 sq.) liber Etruscus eo litterarum habitu ac forma scribi potuerit. Quod ut ita esse intellegatur, satis erit titulum bilinguem Perusinum CIE. 3763 (= CIL. I² 2, 2037, cf. Deecke *Etr. Fo. u. Stu.* 5, 1 sqq. n. I) inspexisse, quem nuper G. Körte *Das Volumniergrab bei Perugia (Abh. d. K. Ges. d. Wiss. zu Göttingen, philol.-hist. Kl., N. F. XII 1) 31 sq.*, archaeologicis quoque in eam rem argumentis allatis, Augusto imperante inscriptum esse docuit. Multo autem rectius, ut mihi quidem videtur, hunc titulum quam Krallio auctore (Comm. 22) Pisaurensem illum Cafatii haruspis item bilinguem aetatisque recentissimae, Fabretti CIL 69, tab. VIbis (= CIL. I² 2, 2127, cf. Deecke *Etr. Fo. u. Stu.* 5, 27 sqq. n. III), in comparationem vocaveris. Nam, ut ex exemplis Fabrettiano et Bormanniano ectypos, quod mihi praesto est, apparet, nulla magnopere inter eum et fascias litterarum similitudo intercedit, quodque loco utroque 2 et 4 litterarum lineas transversas in unci formam incurvatas esse Krall dicit (*Die Schenkel der Buchstaben e und v sind in beiden Texten in ähnlicher Weise eingebogen* (Corsen I, 27, Müller-Deecke II, 529) l. c.), de fasciis quidem egregie fallitur: quae enim ibi in litteris illis linearum transversarum (maxime fortasse primae) a ductu recto cernitur declinatio modica est nec fere maior, quam quae eodem earundem litterarum loco non modo pictis in titulis (quibuscum potissimum fasciae inscriptae comparandae sunt),

¹⁾ Ubicumque inter voces contiguas intervallo iusto intercedente punctum nunc deest, labe aliqua id potius assumptum esse quam a librario neglegenter omissum veri simile est.

sed etiam in insculptis (velut in tit. Perusino, quem modo commemoravi, CIE. 3763) saepe invenitur. — Sed ad rem redeo. In litterarum igitur figuris nihil causae est, quin Augusti demum temporibus librum fasciarum scriptum esse credamus. Quod si reputaveris, quam veri simile sit in libris, qui ad sacra pertinerent (cuiusmodi Zagrabiensem esse omnes consentiunt), non modo linguam antiquam, sed litteraturae quoque formam pristinam sollemnemque etiam postea per aliquod tempus retentam esse, vix dubium videbitur, quin, quod ad scripturam ipsam attineat, id temporis spatium, de quo quaerimus, usque ad saeculi post Chr. n. I: i partem posteriorem extendi possit. Neque enim ex eo, quod I: o a. Chr. saeculo (aetate, ut videtur, Sullana aut paulo post) Tarquiti Priscus libros Etruscae disciplinae latine interpretatus est (cf. Teuffel-Kroll-Skutsch *Gesch. d. röm. Lit.* I 298 sq., § 158, 2), efficitur ex eo tempore libros sacros Etruscae scriptos legi et describi desitos esse, neque, si titulorum Etruscorum, quotquot exstant, nullus Augusti aetate posterior est (quod utrum ita sit necne, nemo facile diiudicaverit), sequitur ab excessu Augusti linguam Etruscam et in ore vulgi et in litterarum sacrarum usu extinctam fuisse. (Recte hac de re, si universam summamque species, Skutsch, Pauly-Wissowa *Realencycl.* VI 779 sq. = Pontrandolfi *Gli Etruschi* cet. 114 sqq., etsi longius progressus est et in loco Ammiani XXIII 5,10 sqq. interpretando manifesto erravit [cf. Thulin, Pauly-Wissowa-Kroll *Realencycl.* VII 2434]). Nec vero reliquis huius libri habitus, quo minus ita, ut dixi, de eius aetate statuatur, refragari videtur. Quo in genere imprimis instabilitas quaedam rei orthographicae, quam supra (p. 15a) tetigi, animadvertenda est; qua originem admodum recentem indicari non sine causa Skutsch (Pauly-Wissowa VI 779 = Pontrandolfi *Gli Etruschi* cet. 113 sq.) existimavit.

Quae cum ita esse videantur, nescio an fieri possit, ut liber Zagrabienensis non multo ante, quam mulier illa sepulta est, aut adeo ob eam sepulturam scriptus, i. e. ex exemplo aliquo sive archetypo descriptus sit; sceletum autem Caesarum potius Romanorum quam Ptolemaeorum aetate in sepulcrum conditum esse propter illa inauraturae vestigia, de quibus supra p. 4, G. Möllero maxime auctore, exposui, veri simile est. Incautius igitur *Leimwandr.* 10 al. I. Krallio (Comm. 17 sq.) adstipulatus hunc librum aetatis Ptolemaicae esse tamquam pro certo et explorato posui, ac potius nunc Eliae Lattes *Arch. f. Papyrusf.* VI 25 de saeculi a. Chr. I: i exitu cogitanti ('... le dodici colonne ... scritte sulle bende della mummia femminile di Agram coll' alfabeto delle epigrafi più recenti e però circa in fine all' ultimo secolo avanti l'Era ...'; aliter olim idem *Saggi e App.* 186) adsentiri velim, nisi quod aliquantum etiam infra eum terminum in tempore coniectando descendi posse mihi persuasi.

Proximum est, ut, quid de loco constituendum sit, videamus. Qua de re ut ambigi forsitan possit, ita, quid maxime probabile sit, haud obscurum est. Cum enim pannus linteus, ex quo fasciae inscriptae Zagrabienenses discissae sunt, linteis Aegyptiis maximeque iis, quibus sceleta adligabantur, omnibus rebus tam similis sit, ut Aegyptia ex tetrina et ipse provenisse videatur (v. supra p. 5b), librum item in Aegypto scriptum esse consentaneum est. Nam quod Krall (Comm. 21. 59 adn. 3) id quoque, etsi minus probabile esset, cogitari posse dixit, hoc linteam ex Aegypto in Etruriam advectum, postquam ibi ad librum scribendum usurpatum esset, rursus in Aegyptum esse reportatum, non sane negandum est cogitatione rem ita fingi posse (nam inter merces, quae ex Aegypto et aliorum et in Italiam exportabantur, lintea fuisse satis constat; cf. Cic. Or. pro C. Rabirio Postumo 14, 40, Blümner *Röm. Privatalt.*, I. v. Müller's *Handb.* IV 2. 2, 242), sed ad coniecturam tam duram contortamque nisi necessitate aliqua coactus non facile confugeris.

Librarius qua ex gente fuerit, Etruscae homo, an Aegyptius, an Graecus, an denique ex Aegypto et Graeco vel alio genere mixtus, incertum est; unum satis tuto affirmari licet, si linguae scripturaeque Etruscae rudis fuerit, mira quadam ac vix credibili

imitandi diligentia atque sollertia archetypum ab eo expressum esse (cf. supra p. 14b sq.).

Quisquis autem ille fuit, describendi negotium ei ab homine Etrusco mandatum esse nescio an necesse sit credere. Nec a fide abhorret eo temporis spatio, de quo potissimum cogitandum mihi videri supra dixi, i. e. a. fere 30 (vel 50) a. Chr.—50 post Chr. n., Etruscorum non ita exiguum numerum in Aegypto domicilium habuisse et fortasse maxime Alexandriae constitisse (cf. Krall Comm. 18, qui tamen paulo, ut mihi videtur, audacius vicum quendam Tusum Alexandriae exstitisse coniecit: 'Dem Agramer Funde gegenüber wird man nicht abgeneigt sein, ein etruskisches Viertel mit eigenem Cultus in Alexandria anzunehmen. Ich erinnere an die Siedelungen der Phoiniker, Griechen und Juden auf ägyptischem Boden' e. q. s.). Nam prioribus iam Ptolemaei regnantibus, vel stipendia merendi, vel negotiandi, vel artificii alicuius faciendi causa, praeter Graecos Macedonasque magna etiam ex gentibus aliis multitudo advenarum in Aegyptum eiusque caput Alexandriam confluxerat, et postea regno Ptolemaeorum ad occasum praecipitante ac deinde Aegypto in Romanorum dicionem redacta (a. a. Chr. 30) haec alienigenarum immigrantium turba ac varietas non mediocriter accrevit (cf. Mitteis-Wilcken *Grundz. u. Chrestom. d. Papyrusk.* I 1, 19 sqq., Schubart *Einf. i. d. Papyrusk.* 304 sqq.). Atque Italis maximeque Romanis eorumque sociis magis quam antea Aegyptum necesse est patuisse, ex quo Ptolemaeus Philadelphus foedus quoddam amicitiamque cum Romanis iunxerat, quod a. a. Chr. 273 factum esse fertur (cf. Beloch *Gr. Gesch.* III¹ 1, 686, Bouché-Leclercq *Hist. des Lagides* I 174 sq. 318 sqq., Niese *Grundr. d. röm. Gesch.*, I. v. Müller's *Handb.* III. 5, 86); saeculis autem a. Chr. II: o et I: o Aegyptus magis magisque auctoritati Romanorum arbitrioque obnoxia fiebat, quoad in provinciae formam redacta est. Itaque iam inde a saeculo a. Chr. III: o homines nominibus Latinis Italicisque notati in papyris Aegyptiacis commemorantur, et in posteriorum temporum monumentis Aegyptiacis uberrima nominum talium copia invenitur (cf. Schubart *Einf. i. d. Papyrusk.* 319. 328 sq.). De Etruscis quidem Aegypti incolis nullum adhuc eiusmodi testimonium, quod certum propriumque dici possit, repertum videtur. Quod enim Lattes *Arch. f. Papyrusf.* VI 28 sq., ea de re ab Udalrico Wilcken per epistulam commonefactus, ex lacera attulit papyro, quae Ptolemaeo Euergete priore regnante (a. a. Chr. 246—222/221) scripta est, Mahaffy *Flinders Petrie Papyri II* (*Royal Irish Academy, Cunningham Memoirs* No. IX) 143 sq. n. XLIV v. 5 *Μητροδόρωι Α.....* [T] *υγγρησι* ..., id vereor ne incertius sit, cum, illo praesertim tempore, hoc ethnico nomen Graecum inter se repugnare videantur ('... er gehört schon zu den Hellenisierten, wie sein Name zeigt' Wilcken l. c.).¹⁾ Neque coniecturae ibidem 24 sqq. (cf. *Correzioni, giunte, postille al CIE.* I, p. 73, *Saggio ind. less. etr.* v. *claruxies*) a Lattesio ipso prolatae, quamvis acute sit excogitata, multum equidem tribuerim. Quam si breviter complectaris, huiusmodi fere est. In titulo mutilo lectionisque nonnulla ex parte incertae CIE. n. 886 *ἐπὶ ἡ-σερ-ϋλ-remzna-ε-ε[α]νε[α] | [α]υ[.]υ[α]τ[.]ι[.]νι[.]ces[α] | τ[α]λ[α]ρ: hilar: nes | claruxies* voce ultima (v. 4) indicari hominem v. 1 commemoratum, vel *remzna*, cui filioque hic positus sit cippus, quondam in Aegypto cleruchum i. e. militem colonum (cf. Mitteis-Wilcken l. c. I 1, 280 sqq., Schubart l. c. 254 sq. 258) fuisse; versuum enim 2—4 hanc fere esse sententiam: 'A. Latinius Caeso (hoc) monumentum sepulchrale (fecit, dicavit) (viri[-o]) cleruchii(-io)'. Cui interpretationi quae ob stare mihi videantur, longum est omnia exponere, satisque erit admonere nec facile *claruxie* ea, qua Lattes voluit, vi in titulo Etrusco aut omnino Italico quasi honoris quoddam vocabulum usurpari potuisse (quis enim Italus hanc appellationem intelleturus erat aut, etiamsi

¹⁾ Fortasse de ethnico alio nescio quo cogitandum; an [*Ἰοι*] *υγγρησι* (ex Polyrrhene s. Polyrrhenia [-io], urbe Cretica, oriundo) restitui possit, se dubitare Danielsson mihi scripsit.

intellegeret, mercennariam apud Aegyptios militiam laudis ornamentique loco habiturus?), et, si maxime potuerit, tamen nomini ipsi hominis illius (*vl. remzna*) nominativo casu adiungendum, non alteram in sententiam differendum eique accommodandum fuisse. Reliqua vero, quae Muellero et Deeckio (*Etr.*² I 286 sq. adn. 93^b. II 267 sq. adn. 59^a) aliisque laudatis Lattes, dum libri Etrusci in Aegypto reperi similitudines cuiusvis generis conquirat, l. c. 25, *Saggi e app.* 188 sq. 213, al. l., *Atene e Roma* XIII (1910) 9 sq., *Rhein. Mus.* LXV (1910) 638 attulit, partim falsa esse iam satis compertum est: velut artem gemmas scarabaeos scalpendi a Graecis, non ab Aegyptiis Etrusci didicerunt (cf. Furtwängler *Ant. Gemmen* III 170 sqq. 176, G. Körte, Pauly-Wissowa *Realencycl.* VI 761 = Pontrandolfi *Gli Etruschi* cet. 67 sq.), et 'canopi', qui vocantur, Aegyptii Clusinique, ut forma adsimiles, ita origine et usu diversi sunt (de Clusinis cf. Montelius *Civ. prim. en Italie* II. *Italie Centrale. Texte* I 944 sq.); partim nullam nisi eam vim habent, ut appareat Etruriam antiquitus ab Aegypto non adeo seclusam fuisse, quin merces et artificia a mercatoribus Phoenicibus (Carthaginiensibus), Graecis, Etruscis, aut quacumque denique ratione portata ultro citroque commeari potuerint: cuius generis, ut his utar exemplis, res monumentaque Aegyptia sunt in sepulcro Vulcieni vetusto, quod *Tomba d'Iside* vocatur, inventa (velut scarabaeus insigni regis Psammetichi I notatus, vascula hieroglyphis inscripta, al., Dennis *Cit. and Cem. of Etruria* I³ 457 sqq., Perrot et Chipiez *Hist. de l'art dans l'antiquité* III 855 sqq., Montelius *Civ. prim. en Italie* II. *Planches* 2, 265 sqq., Poulsen *Der Orient und die früh-griechische Kunst* [Leipz.-Berl. 1912] 131 sq.) alteraque ex parte speculum aeneum Etruscum in Aegypto repertum (*Bull. Corr. Hellén.* IX (1885) 239 sqq., tab. II [de imaginum ratione cf. Gerhard-Körte *Etr. Sp.* V 92 sqq.]); quae autem in linguis (velut vocabulum numerale *etr. cezp.*: *copt. sešp, sašp* 'septem'), religionibus, moribus Etruscorum Aegyptiorumque similia vel eadem invenisse sibi videtur, aut eiusmodi sunt, ut, si recte se habent (qua de re nihil nunc definio), antiquissimae cuiusdam originum communione potius quam commercii consuetudinisque posterioris vestigia habenda sint, aut tam incerta atque infirma, ut nihil plane ex iis colligi possit. — Neque omnino mirum videtur eius, quod quaerimus, generis testimonia deficere. Nam iis temporibus, quibus librum fasciarum scriptum esse veri simillimum videtur, Etrusci non modo ex habitu cultuque pristino multum amiserant, sed cives quoque iam pridem (post a. a. Chr. 89) Romani erant, quare ne exspectandum quidem est, ut in huius sequentisque aetatis monumentis, ubi plurima hominum Italicorum memoria, nomini huic vel illi Etruscorum gentile (*Τυρρηνός* vel sim.) adiunctum inveniantur; nomina autem hominum Etrusca, si nuda posita et Latine vel Graece transcripta sint, a Latinis Italicisque internosci vix posse nunc, postquam eius rei rationem Guil. Schulze aperuit, nemo ignorat.

Etruscos in Aegypto vitam degentes, sicut Graecos peregrinosque ceteros, ritum sepeliendi Aegyptiacum serius ocuis adscivisse veri simile est (cf. Schubart *Einf. i. d. Papyrusk.* 462 sqq.). Quare, quod ad eam quidem rem attinet, nihil obstat, quominus mulierem, in cuius sceletio liber fasciarum inventus est, originis Etruscae fuisse inter eamque et librum illum nexum quandam propiorem intercessisse credamus.

X. De libri fide.

Fasciae Zagrabienses scriptique quae iis continentur fragmenta quin vere antiqua essent, a nullo umquam dubitatum videtur, hominesque docti, quicumque hoc monumentum vel strictim attigerunt vel penitus perscrutati sunt, velut ex aegyptologis praeter Krallium Brugsch, Ebers, al., ex etruscologis linguarumque Italicarum peritis Deecke, Lattes, Pauli (qui viri tres quantum aliis de rebus inter se dissederint, nemo nescit), Torp, Bréal, al., ne minimam quidem de eo fraudis suspicionem esse posse omnes una voce consenserunt. Quod cum ita sit, ea de re verba facere velle nescio an plane supervacuum merito haberi possit. Cum autem Krall pro amplitudine monumenti summaque dignitate ne eam quidem quaestionem sibi neglegendam putaverit, quae ab eo (p. 58 sqq.) fusius hac de re disputata sunt, quam brevissime comprehendam.

Inquisitione igitur accurate instituta exploratum est fascias sceleti Zagrabiensis inscriptas, sicut eas, quae scriptura carent, a linteis Aegyptiis antiquis nihil omnino differre (v. supra 5). Eadem porro atramenti cum eo, quod in papyris fasciisque inscriptis Aegyptiacis usurpatum invenitur, congruentia (supra p. 14). Neque sceleti ipsius medicatio aut ornatus quidquam habet, quod a ritu Aegyptiorum illorumque temporum usu discrepet. Nec vero illud non magnum originis probae indicium est, quod sceletum et fasciae quasi in angulo quodam tam diu latuerunt, ut periculum esset, ne oblivione plane obruerentur. Nam qui lucri cupidine, aut gloria, aut etiam malitia, aut aliquo denique studio pravo inducti monumenta subditi fabricantur, opera sua quam primum venditare atque in lucem famamque provehere cupiunt. Cuius vero laboris sollertiaeque futurum fuisse censumus linteum Aegyptium antiquum non minus m. 3,50 longum idque purum integrumque comparare eoque reperto librum non modo lingua litterisque antiquis et atramento antiqui simillimo, sed Etruscae scriptum conficere ac postremo eum librum in hanc, qua nunc exstat, formam, discissam, laceram, detritam, situ maculisque corruptam, concinnare. Sed fac haec omnia aliaque, quae in re satis per se perspicua praetermitto, fieri potuisse, hoc certe non potuit fieri, ut falsarius vel summa monumentorum Etruscorum peritia praeditus formas verborum locutionesque, quae in titulis Etruscis a. 1880 et postea vel editis vel repertis primum comparuerunt, divinando occuparet (cf. Krall l. c. 61 sq.).

Textus.

Col. I.

1 (- - - - -) r i t e i a f u n
2 (- - - - -) v e r s u m s p a n z a
3 (- - - - -) x x e t r a s a
4 (- - - - -) x x x r i . c n . t u n t
5 (- - - - -) x x t i t u r

Col. II.

1 (- - - - -) x x (- - - - -)
2 (- - - - -) n e (- - - - -)
3 (- - - - -) x x x x c i l t s
4 (- - - - -) x e l x x r e s x x s p e c . a n
5 (- - - - -) e s x x t u n e c . e t r s e
6 [t i n] s i . t i u r i m . a v i l s x i s c i s u [m p] u t e . t u l
7 [t a] n s u r h a t r i . r e p i n d i c . s a c n i [c l] e r i
8 [c i l t] s p u r e r i m e t l u m e r i c e n a s s v e l e r i c
9 s p e c . a n . c s . m e n e . u t i n c e . z i x n e . s e t i r u n e c
10 r a x t . t u r a . n u n t e n t . c l e t r a m . s r e n x v e
11 t e i . f a s e i . z a r f n e t . z u s l e . n u n t e n e
12 f a r t a n . a i s e r a s . s e u s c l e t r a m s r e n c v e
13 [r a x] t . t u r a . n u n t e n t . t e i . f a s e i . n u n t e n t
14 (- - - - -)

Col. III.

1 (- - - - -) t
2 (- - - - -) x x s i p u r u t n e p r i s
3 (- - - - -) a x z u s l e v a
4 (- - - - -) u m h u s i n a
5 (- - - - -) x s c a p e r i
6
7
8
9
10
11
12 - - - r . e t n a m . t e s i m . c x x x x x x x x x
13 c l e t r a m s r e n x v e . t x x x x x x x x x l e r
14 t a r c . m u t i n u m a n a n c x x x x x x x x x x
15 t e z i . v a c l . a n s c a n i n c x x x x x x x x s i n
16 c l e t r a m s r e n x v e i n s c a n x x x x x x c l
17 a r a . n u n t e n e . s a t a s . n a x v e . h x x x m x x x
18 v i n u m . u s i . t r i x x x x l e x x x c r a x s t i
19 x n . m l a x . n u n t e n t . t a c l t i . n a c x x x c i a
20 h u s l n e . v i n u m e s i s e s e r a n u e r a x r s e
21 f a s e i s p u r e s t r e s . e n a s . e t r s e t i n s i
22 t i u r i m . a v i l s . x i s . c i s u m . p u t e . t u l [. t a n s]
23 h a n t e c . r e p i n e c . s p u r e r i . m e t l [u m e r i c]

Col. IV.

1 (- - - - -) x x x x x x - x - x - - - x x - x x x (- - - - -) 4b
2 e t r s e . t i n s i . t i u r i m . a v i l s . x i s . e c [n z e r i]
3 i n c . z e c . f l e r . t e z i n c e . c i s u m . p u t e . t [u l t a n s]
4 h a t e c . r e p i n e c . m e l e r i . s v e l e r i c . s v [e c . a n]
5 c s . m e l e . t u n . m u t i n c e . t e z i n e . r u z [e]
6 (- - - - -) s p u r e r i m e t l u m e r i c . e n a s 2a
7 [t e i f a s e i] x x x x n e x x x u s x x x x s n u n t e n
8 [t r i n u m f] l e r e s x x c r a p s t i c l e t r a m
9 [s r e n x v] e r a x t x x x x x x s t . v i n u m
10 (- - - - -) l e t x x x x x x x x x e r a x t . s u t
11 x e s t r e i
12 a l p a z e i c l e t r a m . s r e n c v e . e i m . t u l . v a r 1c
13 r a x t . t u r a . n u n t e n t . f a s i . c n t r a m . c i . t u l
14 v a r c e l i s u t h e x s t . v i n m . t r i n . f l e r e
15 i n . c r a p s t i . u n . m l a x . n u n t e n . x i s . e s v i s c
16 f a s e i . c i s u m . p u t e . t u l . t a n s h a t e c . r e p i n e c
17 m e l e r i . s v e l e r i c . s v e c . a n . c s . m e l e . t u n
18 m u t i n x x x (- - - - -) s p u r e r i 5d
19 m e t l u m e r i x x n a s (- - - - -) n . c r a p s t i
20 x i s . e s v i s c . f a s (- - - - -) a s e . s i n
21 a i s . x e m n a c . f a s x x s x x x s u t a n a s . c e l i
22 s u t . e i s n a . p e v a x v i n u m . t r a x . p r u x s

Col. V.

1 v i n (- - - - -) x x n u n (- - - - -) n 4c
2 e c n z e r i l e c i n s a c . z e c . f a s l e . h e m s i n c e
3 s a c n i c s t r e s . c i l t s . s p u r e s t r e s c
4 e n a s . e t r s e . t i n s i . t i u r i m . a v i l s . x i s
5 c i s u m . p u t e . t u l . t a n s u r h a t r i . r e p i n d i c
6 s a c n i c l e r i . c i l t l s p u r e r i . m e t l u m e r i c 2b
7 e n a s . r a x t . s u t . n u n t e n t . e t n a m . f a r t a n
8 a i s e r a s . s e u s . c l e t r a m . s r e n c v e . r a c t
9 s u t . n u n t e n t . e s t r e i . a l p a z e i . e i m . t u l
10 p a r . c e l i . s u t . n u n t e n t . e i s e r . s i c . s e u c
11 (- - - - -) x x . n u n t e n . x i s . e s v i s c x a s x x
12 c i s u m . p u t e . t u l . t a n s u r h a t r i . r e p i n d i c 1d
13 s a c n i c l e r i . c i l t l s p u r e r i . m e t l u m e r i
14 e n a s . s i n . e i s e r . s i c . s e u c . x i s . e s v i s c
15 f a s e . s i n . e i s e r . f a s e i s . r a x t . s u t a n a s
16 c e l i . s u t . v a c l . t e s n i n . r a x . c r e s v e r a e
17 h x x t a i . t r u t . c e l i . e p c . s u t c e . c i t z . t r i n u m
18 h e t r n . a c l x a . a i s . c e m n a c . t r u t t r a x s . r i n u t 5e
19 c i t z . v a c l . n u n t e n . t e s a n . t i n s . t e s a n
20 e i s e r a s . s e u s . u n u m . m l a x . n u n t e n . t e i v i t i
21 f a v i t i c . f a s e i . c i s u m . t e s a n e . u s l a n e c .
22 m l a x . e l u r i . z e r i c . z e c . a t e l i s . s a c n i c l a
23 c i l t l s p u r a l . m e t l u m e s c . e n a s c l a . t e s a n

Col. VIII.

Col. VII.

Col. IX.

[illegible]

γ 1 *nacum·aisna·hīn·du·vīnum·trau·pru·cuna* 3b

 γ 2 *ciem·cealxus·lauχ[umn]eti·eisna·ⁱⁿ·~~du~~·χse*
 γ 3 *turxxxxx(- - - - -)*

Col. X.		Col. XI.	
1	(-----)x-x---x(-----)	1	qxxxlxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
2	xxxxxfereni.ciem.cealxuz.caaxxi	2	pxxxxinum.santiffs.celipen.trutum
3	m̄are m̄zax.ame.nacum.cepen.flana x	3	ḡi.ḡapneštš.ḡrīḡanaša.hanḡin.celi
4	xqql̄qr̄ratum.xuru.peḡfereni.ḡucu	4	ḡur.hetum.vinum.ḡic.vacl.hexz.etna m
5	xxxḡame.acnesem.ipa.seḡumatisimlx a	5	i xmat qm x n ḡ i c x x x epen.ḡes a m i t n
6	xxxxxup̄p̄aci l.ham ḡe ḡla eḡ.ḡuluḡi	6	mxxxxxup̄p̄aci l.ham ḡe ḡla eḡ.ḡuluḡi
7	ḡuni.ḡerque.acil.ipei.ḡuta.cn.lxasri	7	hanḡin.etnam.celucn.xtnam.aḡum i t n
8	hexz.sul.scvetu.caḡni s.ḡcanin.velḡa	8	peḡfereni.eslem.zaḡrum.mur.in.velḡin eḡ
9	ipe.ipa.maḡova.ama.trinum.hetrn.ac l x n	9	cilḡs.vacl.ara.ḡui.useti.catneislapixun
10	eis.cemnac.iz.velḡa.etnam.ḡesim.etnam	10	slapinaḡ.favin.ufli.spurtn.eisna.hinḡu
11	celucn.hinḡin.ximḡ.a n a n c.e ḡ i.vacl	11	cla.ḡesas
12	ḡc̄an̄iḡc̄ḡc̄q̄up̄ur xxxm̄ḡe n m̄c̄q̄n̄ ur		
13	xxxxleccḡḡna i m̄ ḡ l fa ci.ḡim i t l e.unuḡ		
14	xxxi.ipa.ḡuḡu.peḡna.ḡma.nac.cal		
15	hinḡu.hexz.velḡe.ḡxxxve.nuḡin	12	eslem.cealxus.etnam.aisna.cxxxl
16	ḡarḡnauḡte i ḡla ḡira x aḡna l.ḡui u m	13	xuxleccḡri.suntnam.cexa
17	xuru.cepen.sulxva.maḡḡvac.pruḡser i	14	xn l n a m.ḡesan.fler.veives.ḡez e r i
18	(-----)uḡc̄ḡiḡc̄p̄eḡcaḡi n u m n	15	xḡq̄m̄x̄x̄--xḡq̄x̄x̄huḡiḡzaḡr̄m̄i s
19	zaneḡ.vupenics.plutim.tei.m̄y tzi.ceḡasi	16	flerx̄ve l x̄--xḡḡunḡl.xn.ḡum̄i.e i.tul.v ar
20	ara.ratum.aisna.leitru m.zuḡeva.zal		
21	esic.ci.halxza.ḡu.eḡic.ḡal.mula.sant ic	17	ḡunem xxxxx--xḡq̄m̄i x̄.eslem.cialxus
22	ḡapna.ḡapn.ḡaḡlena.esera.ḡec.peiḡna	18	xanḡxxxxxxxx--xxxxna m.ḡesan
23	ḡausti.fanuḡe.n ḡ r i ḡ ḡ q̄ne xxxaxx.neri		
24	(-----)		
[Fragm. nov.? v. infra]		γ1	flana.c.farḡi xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
γ1	ḡantic.pinum.ḡu.ḡapn̄q̄i.ḡe i xxxm̄uḡum	γ2	tunḡenac etnam.aḡum.icaḡl y ḡ e v a
γ2	halxze.ḡuḡ.ḡi.vacl.ceḡaḡin.ḡumsa.cilva	γ3	cesum.tei.lanti.inine.eḡi tei xxxxx
γ3	neri.ḡanya xarsi.putna m.ḡu.ḡala t nam	γ4	str eta.satrs.eḡaḡ.xuḡu.hamḡeḡeḡ.ḡiḡu s
γ4	tei.lena.ḡausti.ḡn̄q̄c.eḡi.catnis.heci	γ5	ḡui.araḡ.mucum.ani x̄eḡs.raḡna.hilar
γ5	spurta.sulsle.napti.ḡu.i.laiḡc̄la.hexz.ner	γ6	xxxxxx q̄m̄ catruḡ hamḡe xxxxxxx
γ6	xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx		

Col. XII.

1	lxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx	4k
2	aisna.iz.nac.reuḡce.aiseraḡ.ḡe u s	
3	ḡunxule m.muḡ.hilarḡune.etertic	
4	caḡre.xim.enax.unxva.meḡlumḡ.put s	
5	muḡ.hilarḡuna.tecum.etrinḡi.muḡ	
6	na xxxcx.unxva.hetum.hilarḡuna.ḡenḡ	
7	hursic.capti.ḡu.ceḡam.eḡa.ḡeisna.hinḡu	2i
8	hetum.hilarḡuna.etertic.caḡra	
9	etnam.aisna.iz.matam. p̄aclḡnam	
10	ḡunem.cialxus.masn.unialti.ursmna l	
11	aḡre.acil.an.ḡacnicn.cilḡ.ḡeḡa.sal	
12	cus.ḡluce.caperi.zamtiḡ.sve m.ḡumsa	11
13	matan.cluctraḡ.hilar	

Fragmentum novum.

a) A parte dextra.

1	(-----)[ḡc̄nic[stres]	6
2	[cilḡsḡpurestrescena]ḡeḡr̄e.tiḡi	
3	[tiurim.avilḡ.ḡis.cisun̄pute tul ḡanḡur	
4	[haḡrḡi.repinḡic.ḡacn̄ḡcleri.cilḡl	
5	(-----)ratḡi	

b) A parte sinistra.

1	(-----)	6
2	m̄en̄c.i(-----)	
3	ḡilare.n(-----)	
4	ma.c.ca v(-----)	
5	laetiḡ.n(-----)	

Adnotationes.

Col. I.

1 *ri-tei*] An *xri-ei*? Cf. v. 4 *xxxi* || *xri-ei*? KR. *af*] *un*] *af*] *un*? KR. Loco punctis in quadrum adumbrato antiquum lintei foramen est, quod librarius vitavit; nulla igitur ibi litterae vel interpunctionis iactura facta est.

2 *spanza*] *spanza* in textu, *spanza*? in adnotatione (Comm. p. 42 sq.) KR.

3 *xxefraša*] *xx-efraša* KR. *t*, ut mihi archetypum inspicienti videbatur, lectionis perquam incertae.

4 *xxxi*] *zax-ri*? KR., Torp *Etr. Beitr.* 2,20.

5 *xxxiθur*] *uxtiθur* in t., *uxtiθur*? in adn. KR.

Col. II.

3—5 Ex versibus

II 7

8 *[cilθi] špurəri meθhumeric enaš šveleric*
9 *špeç·an·cš·mene·utince·ziçne·šetirunec*
adhibitis partibus versuum

IX 9

10 *cilθš·špurestreš·e[naš]*

V 3

šacnicstreš·cilθš·špurestrešc

4 *enaš*

sic fere suppleas versus

II 3

[šacnicstreš]·cilθš

4 *[špurestreš(c)·enaš·šv]el[št]reš[c]·špec·an*

5 *[cš·mene·utince·ziçn]e·s[eli]runcç·*

4 *xelxxrešxx*] *velstrešç*? KR., *[s]velstrešc* Torp conii. *Etr. Beitr.* 2,26.

5 *xxxtunec*] Quinto ab exitu loco *r* pro *t* legi posse mihi visum est.] *s(-)-tunec* in textu scripsit, *[eti]ru nec*, v. 9 extr. colato, fortasse legendum 'esse in adn. conii. KR.

6—8 Ad similitudinem locorum complurium supplevit versus KR. (cf. Torp *Etr. Beitr.* 2,21).

9 *šetirunec*] *šetiru* (*šetirš*? in adn.) *neç* (divise) KR., *šetirunec* Torp *Etr. Beitr.* 2,105.

11 *zaxfneθ*] *r* litteris reliquis incertior.] *zaxfneθ* (= Torp *Etr. Beitr.* 2,46) in t., *zaxfneθ*? in adn. KR.

12 *seuš·cletram*] *seuš cletram* (sine interp.) KR., Torp *Etr. Beitr.* 2,46 (sed ibid. 29 *seuš·cletram*). *šreñçv*] *e*] *e* altera supra, in versus 11:i exitu, scripta est (cf. supra p. 15a).

13 *[rax]θ·tura*] *[rax]θ·tura*? KR., *[xxx]x·tura* Torp *Etr. Beitr.* 2,46 (cf. ibid. p. 5), cum hac adnotatione ib. p. 48: 'Z. 13 ergänzt Krall *[rax]θ·tura*. Die Wiederholung scheint hier wenig am Platz. Angemessener wäre *[cel]i·tura*. — — — Wo die ersten drei Buchstaben gestanden, ist hier ein Loch, der vierte ist von einem Flecken bedeckt und kann nicht gelesen werden. Ich gebe aber zu, daß die Breite des betreffenden Raumes mehr mit *[rax]θ* als mit *[cel]i* stimmen würde. Auch *tura* ist sehr zweifelhaft, besonders das *u*.'

Col. III.

2 *(-)-xxxi*] An *(-)-xxxi*? || *(-)-xxxi* KR., *(-)-[hur]xi* (*hursi* VIII 9, *hursic* XII 7 coll.) Torp *Etr. Beitr.* 2,75.

3 *(-)-ax·zušleva*] *(-)-[mul]ax·zušleva* Bugge *Verh.* 97 sq., cf. *mlax*] *numθen·zušleve* IX 7—8.

4 *(-)-un*] *(-)-un*? KR., *(-)-[vin]un* Torp *Etr. Beitr.* 2,53, Bugge *Verh.* 158.

5 *(-)-xš*] *(-)-eš*? KR.

12 *-r*] *[fle]r*? KR. *çxxxxxxxxxxxx*] *etnam·ç[elucum]* (vel *ç[elucum]*), VII 17. X 10 sq. (VII 10) in adn. coll., KR., Torp *Etr. Beitr.* 2,29.

13 *txxxxxxxxxxxxler*] *trjñ xxxñç*? *xiñ fler* KR., Torp *Etr. Beitr.* 2,53. 105 (53,5 adnotato voces *trjñ* et *xiñ* perquam incertas esse), *trjñ* *[ana]neç* Torpio auctore Bugge *Verh.* 73. 196.

14 *mutinum·ananc xxx cet.*] *mutinum* (sine interp.) *ananc veš neθiçel? tarç*? KR., Torp l. c. 54 (cum hac adnotatione (1): 'veš möglich, wenn auch e und š sehr zweifelhaft; neθiçel tarç ganz unsicher, besonders das letztere Wort').

15 *çxxxxxxxxxin*] *çiia* (*çiie?*, *çiça?*, *çiia?* in adn.) *pişç*? (*pişçθ*? in adn.) *·veişin* (*peişin?* in adn.) KR., Torp l. c. (nisi quod ultimo quoque loco interpunctionem omisit. In adn. 2 haec adscripsit: 'çiia ziemlich deutlich; auch pişçθ veişin scheint richtig').

16 *scanxxxxxxxxç*] *scanin xxxçç*? *·vaci* KR., Torp l. c.

17 *šaθaš*] *šaθaš* in t. KR., Torp *Etr. Beitr.* 2,53 (cf. 61), *maθaš*? in adn. KR. (frustra). *hxxxxxxxx*] *heñun?* *·ale*? KR., Torp *Etr. Beitr.* 2,53 (cf. 61; 53,1 adnotavit: 'und e scheinen sicher').

18 *usi*] *usi* *·* KR., Torp l. c. (ubi adnotatum hanc lectionem certam videri). *trix xxxlexxxxxxsti*] *trijun fler in çrapsti* KR., Torp l. c. (53,2: '... trijun u. s. w. wahrscheinlich richtig').

19 *xn·mlax*] *un·mlax* (sine interp.) KR., *un·mlax* · Torp l. c. *šaçiθi·naç xxx cia*] *šaçiθi θar?* *θi ççir?* (in adn.: 'Nach ççir?'

scheint nichts mehr gestanden zu haben') KR., Torp l. c. et 62. 64 (53,3: 'ḡaqlḡi u. s. w. sehr zweifelhaft. Die Zeile endigt auf -ir.' — 62,2: 'ḡaqlḡi ist einigermaßen erkennbar, das übrige bis auf -ir äußerst unsicher').

20 *husne*] *husne* in t., *husne?* in adn. KR., *husne* Torp l. c. (53,4: 'Sicher *husne* (und nicht *husine*), *husne* idem ibid. 64 sq. (65,1: 'In *husne* ist das l nicht ganz sicher. Das Zeichen sieht aber doch mehr wie ein l als wie ein i aus'). *eserg*] *eserg* KR. Torp l. c. *xyse*] *xyse?* KR., *xyse* Torp l. c. (paulum tamen addubitans, cf. ibid. 66 ['wenn so zu lesen ist']).

21 *enas*] interpunctionem omisit KR.

22 *tu*[·ḡans]] *tu*[l·ḡans] KR., *tu*[l ḡans] Torp *Etr. Beitr.* 2,21.

23 *hantec*] *hantec?* KR. (cum ea adnotatione, locorum similium [velut IV 4. 16. IX 4. 12. 20] ratione habita *hatec* [vel *haḡec*] expectandum fuisse, sed non minus sex litterarum vestigia h. l. reperiri), *hantec* Torp l. c.

Col. IV.

In clausulis versuum 2—5 et exordiis v. 6—9 explendis Krallium secutus sum.

5 *mutince*] interp. omiserunt KR., Torp *Etr. Beitr.* 2, 15. 63.

6 (-----)] [*nuzlyne*] suppl. Torp l. c. *meḡlumeric*] *meḡlumeric??* KR. in adn.

7 *axxxnax*] *zaryneḡ?* in t., *zaryneḡ?* in adn. KR., *zaryneḡ?* Torp *Etr. Beitr.* 2,29, *zaryneḡ?* idem ibid. 49 (cum hac adnotatione: 'Der letzte Buchstabe sieht nicht wie ein O (ḡ) aus'; cf. II 11. *xxusxxxxs*] *zusleves* KR. Torp l. c.

8 [*trinum f*] *teres*] KR., Torp *Etr. Beitr.* 2,7. 67 [*f*] *teres*] [*farḡan f*] *teres*, supplemento Kralliano improbo, A. Ebrenzweig *Glotta* 4 (1913), 263. *xxcrapsti*] *in-crappsti* KR., Torp l. c.

9 *rayḡxxxxxxxḡ*] *rayḡ tura heḡsḡ* KR., Torp *Etr. Beitr.* 2,67 (*heḡsḡ* per errorem. Ceterum huius loci lectionem non admodum certam existimat).

10 (-----) *letxxxxxxxxxe*] (-----) [*c*] *letram šrenḡve* KR., Torp *Etr. Beitr.* 2,29.

11 *xxx* cet. *estrei*] [*cletra*] *m?* *šrenḡve nunḡen estrei* KR., suae ipse coniecturae (ita enim appellanda est) diffusus (cf. adn.: 'Die Ergänzung *cletra* *šrenḡve* ist ganz hypothetisch, man könnte auch [*nunḡen*] *ḡ?* *šrenḡve* oder anders ergänzen'), Torp (et ipse dubitans) *Etr. Beitr.* 2,29 (*šrenḡve*). 6 (*šrenḡve*).

12 *alpazei*] *alpazei* in t. (= Torp l. c. 29), *alpazei??* in adn. KR.

14 *var celi*] *var-çeli* KR. *suḡ*] *suḡ* (sine interp.) KR. *vinm* (pro *vinum*) vocali altera omissa (vel extrusa).

16 *ḡans*] *ḡans* KR.

18 *mulḡ xxx* (-----) *špureri*] *mulḡnc ḡ* (*ezine ruze luzlyne*) *špureri*, VIII 13 (*ḡezine-ruze-nuzlyne*) coll., quamvis dubitanter KR. (adn.: 'Die Ergänzung ist hypothetisch, da zu wenige Spuren der Buch-

staben erhalten sind; vgl. VIII 13'), Torp *Etr. Beitr.* 2,62. — In supplemento cur *luzlyne(c)* quam *nuzlyne(c)* maluerint scribere, equidem parum perspicio (cf. etiam Krallii adn. 1 p. 22 et ind. p. 53).

19 *meḡlumeri xxx naḡ*] *meḡlumeric enas* KR. (-----) *n*.] *šin*] *flerḡ* in KR., Torp *Etr. Beitr.* 2,39 (*in*).

20 *faḡ*(-----) *aḡ*] *faḡe šin aḡḡer faḡe* KR., Torp l. c.

21 *xemnac*] *cemnac* KR. Littera prima nunc paene tota evanuit. *faḡxxxxxxx*] *faḡeis rayḡ* (quae satis plane legi etiam tunc potuisse videntur) KR.

22 *trax*] *tray* KR., Torp l. c. 67 (cf. IX γ 1).

Col. V.

Cf. Torp *Etr. Beitr.* 2,9 sq., ubi haec columna tota exscripta, aliisque locis, quae infra afferentur.

1 *vin* cet.] *vin?* (-----) KR., Torp l. c. Lectio et restituito prorsus incerta, cum praeter pedes aliquot litterarum nihil supersit.

2 *sac*] *inc* KR., *inc* Torp l. c. — s pro certo legere mihi visus sum; *a* incertior. *fasle*] *faḡle* (= Torp l. c.) in t., *faḡle?* in adn. KR.

5 *tu*] *tu* (sine interp.) KR., Torp l. c.

6 Usque a *cilḡl* tertiae fere a summo partes litterarum singularum detritae sunt; lectio tamen facilis et certa. — *cilḡl*] interp. om. KR., Torp l. c.

10 *nunḡenḡ*] interp. om. KR., Torp l. c. (qui tamen loco priore, p. 5, punctum addiderat).

11 In principio litterarum, quae non omnino interierunt, capita sola (cum tertia fere uniuscuiusque parte) servata sunt. — (-----) *xx*.] *xxxxmāx* KR., [*unum*] *māx* Torp l. c. (cf. ib. 5.33). *māx* (s. *māx*) prope vereor ne coniectura potius ac loci, qui infra v. 20 est (cf. etiam III 19. IV 15 al.), comparatione quam oculorum acie Krall et Torp reppererint. *xaḡxx*] *faḡḡi* KR., Torp l. c., quod ad pristinam vocis mutilae formam attinet, nescio an recto (cf. IV 16. V 21).

14 *eiser* · *sic*] *eiser* · *sic* (= Torp l. c.) in t., *eiser* · *sic?* in adn. ('Gehört der Punkt, von dem man Reste sieht, zu dem r und ist viel mehr eiser · *sic* zu lesen?') KR. — Punctorum atramento scriptorum versiculo huic versui et sequenti interiecto quid significetur, obscurum; v. supra p. 15a.

17 *hxxtai*] *heḡtai*, ita tamen, ut loco primo etiam *a* (pro *h*) et tertio *e* (pro *v*) legi posse adnotaverit, KR.; *heḡtai*, an *heḡtai?* Torp l. c. 10. 41,1. *truḡ*] *truḡ* (= Torp l. c.) in t., *truḡ?* in adn. KR. *epc*] *erc* (= Torp l. c.) in t., *epc?* in adn. KR. Ego *epc* legendum crediderim. Nam, quod quis forsitan maculam atramenti paulo crassiore, quae in scapo litterae illius fere medio cernitur, ad *r* litterae arcum eiusque cum scapo commissuram inferiorem rettulerit, ea coniectura mihi quidem parum probatur.

18 *aclyā*] *aclyā* in t., *aclyā?* in adnotatione KR.; Torp, qui l. c. *aclyā* posuit, ibid. 42 in eam magis sententiam inclinat, ut *aclyā* legendum arbitretur: tametsi enim littera ultima nunc *a* potius quam

esse videatur, et *aclyx* totidem litteris scriptum in tabula illa fictili Campana 59 inveniatur, tamen consentaneum videri hoc loco eandem vocis formam atque VIII 16 et X 9, i. e. *aclyx* (v. infra ad locos illos) usurpatam fuisse. — Mihi *aclyx* h. l. haud dubie legi visum est. *truθtraxs*] An *truθt-raxs* (cf. *luθti-rax* VI 15)?] *truθ-traxs* KR., Torp l. c.

21 Exitus versus praeter morem puncto distinctus (cf. VI 8).

22 *młax'-*] interp. om. KR., Torp l. c.

23 *enašcla*] *enaš cla* KR., ad sententiam recte: nam divisim intellegenda, quae iunctim scripta sunt; cf. Torp l. c. 10. 46.

Col. VI.

1 Priorem versus partem haud improbabiler (cf. II 9. IV 5. 17 sq.) Krall hunc in modum restituere conatus est: *cs?* (*cs?* in adn.) *m[ene?]* (i. e. an *m[ele?]*) *muti?* *nce?* (*[θezi?]* *nce?* in adn.). Reliqua, quae Krall hac praebet forma: *vašaxxxxanc lei?* (*lei?* in adn.; *anc lei?*, Torpium auctorem ferens, Bugge *Verh.* 195. 211 [ubi per errorem *lei?*], ultra omnem medendi spem corrupta mihi videntur.

2 *snxxxup-*] *snuxup* (sine interp.) KR., v. ad v. 4 extr. *xx*] *ix?* KR. *anixxxx*] *anix-ux* KR. (cf. v. 4).

3 *xēipes*] Fortasse *peives*, cf. XI 14. In archetypo tamen h. l. nihil fere nisi reliquias lineae directae et in capite litterae ne minimum quidem ductus transversus vestigium dispicere potui.] *seives* in t., *peives* (Bugge *Verh.* 71)? *feives?* in adn. KR.

4 *snuxup*] *t* littera reliquis incertior.] *snuxup* in t., *snuxup?* (*snuxup?* (quae suspiciones ad eandem quoque v. 2: i vocem pertinent) in adn. KR.

6 *naχ·va*] Krall in adn. punctum h. l. perperam a librario inculcatum esse suspicatur.

8 *xx-šacnicla*] *in-šacnicla* KR. Animadvertendum est punctum in exitu versus brevioris simulque, ut videtur, in capitis clausula additum. — De punctorum minio scriptorum serie huic versiculo et sequentis exordio interposita (quae hoc quidem loco paragraphi cuiusdam vi praedita videtur) cf. supra p. 15a.

9 *luxxxxxxr*] *lušas·fler* KR., *lušas·fler* Torp *Etr. Beitr.* 2, 13, *Etr. Monatsd.* 17 (ubi loco altero *fler*).

10 *lušreš-xxxx*] *lušreš·fler* KR., *lušreš·(lušreš·Monatsd.) fler* (*fler Monatsd.*) Torp l. c.

11 In principio *θēzeri* KR., Torp l. c., fortasse recte. De reliqua versus parte, ut iam a Krallio significatum est, nihil omnino definiri potest.

12 *xx-xxxxx*] *ix?* (in adn. *in??*) *-flerē* KR., *ix flerē* Torp *Etr. Monatsd.* 17.

14 *sxxxx*] *šarve?* KR., Torp *Etr. Beitr.* 2, 45 (*šarve*), *Etr. Monatsd.* 6 (*šarve*). Loco posteriore v. 14—17 exscripti inveniuntur.

16 *painiem*] *painiem* in t., *rainiem?* in adn. KR., *painiem* Torp *Monatsd.* l. c.

18 Ex litterarum reliquiis, quae in parte posteriore satis dilucide (nec tamen ut legi possint) apparent, hunc versum eadem fere ac 16: um longitudine fuisse intellegitur. Quot deinceps versus intercederint, obscurum.

Col. VII.

1 *--iq---* cet.] *xxxin?* (*---*) cet. KR. — Forsitan similiter atque proximis in versibus scriptum fuerit *ceia·hia* cet.

2 *vacl*] Interp. om. KR.

5 In exitu versus (ac paulo etiam ultra eum finem) notam numeri minio pictam esse Krall (Comm. 22. 42) sibi persuasit (cf. *Deutsche Literaturzeitung* 1903, 3072). Mihi archetypum percensenti nihil h. l. visum est exstare nisi fortuita bituminis macula, cuius particulae in sulcis lintei directis insidentes ita servatae sint, ut illas D latinae figuras efficerent. Quod ita esse iam Torp et Bruusmid, archetypo et ipsi inspecto, iudicaverunt (Torp *Etr. Monatsd.* 4, 1).

6 *itrile*] sic Danielsson quoque, imaginem tabulae respiciens, (per litteras).] *stāile* in t., *strile?* in adn. KR. — Per se sane *stāile* geminatum huic carmini iterationum pleno satis convenire videtur; sed tertiam vocis alterius litteram *r* fuisse prope certum est, prima autem, quamvis a dextra pedis parte macula atramenti parva appareat, ab ea s litterae figura, quae in voce praecedenti cernitur, prorsus abhorret et directae potissimum et simplicis lineae speciem praebet.

šacniṭn] *šacniṭn* in t., *šacniṭn??* in adn. KR.

7 *šql*] *šql?* in adn. KR. *qrθ*] *qrθ??* in adn. KR.

11 *clevanθ*] *clevanθ?* KR., *clevanθ* an *clevanu?* Torp *Etr. Beitr.* 2, 70. Litterae evanidae vestigia tam perplexa et confusa sunt, ut prope credas h. l. emendandi causa, litteram litterae superillitam fuisse. *θ* autem eam fuisse ut credamus, locus, qui paulo infra v. 16 est (*cle·vanθ*), suadere videtur (aliter *Leinwandr.* 18). Ante *v*, etsi idoneum suppeditat intervallum, nullum interpunctionis vestigium. *enac·ušl*] *enac ušl* (sine interp.) KR., Torp l. c. Litterarum ultimarum vestigia perquam evanida sunt, neque tamen lectio dubia videtur.

12 *xēpine-xxnθa*] *repine* (= Torp l. c.) *-tenθa?* KR. Reliqua versus pars apud Krallium hac forma est: *||||| xēpaxm? θēpaxn? (---)*. Lineolas directas quinque minio scriptas esse dicit numerumque significare (Comm. 22. 42). Ego in hac versus parte, ubi imi tantum pedes litterarum aliquot supersunt, non plura vidi, quam in textu indicavi. Maxime autem me de numero illo miniato dubitare fateor.

13 *neχse*] *neχie??* in adn. KR.

14 extr. *qcl*] *acl* (= Torp *Etr. Beitr.* 2, 17) in t., *acl* ('viel-leicht') in adn., ut mihi quoque videtur, non prorsus improbabiler, KR.

15 *cepene*] *cerene?* in adn. KR.

16 *xx*] *ic?* KR., *ic* Torp *Etr. Beitr.* 2, 57. Quid h. l. scriptum fuerit, nunc quidem plane obscurum. *cle·vanθ*] *clevr-nθ* in t., *clevrnθ* potius in adn. KR. ('Wahrscheinlich ist zu lesen: *clevrnθ*, indem der Punkt zu dem r [R] zu ziehen sein dürfte'),

clevarθ? Torp l. c. in adn. 3. Ego loco antepaenultimo *a* (non *γ*) pro certo legere mihi visus sum eamque lectionem postea J. Brunšmid, cum rogatu meo hoc archetypi fragmentum inspexisset, confirmavit. In intervallum, quod inter *e* et *v* litteras intercedit, fere medium nigricans linteae fissura desuper incurrit (v. tabulae imaginem), qua punctum haustum esse potest, sed cf. adn. ad v. 11.

šuciyn *šucic* (cf. v. 9.22) Kr., Torp l. c. (cf. ibid. 54). Mihi h. l. *šuciyn* (ut v. 7) prope certo legi visum est. **xxxθvene** *rišθvene* (= Torp l. c.) vel *rišθvene* (Comm. 55) Kr.

17 **xxsim** *tešim* Kr., Torp l. c.

arθ tñi *ara θuni* Kr., Torp l. c. — Archetypum contemplanti loco tertio *n* potius quam *a* exstare ac deinceps aut, ut a Krallio (et Torpio) factum, *θupi* aut potius fortasse *θtñi* legendum esse mihi visum est. Ex exemplo autem photographo (v. etiam tabulae imaginem) apparet *θ* a subsequente littera intervallo maiore quam a praecedente (*n*, *a*?) diiunctum esse, quare nescio an veri similis sit in hoc *θ* vocem exisse quam, ut Krall statuit, ab eo incepisse. *vacl·arθ* (vel, si forte, *arθ*, cf. Deecke *Etr. Fb.* 3,38 sq.) *tñi* (= Titius) vel *uni* (= Junius) cum loco CIE. (II 1) 5097,6 *vacl·larθ·cusi* (= Cusius) egregie concinere videntur. Nec tamen me praeterit (ut in re parum perspicua) lectioni Krallianae aliquot huius monumenti locos (velut III 16 sq. XI 9 *vacl ara*, VII 21. VIII 10 X 4 *vacl ar*, X 7 *θuni*) non nihil praesidii praebere. — Eadem litterarum complexio infra v. 23 redit, sed macula ibi maiore ita cooperta est, ut nisi huius loci ipsius (v. 17) collatione omnino non videatur reperiri potuisse, nec ad lectionem accuratius constituendam quicquam inde redundet.

18 *šačnīčeri* sine interp. Kr., Torp l. c.

cepen *cepen* Kr., *cepen* Torp l. c. — Lectionem huius versus ex capitibus litterarum in fragmento 1 f et pedibus in 5 g exstantibus sollerter omnino et recte a Krallio concinnatam esse archetypo comparato cognovi. Quod ita esse ex tabula mea minus apparet, quia nescio quo casu ibi haec fragmenta ita collocata sunt, ut principia versuum non ad perpendicularum inter se quadrent.

19 *ceren* *ceren* Kr., *ceren* (sine interp.) Torp l. c.

cepar *cepar* in t., *ceper* in adn. Kr., *cepar* Torp l. c.

20 *mušin* *mušin* Kr., *mušin* Torp l. c. 58, non dubio, ut mihi quidem visum est, in littera III: a errore. **ašxxx** *ašvale* in t., *ašvale* in adn. Kr. *ašvale* Torp l. c. 58.

21 **paššclx** *paššclx* (vel *paššclx* cf. Comm. 54) Kr., *paššclx* admodum dubitanter Torp *Etr. Beitr.* 2,10 ('Die Lesung . . . ist mehr als fraglich'). **xeri** *zeri* Kr., *zeri* Torp l. c.

22 **etnamxxx** *etnam·ix* Kr., *etnam ix* Torp l. c.

23 **cerenx** *cereni* in t., *cereni* in adn. Kr., *cereni* Torp *Etr. Beitr.* 2,55. **axuθ tñi** *ara θuni* Kr., Torp l. c. ('eñas [leg. -š] *ara θuni* scheint mir fast sicher'). V. supra ad v. 17 extr.

24 Summa modo capita litterarum nonnullarum supersunt. Quot versus in lacuna intercederint, incertum.

Col. VIII.

1—2 In imagine phototypa fragmenti 4 f (tab. VIII) conficienda, ne maculosis in locis quae supersunt litterarum reliquiae prorsus delitescerent, data est opera, ut color exempli photographi, quoad fieri posset, candidiorem dilucidiorumque in speciem traduceretur.

Quam rationem id vicissim incommodi consecutum est, ut litterae in purioribus fragmenti partibus exstantes pallore nimio affectae evanescerent. Omninoque hoc loco similibusque multo clarius in photographo ipso quam in phototypo inde expresso scriptura apparet.

1 *esvita* *esvita* in t., *evita* in adn. Kr., *esvita* Torp *Etr. Beitr.* 2,38, *Etr. Monatsd.* 9. — Mihi, ut loco altero *s* (non *i*), ita ultimo *n* (non *a*) certo exstare visum est. **vacltxam--** *vacltnam* in Kr., *vacltnam* in Torp l. c. — Ipse post *m* nihil vidi. An *vacltnam* [*ic*], sicut v. 2 *etnam·ic*?

2 *culšva* *culšva* (= Torp l. c.) in t., *culšva* in adn. Kr. **ic·** *ic* (sine interp.) Kr., Torp l. c. **xxviti** *esviti* (cf. v. 1) legendum crediderim. *esviti* (= Torp l. c.) in t., *eviti* in adn. Kr.

3—11 et *γ* 1—*γ* 6 Hos versus adnotationibus de lectione aliquot adiectis attulit Torp *Etr. Beitr.* 2,72.

3 **xxli** Ante *li*, quae lectionis satis incertae mihi visae sunt, spatium duarum triumve litterarum vacat. **ceļi** Kr., Torp ('ziemlich sicher', l. c. adn. 1).

5 *husina* *husina* (= Torp l. c.) in t., *fusina* in adn. Kr.

6 **xqiveism** *paiveism* in t., *paiveism* in adn. Kr., *paiveism* Torp (cum hac adn., l. c. 2: 'p sehr undeutlich, jedoch eher p als r. -qiveis- ziemlich deutlich').

7 *reyxzina* *reyxzina* in t., *reyxzina* in adn. Kr. (v. ad v. 7) coll., in adn. Kr. ('Der vierte Buchstabe dieser Zeile sieht einem *χ*, der vierte der folgenden einem *γ* ähnlich. Es ist jedoch sehr wahrscheinlich, daß wir in beiden Fällen denselben Buchstaben anzunehmen haben'; cf. adn. 1 p. 22). *reyxzina* Torp l. c. (adn. 3: '*χ* sicher'). *macra·šurθi* Litteras puncto inferiore distinctas vix iam agnoscere potui. *macra* (interp. omitta) *šurθi* Kr., *macra·šurθi* Torp l. c.

8 *reyxzineti* *reyxzineti* in t., *reyxzineti* in adn. (v. ad v. 7) Kr., *reyxzineti* in t., *reyxzineti* in adn. 4 l. c. Torp ('Der vierte Buchstabe sieht nicht aus wie ein *γ*. Ich meinte Spuren von Tinte auch auf der anderen Seite der Hasta sehen zu können, also doch wohl *γ*?'). **a---θxme** *a[ci]lθ·ame* Kr., Torp l. c., nescio an recte; cf. v. 6.

9 *puruθn* In littera paenultima sinistra orbis pars vix etiam apparet; potius tamen *o* videtur quam *o* fuisse. *puruθn* Kr., Torp l. c. (cf. III 2). *clucθraš* *clucθraš* (= Torp l. c.) in t., *clucθraš* an *clucθraš* in adn. Kr.

12—17 Hos versus attulit Torp *Etr. Beitr.* 2,62.

12 *zivaš* *zivaš* in t., *zivaš* in adn. Kr., *zivaš* Torp l. c. (adn. 1: 'In *zivaš* ist das *z* unsicher. Dagegen halte ich den zweiten Buchstaben entschieden für ein *i*'), cf. ibid. 14. 49.

13 *ruze·nuzlxne·zati·zatlxne* '... Lesung . . . auffallend, man möchte entweder *ruze·nuzlxne* oder *nuze·nuzlxne* erwarten' in adn. 1 p. 22 Kr.

16 *qclxn* *qclxn* Kr., Torp l. c.; v. ad V 18. **aiš** *aiš* (= Torp l. c.) in t., *eiš* in adn. Kr.

17 **xxnam** *etnam* Kr., Torp l. c.

γ 1 *našva* *našva* in t., *qšva* in adn. Kr., *našva* Torp *Etr. Beitr.* 2,72 ('so gut wie sicher', adn. 5).

γ 2 *huslneštš*] Inter e et š priorem, etiamsi intervallum paulo maius intercedat, nihil interpunctionis invenitur. Itidem Torp l. c. (adn. 6, cf. ibid. 64,1) || *huslneštš* Kr.

γ 4 *huslne*] *huslne* in t., *huslne?* in adn. Kr. — 'huslne sicher' Torp l. c. adn. 7.

γ 6 *†xñšš*] *†ñšš* Kr., Torp l. c.

Versus γ 2—6 (sicut γ 1, quem intemptatum reliquit) parte priore truncos Krall, maxime locis quibusdam col. III: ae (v. 17 sq. usus ('Die Ergänzungen des Stückes 3a gebe ich nach den entsprechenden Stellen der mit der achten vielfach analogen dritten Columne', in adn.), hunc in modum resarcire conatus est (cf. Torp l. c.):

γ 2 [*šašas·naxve·hetum?·a*]le cet.

γ 3 [*trin·flere·neðuns*] cet.

γ 4 [*šacl·ši·šar? šī ecir?·*] *huslne* cet.

γ 5 [*esera·nuera arse?*] *fašic* cet.

γ 6 [*cil·šš·špureštšes·enas·eðrse·*] *†ñšš*

Versum γ 4 equidem sic fere (cf. III 19) restituo:

γ 4 [*šacl·ši·nacxxxxcia*] *huslne* cet.

Col. IX.

Litterae aut linteae discisso et lacerato peremptae aut macularum labe plane obscuratae hac in columna satis facile ac tuto supplentur, quoniam eadem ibi identidem complexiones verborum locutionesque iterantur. Respondent enim inter se aut aliquam saltem verborum communionem habent hi versus versuumve partes:

1	: 8—9	: 14
2	: 9—10	: 21
3	: 10—11	
4	: 11—12	: 20—21
5	: 12 }	
6	: 13 }	: 21—22
7	: 14	: 18—19 : 22
	14—15	: 16
	15—16	: 17—18

Ceterum locis nonnullis Krall paulo plura legere etiam tunc potuisse videtur, quam mihi postea ut viderem contigit.

1 *xxšleve·*] [*zu*] *šleve* Kr. *zarve*] *zarve* in t., *zapve??* in adn. Kr. *lecinixxxx*] *lecini* in *zeç* Kr.

2 *xlēx*] *fler·* Kr. *šač[nicštr]eš·*] *šač[nicst]rēš* (sine interp.) Kr.

3 *tinsi·*] Interp. om. Kr.

4 *putē·*] Interp. om. Kr.

8 *zar[ve·faš]eic*] *zarvpe·fa[š]eic* Kr. (cf. Torp *Etr. Beitr.* 2, 10. 76).

9 *šez[ince·š]acnicštšes*] *šezing[e·š]acnicštšes* Kr. (cf. Torp l. c. 10).

10 *e[naš·eð]rēš·*] *eñāš[eð]rēš·* Kr.

11 *č[sum·pute·tul·šans]*] *cisum p[ute t]ul šanš* Kr. — Lectio versus praeterea ex capitibus litterarum in fragmento 2f et pedibus in 1h servatis satis certo reconcinata est; cf. infra ad v. 17.

13 *meðlumeric*] *meðlumeric* in t., *meðlumerse??* in adn. Kr.

14 *neðum[st]*] Sive *neðum[st]*, ut, IX 7. XI 16 coll., a Krallio in adn. admonitum est.

Corp. inscr. etrusc. Suppl. 1.

16 *t[ul·var]*] Ita, recte ut videtur (cf. v. 17—18. IV 12. V 9 sq.), Kr.

17 *špazēi·tēi·fašš·*] Interp. ter om. Kr. (cf. Torp l. c. 37. 49). — In hoc quoque fragmentorum duorum (1h, 5i) confinio litterae versus derecta quasi ad libram scissura fere mediae discerptae sunt. Quae res, sicut supra v. 11 ad fascias 2:am et 1:am eo ordine coniungendas, ita h. l. ad 1:am et 5:am inter se applicandas magni momenti fuit.

In spatio, quod inter v. γ 1 et γ 2 vacat, nihil umquam scripti fuit.

γ 2 *lauz[umn]ēi·*] *lauzunneti·* Kr., Torp *Etr. Monatsd.* 12. Cf. nomina etrusca *lauz(u)me* CIE. 2385 sq., *lazume* 2541, *lazumni* (fem.) 3567. 3872. 3877, *lazumni* (fem.?) 3932, al. (v. W. Schulze *Z. Gesch. lat. Eigenn.* 179).

šaxse] *šaxse* in t., *šaxse?* in adn., '*šaxsein(?)*' in ind. v. 52 Kr., *šaxšēn* Torp l. c. De exitu vocis supra versum (ne trans sinistrum columnae litem excurreret) scripta v. supra p. 15a. Ceterum parum liquet, utrum *šaxšēn* an (sicut VI 5) *šaxšēn* legendum sit; cogitari enim potest e litteram, supra quam i illa scripta est, librarium expunctam voluisse.

γ 3 *†urxxxx(---)* cet.] *(-----)* cet. Kr. Tres illae litterae aliquatenus agnoscuntur; sequuntur quinque litterarum apices summi; in reliqua versus parte apices quoque abscissi sunt.

Col. X.

2 (in.) *xxx*] *cus?* in t., *cūš?* *ñš?* in adn. *cūš·* Torp *Etr. Beitr.* 2, 54, *Etr. Monatsd.* 12 ('wenn so zu lesen ist', ib. 13).

xxšereni] *pešereni* Kr., *pešereni* Torp l. c. (cf. v. 4). *caxxxx*] *caperi* Kr., Torp l. c. (cf. tamen Bugge *Verh.* 56: 'Nach Torp ist es unsicher, ob das Original Agr. X 2 capeni oder caperi hat. Das Richtige ist wohl caperi nach der Parallelstelle XII 12: *cus* cluce caperi'). — Litterae mediae macula linteae fissura iam prorsus corruptae.

3 *ñayem·zax·*] *ñayem zax* (sine interp.) Kr., Torp l. c.

4 *xāçl qr*] *vaçl qr* Kr., Torp l. c. ('sehr wahrscheinlich', *Etr. Beitr.* 2, 54, 4); cf. VII 21. VIII 10.

5 *xxxš*] *qrūš* Kr., Torp *Etr. Monatsd.* 12.

ame·] interp. om. Kr., Torp l. c.

6 *xxxxuppe·*] *ançuppe?* Kr. ('Der Anfang der Zeile ist ganz problematisch', in adn.). *hamgeš·*] Interp. om. Kr.

8 *sul·*] *sul·* in t., *suš?* in adn. Kr.

velða] *velða* in t., *veiša?* in adn. Kr. — Ex transversaria l litterae linea nunc particula pertenuis puncti instar superest.

9 *aclyn*] *aclyn* in t., *aclyq?* in adn. Kr., *aclyn* ('fast sicher') Torp *Etr. Beitr.* 2, 41 sq. Lectio *aclyn*, quam ipse ex archetypo exscripsi, locis persimilibus V 18. VIII 16 prorsus repugnat.

10 *velða*] *velða* in t., *veiša?* in adn. Kr.

11 *celucn*] *celucn* in t., *ceļucn??* in adn. Kr.

12 *šcañn*] *šcañn?* Kr. *upurxxxxm*] *upur tuñm* Kr.

— Ut a Krallio adnotatum, lectio versus per longitudinem in duas fascias discerpti difficilis atque incerta est.

12 ~~xxxx~~] *ceşal*? in t., *ceial*? in adn. KR., *ceşal* dub. Torp l.e. (73,1: '*Kaum mehr als e und l sichtbar*'). — Superficies lintei h. l. sulco quodam proscissa est.

Index verborum.

A

acale VI 14. *q[ca]ll[e]* XI 1 (Krall, Torp)?
acil VI 15. 16. VII 14 (bis an 14 extr. *apil*? Krall). 15. 16. X 6.
 7. XII 11.
acilθ VIII 6. 8 (Krall, Torp)?
aclxa (vix *aclxn*, Torp) V 18.
aclxn VIII 16. X 9.
acnesem X 5.
avilθ II 6. III 22. IV 2. V 4. VIII 15. IX 4. 11.
aθeliθ V 22.
aθnal an *caθnal* X 16 (v. adn.)?
aθre XII 11.
aθum an *aθum* (vix *qum*) XI γ 2 (v. adn.)?
aθumitn XI 7.
aiθ IV 21. *ais* V 18. *aiθ* VIII 16.
aiser IV 20 (Krall, Torp)?
aiseraθ II 12. V 8. XII 2.
aisvale VII 3. 20 (Krall, Torp)?
aisna VII 11. IX γ 1. X 20. XI 12. 15 (Krall, Torp)? XII 2 (an
aisne? v. adn.). 9.
aisne an *aisna* XII 2 (v. adn.)?
aisumal VI 7.
alc VIII 17.
ale III 17 (Krall, Torp)? VII 4. VIII γ 2 (v. adn. ad VIII γ 6)?
alqaxe IV 12. V 9. IX 16. 17.
ama X 9. 14.
amee VII 19.
ame VII 14. VIII 6. 8 (Krall, Torp)? X 3. 5.
an II 4. 9. III 15. IV 4? 17. VII 7. XII 11.
ananc III 14. X 11.
anc VI 5. 17.
ancipit X 6 (admodum dub. Krall)?
aniax VI 2. 4.
aniaxeθ XI γ 5.
apniθ VI 4 (bis).
ar VII 21. VIII 10. X 4?
arq III 17. VIII γ 1. X 20. XI 9.
ara θupi an *arqθ* (*arqθ*) *upi* (*tipi*) VII 17. 23 (v. adn.)?
arqθ an *arqθ* VII 17. 23 (Herbig)?
aras X γ 1 (Krall, Herbig)? XI γ 5.
arθ VII 7.
arqθ an *arqθ* VII 17. 23 (Herbig)?
arθe III 20 (Krall, Torp)? VIII γ 5 (v. adn. ad VIII γ 6)?
aruθ X 5 (Krall, Torp)?
aθum an *aθum* XI γ 2 (v. adn.)?
afun I 1.

C

caveθ VIII 7. *cav[etθ]* Fragn. nov. b 4 (Herbig)?
caθinum X 18.
caθnain X 13.

caθnal an *aθnal* X 16 (v. adn.)?
caθnis X 8.
caθra XII 8.
caθre XII 4.
caθim VII 10.
cal X 14.
calatnam X γ 3.
canva? v. *panva* X γ 3.
caperi (Krall, Herbig) an *caperi* (Torp, Bugge) X 2?
caperθ VI 6.
caperi III 5. VIII 10. X 2 (Bugge)? XII 12.
capiθu (non *capiθu*) XII 7.
carsi X γ 3 (Krall, Torp)?
catica VI 15.
catneis XI 9.
catnis X γ 4.
catruθ XI γ 6.
cealzuz X 2.
cealzuz XI 12. *cealzuz* IX γ 2.
ceia III 15 (Krall, Torp)? VII 1 (Herbig)? 2. 3. 4. 5.
ceiaθ XI 12? V. *ceiaθ*.
ceiθim VI 15.
celi IV 14. 21. V 10. 16. 17. VIII 3? IX 18. XI 2 (*celi pen* an
celipen v. adn.)? 3.
celipen an *celi pen* (v. adn.) XI 2?
celucn III 12 (v. adn.)? VII 17. VIII 17. X 11. XI 7.
celucum III 12 (v. adn.)? VII 10.
cennac IV 21. V 18. X 10.
cennax VIII 16.
cepar VII 19.
cepen VII 8. 9. 15. 18 (bis). 21. X 3. 17. 18. XI 5?
cepen, vix *cepen* VII 15.
cepeni (Krall in adn.) an *cepeni* (Krall in t., Torp) VII 23?
ceren VII 9. 19. 21. 23.
cerene, potius *cepen* VII 15.
cepeni (Krall in t., Torp) an *cepeni* (Krall in adn.) VII 23?
ceperxva VII 10.
cepaθ (Krall, Torp) an *cepaθ* (Krall in adn.) XI 12?
cesasin X γ 2. *cesasin* X 19.
ceθca X 12?
ceθum XI γ 3.
ceus VII 8.
ceza XI 13. XII 11.
cezam XII 7.
cezane VII 7.
ci X 21.
cialxuz XI 17 (bis? Krall, Torp)? XII 10.
ciem IX γ 2. X 2.
cix VII 2. 3. 4. 5. 6.
ciθa an *ciθa* (Krall in adn., Torp)? X γ 2.
cilθ VII 7. XII 11.

cilðeva VII 18.
cilðeval VII 8.
cilðpēti VII 14.
cilðī II 8? V 6. 13. 23. VII 18. IX 5. 12. 21. Fragn. nov. a 4.
cilðs II 3. V 3. VIII 14. γ 6 (v. adn.)? IX 2. 10. XI 9. Fragn. nov. a 2?
ciš VIII 1.
cišva v. *cišva*.
cisum II 6. III 22. IV 3. 16. V 5. 12. 21. IX 4. 11. 20. Fragn. nov. a 3?
citx V 17. 19.
cla V 23 (an *enašcla*? v. adn.). X γ 5 (an *laišcla*? v. adn.). XI 11 (vix *hinðu*[*cla*]).
cle(=vanð) an *clevanð* VII 11. 16 (Herbig)? (*paŕš*) *cle* an *paŕšcle* VII 21 (Krall)?
clevanð an *cle vanð* (Herbig) an *clevanγ* (Krall, Torp) an *clevanγ* (Torp) VII 11? *clevanð* (Torp) an *cle=vanð* (Herbig) (vix *cle=vanð*, *cle=vanð* Krall) VII 16?
cletram II 10. 12. III 13. 16. IV 8. 10 (Krall, Torp)? 11 (Krall, Torp, dubitantes)? 12. V 8. IX 15.
cltral VIII 5.
cluce (Krall, Torp) an *cluce* (Herbig) XII 12?
clucðraš VIII 9.
cluctraš XII 13.
cn I 4.
cnl X 7.
cnlicnð VII 19. *cnlic[nð]* (v. adn.) XI 5?
cnlpaŕ VII 12 (Krall dubitanter)? *cnlpaŕ* XI 14 (Krall, Torp)? [*cnlpaŕ* 18 (Torp)?
cntram IV 13.
crapšti III 18 (Krall, Torp)? IV 8. 15. 19. VI 12.
cresterae V 16.
cš II 5 (v. adn.)? II 9. IV 5. 17. VI 1?
culšcva VIII 2.
cuš X 2 (Krall, Torp)? *cus* XII 12.

E

ecir (Krall, Torp) III 19? VIII γ 4 (v. adn. ad VIII γ 6)?
ecn IV 2. V 2. IX 1? 8.
eðri XI 13.
eðrse II 5. III 21. IV 2. V 4. VIII 15. VIII γ 6 (v. adn.)? IX 3? 10. Fragn. nov. a 2.
ei (an *fej*?) I 1. IV 13. XI 16.
eim IV 12. V 9. IX 16. 17.
eis X 10.
eiser V 10. 14. 15.
eiseraš V 20.
eisna IV 22. VI 12. IX γ 2. XI 10. XII 7.
eluce (Herbig) an *cluce* (Krall, Torp) XII 12?
eluri V 22.
elfaci X 13.
enac VII 11. X γ 4. XI γ 2. 4 (an *enqš* Herbig)? XII 7.
enaš II 4 (v. adn. ad II 5)? II 8. III 21. IV 6. 19 (Krall)? V 4. 7. 14. 23? VII 23. VIII 2. 14. γ 6 (v. adn.)? IX 3. 6. 10. 13. 22. XI γ 4 (an *enac* Krall)? Fragn. nov. a 2?
enašcla V 23, v. *enaš* et *cla*.
enax XII 4.
epc (Krall in adn., Herbig), vix *erc* (Krall in t., Torp) V 17.
epris III 2.
erc (Krall in t., Torp), potius *epc* (Krall in adn., Herbig) V 17.
ęęa (Krall, Torp) XI 15?
esera III 20. VIII γ 5 (v. adn. ad VIII γ 6)? X 22.
esvišc IV 15. 20. V 11. 14. IX 19.

esvita VIII 1. 2 (vix 1 *esvita*, *ejvita*. 2 *esviti*, *ejviti* Krall, Torp).
esi VIII γ 4. X 11. γ 4. XI γ 3.
esić X 21 (bis).
esis III 20.
eslem VI 14. XI 8. 12. 17.
estrei IV 11. V 9. IX 16. 17.
etertic XII 3. 8.
etnam III 12 (bis? v. adn.). V 7. VI 5. 7 (bis). 12. VII 2. 3. 4. 5. 9. 10. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 20 (bis). 22. 23. VIII 2. 17 (bis). X 10 (bis). XI 1 (Krall)? 4. 6 (bis). 7 (bis). 12. 15. 17 (Krall)? γ 2. XII 1. 9.
eþraša an *xxeþraša*? I 3.
etrinði XII 5.

V

va (*nax·va*) an *naxva* (Krall) VI 6?
vael III 15. 16 (Krall, Torp)? V 16. 19. VII 2. 3. 5. 15. 17. 21. VIII 9. 10. 16. X 4. 11. γ 2. XI 2 (Krall, Torp)? 4. 9.
vaeltram VI 10. VIII 1. XII 9.
vale VII 5.
vanql XI 18 (Krall dubitanter)?
vanpa (Herbig dubitanter), certe non *canva* (Krall, Torp) X γ 3.
vanð an *clevanð* VII 11 (Herbig)? VII 16 (Torp, Herbig)?
var IV 12. 14. V 10. IX 16? 18. XI 16.
vaxr VII 8.
veives an *seives* an sim. (Krall) VI 3? *veives* XI 14.
vejšin III 15 (Krall, Torp)?
vejšna X 22.
velða X 8. 10.
velðe X 15.
velðinal VI 7.
velðineš XI 8.
velðile VII 20.
velðre VII 2.
versum I 2.
veš (Krall, Torp) III 14?
vile VII 5.
vinm IV 14.
vinum III 4 (Torp)? 18. 20. IV 9. 22. VIII 5. 8. γ 4. IX 7. 22. γ 1. X γ 1. XI 2. 4.
vupnicš X 19.

Z

zaç X 22.
zadrum XI 8.
zadrumiš VI 14. VIII 3. XI 15.
zadrumšne VI 9.
zal X 20. 21.
zamðic VIII 10.
zamtic XII 12.
zaneš X 19.
zarve IX 1. 8.
zayfneð II 11. IV 7 (Krall, Torp)?
zati VIII 13.
zallzne VIII 13.
zax X 3.
zec IV 3. V 2. 22. IX 1 (Krall)? 9.
zelvð VII 13.
zeri IV 2? V 2. VII 21 (Krall, Torp)? IX 1? 8.
zeric V 22.
zixqš VIII 12.
zixne II 5 (v. adn.)? II 9.
zuðeva X 20.
zušle II 11.

zušleva III 3.
zušlevac VIII 7.
zušleve IX 14. 16. zušleve IX 1. 8.
zušlevės IV 7 (Krall, Torp)?

H

haðec IX 4. 12.
haðrði II 7. V 5. 12. Fragn. nov. a 4?
halza X 21.
halze X 7 2.
hampeðeš XI 7 4.
hampeði VI 5.
hampeš XI 7 6. hampeš VI 3. X 6.
hampisca VI 9.
hanðin XI 3. 7.
hanteç, vix hateç (Krall) III 23.
hateç III 23 (Krall)? hatec IV 4. 16. IX 20.
hausti X 23.
hauštiš X 7 4.
heci VI 6. X 7 4.
hecia VII 11.
heçtqi V 17 (Krall, Torp)?
hemsince V 2.
hetrn V 18. VIII 15. X 9.
hetum III 17 (Krall)? VIII 7 2 (v. adn. ad VIII 7 6)? XI 4. XII 6. 8.
hezx X 8. 15. 7 5. XI 4.
hezšð IV 9 (Krall)? 14. IX 6.
hia VII 2. 3. 4. 5. 6.
hilar XI 7 5. XII 13.
hilare VII 14. Fragn. nov. b 3.
hilarðuna XII 5. 6. 8.
hilarðune XII 3.
hilyvetra VI 2.
hinððin X 11.
hinðu IX 7 1. X 15. XI 10 (vix hinðu|cla). XII 7.
hüça XII 6 (Krall)?
hüðiš VIII 3. XI 15.
hupniš VI 16.
hursi III 2 (Torp)? VIII 9.
hursic XII 7.
husina III 4. VIII 5.
husine III 20. VIII 7 4.
husinešiš (non husinešiš Krall) VIII 7 2.

ð

ðacac VII 13.
ðaelð VIII 12.
ðaelði III 19. VIII 7 4 (v. adn. ad VIII 7 6)?
ðans III 22? IV 3? 16. IX 4. 11? 20.
ðansur II 7. V 5. 12. Fragn. nov. a 3.
ðapðni (Krall, Torp) v. ðapnai.
ðapu X 22.
ðapna X 22.
ðapnai (Herbig), vix ðapðni (Krall, Torp) X 7 1.
ðapnešiš XI 3.
ðar (ði eçir) (Krall, Torp) an ðac(ðxxxciq) (Herbig) III 19? VIII 7 4
(v. adn. ad VIII 7 6)? ðar VIII 12.
ðaurx VII 15. 22.
ðaxseip (v. adn.) IX 7 2.
ðaxsin VI 5.
ðec X 22.
ðexeri VI 9. 11 (Krall, Torp)? XI 14.
ðexeric VIII 4.

ðexi III 15.
ðexin VIII 16.
ðexince IV 3. IX 2. 9.
ðexine IV 5. 18 (Krall)? VIII 13.
ðei (Krall) an potius ðui X 7 1 (Herbig)?
ðeiviti V 20.
ðenð XII 6.
ðesan V 19 (bis). 23. VII 12 (Krall)? XI 14. 18.
ðesane V 21.
ðesas XI 11.
ðesnin V 16.
ðeusnuu VI 6.
ði (ðar ði eçir Krall, Torp, ðacxxxciq Herbig) III 19? VIII
7 4 (v. adn. ad VIII 7 6)? (ði Krall, Torp, rectius ði Herbig)
X 7 2? (ði Krall, Torp, ði an ðš Herbig) XI 3? 6 (bis? Krall,
Torp, dubitantes).
ðic (vix ðil) XI 4.
ðimille X 13 (bis? Krall).
ðluð VI 15.
ðluðeva XI 7 2.
ðu X 21. 7 3.
[ð]uçeri (Herbig dubitanter) X 14?
ðucte VIII 1.
ðucu X 4. 14. XI 7 4 (Krall)?
ðui VI 3. X 18 (Krall)? 23 (Krall)? 7 1 (bis? Herbig). 2 (Krall,
Torp)? 5. XI 9. 7 5.
ðuium X 16.
ðumsa X 7 2. XII 12.
ðun IV 5. 17.
ðunem XI 17. XII 10.
ðuni X 7. XI 16 (ðunį Herbig, an ðunį Krall, Torp)?
ðupi v. ara ðupi.
ðunš VI 13.
ðunšna VI 13.
ðunt I 4. XI 16 (ðunį Krall, Torp, an ðunį Herbig?).
ðunzerš VI 7.
ðunzulem XII 3.
ðuru an xuru X 17 (Krall)?
ðuš (Herbig), vix ðui (Krall, Torp) X 7 2.
ðuta X 7.

I

ic VII 16 (Krall, Torp)? VIII 1 (Herbig)? 2.
ica XI 7 2.
in III 16. 18 (Krall, Torp)? IV 8 (Krall, Torp)? 15. 19 (Krall,
Torp)? VI 8 (Krall)? 12 (Krall)? VII 19. VIII 1 (Krall, Torp)?
IX 1. 9. XI 8. 16?
inc IV 3. V 2 (Krall, Torp)? V. sac.
ininc XI 7 3.
ipa X 5. 9. 14.
ipe X 9.
ipei X 7.
itřile VII 6 (Herbig)? Cf. staila.
iz VI 2 (Krall)? 12 (Krall, Torp)? VII 22 (Krall, Torp)? X 10.
XI 5. 15 (Krall, Torp)? 17. XII 2. 9.

L

laes X 6.
laeti VI 5.
laetiš Fragn. nov. b 5.
laivisca VI 10.
laiš an laišq X 7 5?

lanti XI 7 3.
 laŕz[um]eŕi IX 7 2.
 lecin V 2. IX 1. 9.
 leiç au potius xxeiç VI 1?
 leitrum X 20.
 lena X 22. 7 4.
 luzzine(c) IV 18? V. muzlyne.
 luŕti VI 15.
 luŕŕŕ VI 9 (Krall, Torp)?
 luŕŕŕŕ VI 10.

M

mac an ŕac Fragm. nov. b 4?
 maçen X 12?
 maçenur (Krall) an potius maçen ur (Herbig) X 12?
 maçra VIII 7?
 maŕcoa X 9.
 maŕçvac an maŕŕvac (Krall in adn.) X 17?
 maŕŕvac (Krall in adn.) an maŕçvac X 17?
 male VII 3. 4. 5.
 maçren X 3.
 martiŕ VI 17.
 masn XII 10.
 matam VII 22. XI 5. XII 9.
 matan XII 13.
 meŕlumeri V 13.
 meŕlumeric II 8. III 23? IV 6. 19. V 6. IX 6. 13. 21.
 meŕlumeŕc V 23.
 meŕlumŕ XII 4.
 mele IV 5. 17.
 meleri IV 4. 17.
 menas VIII 5.
 mene II 5 (v. adn.)? II 9. VI 1 (v. adn.)?
 mlaz III 3 (Herbig)? 19. IV 15. V 11 (Krall, Torp)? 20. 22. VIII 12. 7 3. IX 7. 19. X 7 6 (Krall)?
 muçun (Herbig) vix muçunŕ, ŕuçunŕ (Krall, Torp) X 7 1. mucum XI 7 5.
 muçunŕ (Krall, Torp) an potius muçun (Herbig) X 7 1?
 muçen Fragm. nov. b 2 (Herbig)?
 muŕ XII 3. 5 (bis).
 mula VIII 9. X 21.
 mulaz VIII 5.
 mur XI 8.
 muççe XI 6 (Krall, Torp, dubitantes)?
 muçin (Krall, Torp) an potius muçin (Herbig) VII 20?
 murŕŕ VII 13.
 muçzi an muçti X 19?
 muçin (vix muçin Krall, muçin Torp) VII 20.
 mutince IV 5. 18. VI 1 (v. adn.)?
 mutinum III 14.
 muçti an muçzi X 19?

N

nac VII 19. X 14. XII 2. 6.
 naçxxxxia (Herbig) an ŕar ŕi eçin (Krall, Torp) III 19? VIII 7 4 (v. adn. ad VIII 7 6)?
 nacum IX 7 1. X 3.
 napti X 7 5.
 naç(va) an naçva (Krall) VI 6?
 naçva VI 6? VIII 7 1.
 naçve III 17. VIII 7 2 (v. adn. ad VIII 7 6)?
 neŕŕiç III 14 (Krall, Torp, dubitantes)?
 neŕunŕl VIII 3. 11 7 3 (v. adn. ad VIII 7 6)? IX 14 (an neŕun[ŕl])?
 18. 22. neŕunŕl IX 7. XI 16.
 neri X 23. 7 3. 7 5.

neriŕ X 23.
 neççe VII 13.
 ni (Herbig), non ŕi (Krall, Torp) X 7 2.
 nuera III 20. VIII 7 5 (v. adn. ad VIII 7 6)?
 nuçlyne IV 6 (Torp)? 18 (Herbig)? VIII 13.
 nuŕin X 15.
 nunŕen II 11. III 19. IV 7. 11 (Krall, Torp, dubitantes)? 15. V 11. 19. 20. VIII 7 3. IX 8. 19. XI 6.
 nunŕene III 17. IV 15. VIII 7 1.
 nunŕenŕ II 10. 13 (bis). IV 13. V 7. 9. 10. IX 13. 15. 17. 18.

P

paççle an paçç çle (Krall) VII 21?
 paçveism VIII 6?
 painiem VI 16.
 pevaz IV 22.
 peŕereni VI 4. X 2? 4. XI 8.
 pen (celi pen) an celipen XI 2 (v. adn.)?
 peŕna X 14.
 piççŕ III 15 (Krall, Torp)?
 plutim X 19.
 priŕas VIII 4.
 pruçuna IX 7 1.
 pruŕ X 17.
 pruçŕ IV 22.
 puŕŕs VIII 12.
 puruŕn III 2. VIII 9.
 pute II 6. III 22. IV 3. 16. V 5. 12. IX 4. 11? 20. Fragm. nov. a 3.
 putnam X 7 3.
 puts XII 4.

R

racŕ V 8.
 ramueŕ VIII 8.
 ranem VIII 6.
 rasna XI 7 5.
 ratzi an (---)ratzi Fragm. nov. a 5.
 ratum X 4. 20.
 raum an potius qŕum an aŕum XI 7 2 (v. adn.)?
 raz V 16. VI 15. VIII 4.
 razŕ II 10. 13? IV 9. 10. 13. 21 (Krall)? V 7. 15. IX 6. 13. 15. 16.
 razŕ V 18 (Herbig, vix trazŕ Krall, Torp).
 reuçzaa VII 9.
 [r]epine VII 12 (Krall, Torp)?
 repinec III 23. IV 4. 16. IX 5. 12. 20.
 repinŕic II 7. V 5. 12. Fragm. nov. a 4?
 reuçzineti an reuçzineti VIII 8?
 reuŕce XII 2.
 reuŕceŕc VI 2.
 reuçzina (non reurzina) VIII 7.
 reuçzineti an reuçzineti VIII 8?
 riŕŕene VII 16 (Krall)?
 rinuŕ V 18.
 riŕuŕ XI 7 3 (Krall, Torp)? riŕuŕ 7 4.
 ruçe IV 5. 18 (Krall)? VIII 13.

S S

ŕac (vix inc) V 2. ŕac an mac Fragm. nov. b 4?
 ŕacniela V 22. VI 8.
 ŕacnieleri VII 18. VIII 11. [ŕac]nieleri an [ŕac]nieleri Fragm. nov. a 4.
 ŕacnieleri II 7. V 6. 13. IX 5. 12. 21.
 ŕacniem XII 11.

[*šacničstreš*] an [*šacničstreš*] II 3 (v. adn. ad II 5)? *šacničstreš* V 3.
šacničstreš VIII 14. γ 5. *šač[ničstr]eš* an *šač[ničstr]eš* IX 2?
 [*šacničstreš* IX 9? [*šacničstreš*] an [*šacničstreš*] Frag. nov. a 1?

šacniša VIII 10.

šacniša VII 6.

šađaš III 17. VIII γ 2 (v. adn. ad VIII γ 6)?

sal VII 7. (vix *žal*) XII 11.

šačve X 15 (Krall)?

šače X 23.

šačie X 21. γ 1 (Herbig)? Cf. *šepie*.

šačičš (vix *šačičš*) XI 2.

šačve VI 14 (Krall, Torp)?

šariš VIII 1.

šaršauš X 16.

šatrs XI γ 4.

šanin III 15. 16 (Krall, Torp)? X 8. 12.

šara VIII 4.

šarē VIII 6.

ševetu X 8.

ševie VI 16.

šedumališ X 5.

[*ševieš* v. [*v*]evieš

šep X 12?

šepie (Krall, Torp) an *šačie* (Herbig) X γ 1?

šeri X 17.

šerque X 7.

[*šeti*]runeš II 5? *šetiruneš* II 9.

šuc V 10. 14.

šuš II 12. V 8. 20. XII 2.

švec II 4. 9. IV 4? 17.

švelerie II 8. *švelerie* IV 4. 17.

[*švelštreš*] (Torp)? [*švel[š]reš[e]*] (Herbig)? II 4 (v. adn. ad II 3—5)?

švem VII 8. XII 12.

šic V 10. 14.

šimiza X 5.

šin IV 19 (Krall, Torp)? 20 (bis? Krall, Torp). V 14. 15. IX 22.

šlapinaš XI 10.

šlapizum XI 9.

šnučup VI 2. 4.

španža I 2.

špetri VIII 2.

špural V 23.

špureri II 8. III 23. IV 6. 18. V 6. 13. IX 5. 12? 21. [*špureri* X 14 (Herbig dubitanter, cf. [*špureri*]).

špurestreš IX 10. *špurestreš* III 21. *špurestreš* II 4 (v. adn. ad II 5)? VIII 14. γ 6 (v. adn.)? IX 3.

špurestrešo II 4 (v. adn. ad II 5)? V 3. Fragm. nov. a 2?

špurta X γ 5.

špurta XI 10.

šrence II 12. IV 11 (Krall, Torp, dubitantes)? 12. V 8.

šrenxve II 10. III 13. 16. IV 9. 10 (Krall, Torp)? IX 15.

štarle VII 6 (bis? Krall).

štrata XI γ 4.

štreteš VI 3.

šuci VII 20.

šucio VII 9. *šucio* (Krall, Torp) an potius *šuciyn* (Herbig) 16? 22.

šuciyn VII 7. 16 (Herbig), vix *šucio* (Krall, Torp).

šuci VIII 4.

šucuš (Krall, Torp) an potius *šuciyn* (Herbig) X γ 1?

[*špureri* X 14 (Krall dubitanter)?

šut IV 10. 14. 22. V 7. 9. 10. 16. IX 13. 18.

šudce V 17.

šul X 8.

šulal VI 17.

sulsle X γ 5.

šuluši X 6.

šulzva X 17.

šuntnam XI 13.

šurži VIII 7?

šulanaš IV 21. V 15.

T

tare III 14 (bis? v. adn.)

tecum XII 5.

tei I 1 (an *ei*?). II 11. 13. IV 7? VIII 4. 12. IX 17. X 19. γ 4. XI γ 3 (bis).

teiš X 16.

[*teš*]pža VII 12 (Krall)?

tešamitn XI 5.

tesim III 12. VII 10. 17 (Krall, Torp)? VIII 17. X 10.

tičpur an potius *xxčpur* I 5?

tinžaša VI 6.

tiš V 19.

tiš II 6. III 21. IV 2. V 4. VIII 15. γ 6. IX 3. 10. Fragm. nov. a 2.

tišin VI 14.

tiša X 16? Cf. *tiša*.

tiši an *tiši* VII 17. 23 (v. adn.)?

tiurim II 6. III 22. IV 2. V 4. VIII 15. IX 3. 11. Fragm. nov. a 3?

trau IV 22. IX γ 1.

traxš V 18 (Krall, Torp)? v. *raxš*.

trin III 13 (Krall, Torp, dubitantes)? IV 14. VII 2. VIII 11. 17.

γ 3 (v. adn. ad VIII γ 6)? IX 7. XI 16 (Krall, Torp)?

trinža VII 4.

trinžaša VII 6.

trinum III 18 (Krall, Torp)? IV 8? V 17. X 9.

trijanaša XI 3.

truš V 17. 18 (Krall, Torp)? XI 6.

trušt V 18 (Herbig)?

trutum XI 2.

tul II 6. III 22. IV 3? 12. 13. 16. V 5. 9. 12. IX 4. 11? 16? 18. 20. XI 16. Fragm. nov. a 3.

tunt XI γ 2.

tur IV 13. IX 6. γ 3? XI 4?

tura II 10. 13. IV 9 (Krall, Torp)?

turaš adnal (Herbig dubitanter) an *tiša čadnal* (Krall, Torp) X 16?

tura VI 15.

turi VI 3.

tušim X 12 (Krall)?

tulin VII 8.

tužlec, vix *tužlac* (v. adn.) XI 13.

U

učeti X 18.

un III 19 (Krall, Torp)? IV 15. VIII γ 3. IX 7. 19.

une VIII 11. X γ 6.

uni an *tiši* VII 17. 23 (v. adn.)?

uniati XII 10.

unuš X 13.

unum V 11 (Torp)? 20.

unzva XII 4. 6.

upur X 12?

ur X 12? Cf. *učetur*.

uršmal XII 10.

urx VI 2 (Krall)? 4.

useti XI 9.

usi III 18. VIII 9.
usi VII 11.
ustanec V 21.
usli VII 13.
utince II 5 (v. adn.)? II 9.
usli XI 10.

X

xašri X 7.
xim III 13 (Krall, Torp, dubitantes)? VI 16. VII 11. XII 4.
ximθ X 11.
xis II 6. III 22. IV 2. 15. 20. V 4. 11. 14. VIII 15. IX 4. 11.
 19. 22. Fragn. nov. a 3?
xuru X 4. 17 (an *θuru* Krall)?

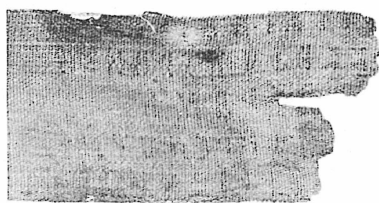
F

face VI 3.
favin XI 10.
fawitij V 21.
famuše X 23.
farθan II 12. V 7. IX 14.
farsj XI γ 1.

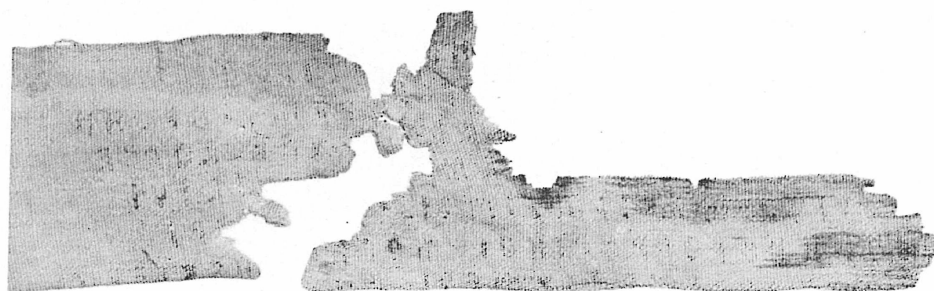
fase IV 20 (bis? Krall, Torp) V 15.
fasei II 11. 13. III 21. IV 7? 16. V 11 (Krall, Torp)? 21. IX 19.
faseie VIII γ 5. IX 8? 14.
faseis IV 21. V 15.
fasi IV 13. IX 17.
fasle V 2.
firin VII 7. 9. 22.
flanaç XI γ 1.
flanaç X 3.
fler III 12 (Krall)? 13 (Krall, Torp)? IV 3. VI 9 (Krall, Torp)? 10
 (Krall, Torp)? VIII 12. 16. IX 2 (Krall)? 9. XI 14.
flere III 18 (Krall, Torp)? IV 14. 19 (Krall, Torp)? VIII 11. γ 3
 (v. adn. ad VIII γ 6)? IX 7. 18. 22.
flereri VIII 10.
fleres IX 14. *fleres* IV 8. VI 12 (Krall, Torp)?
flerš VI 13.
flerχva VIII 3.
flerχve XI 16.

Signa numerorum

VII 5 (v. adn.)? 12 (v. adn.)? XII 9 (v. adn.)?

5 a (9 a)

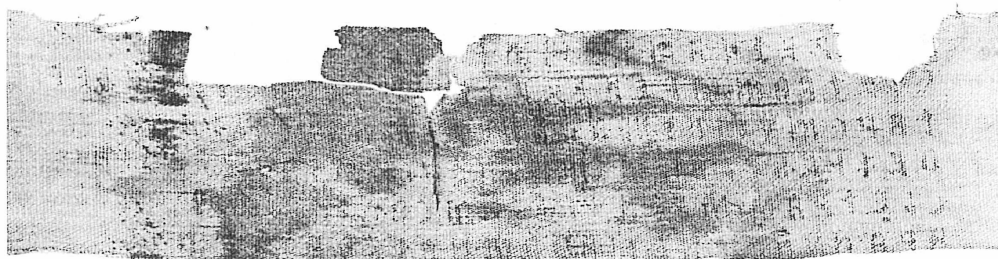
1 a

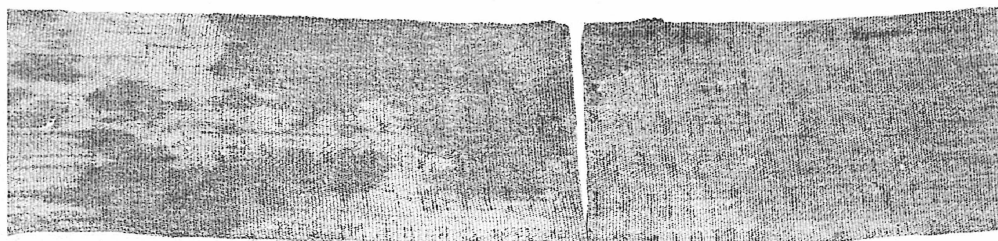
5 b (9 b)

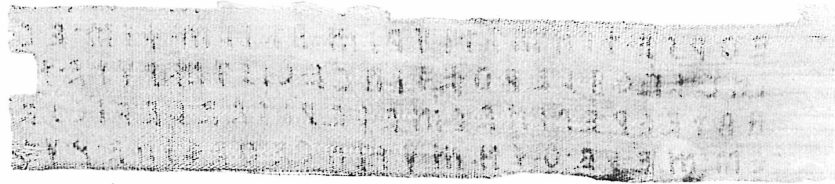
5 a (10 a)

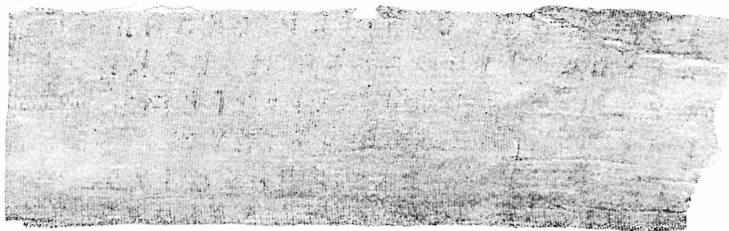
1 b

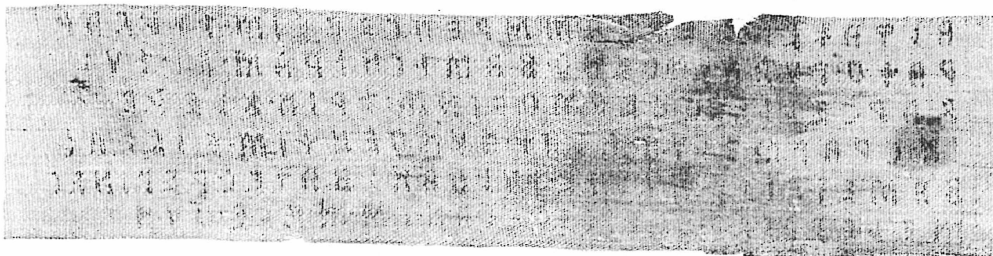
5 c (9 c)

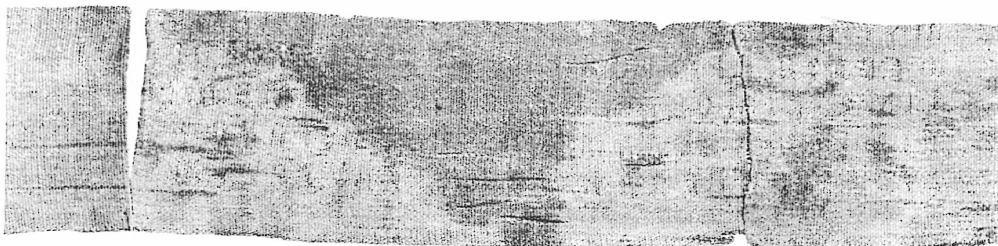
4 b (10 b)

2 a

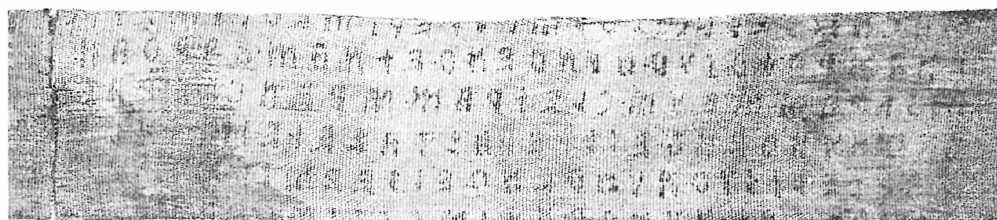
1 c

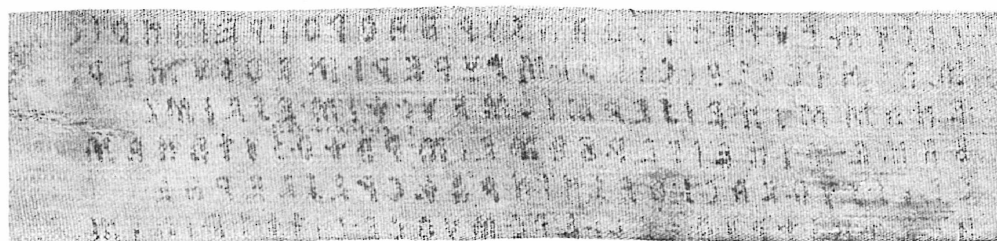
5 d (7 a/9 d)

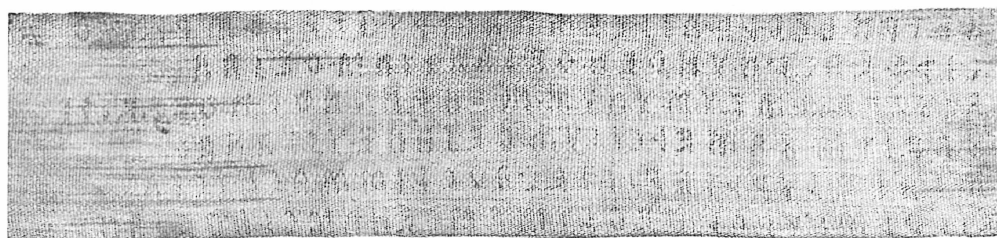
4 c (6 a)

2 b

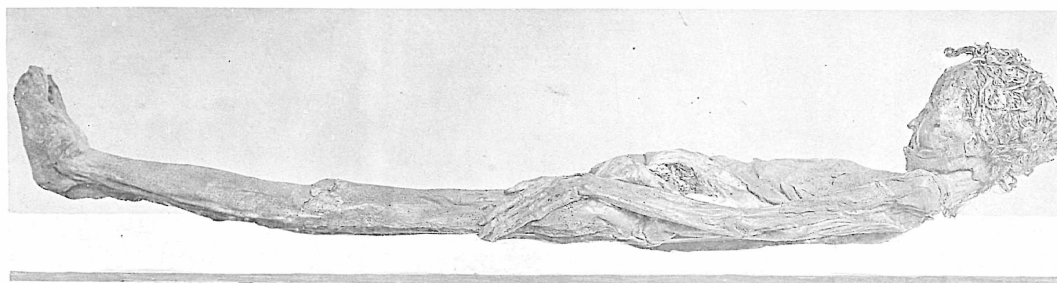

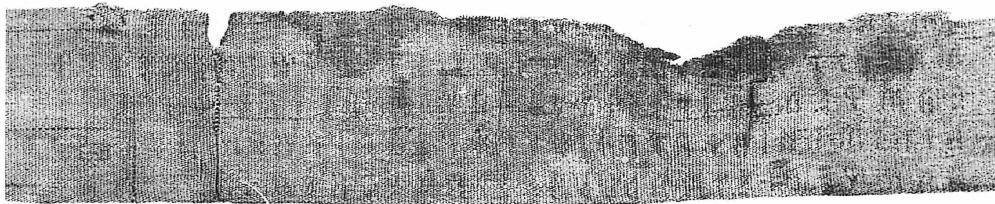
1 d

5 e (7 b)

FASCIARUM ZAGRABIENSIVM COL. V

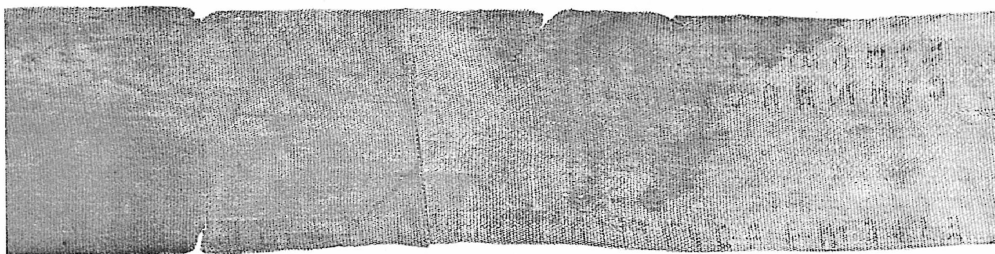

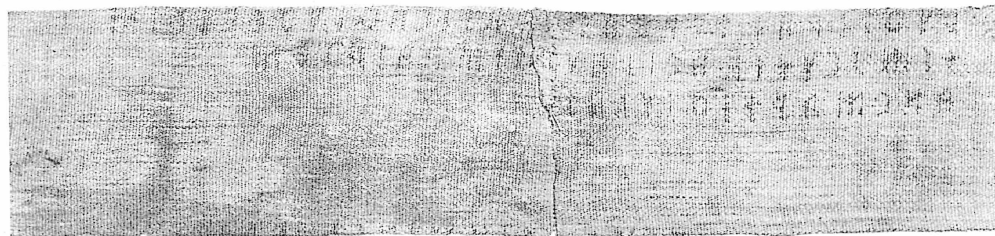
4 d (6 b)

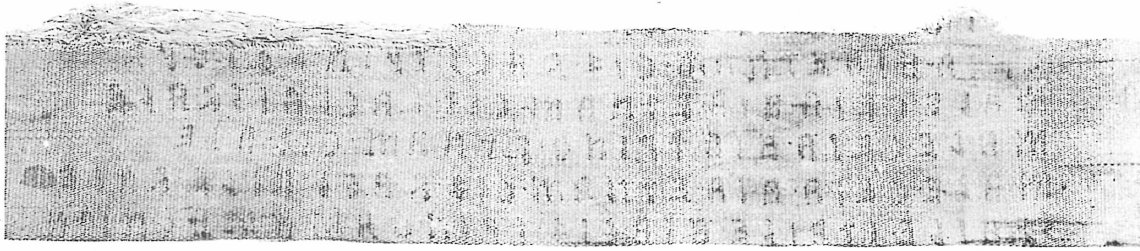
2 c

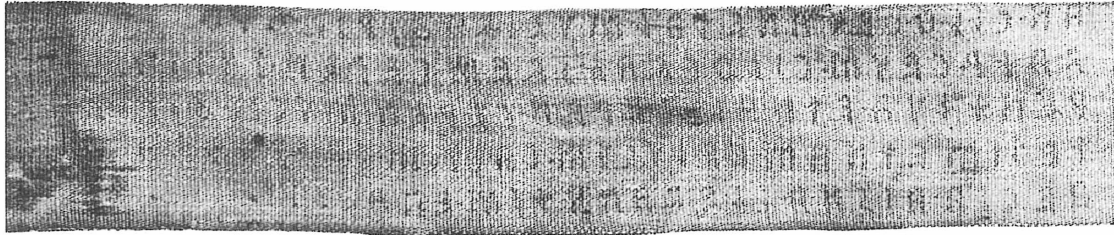
1 e

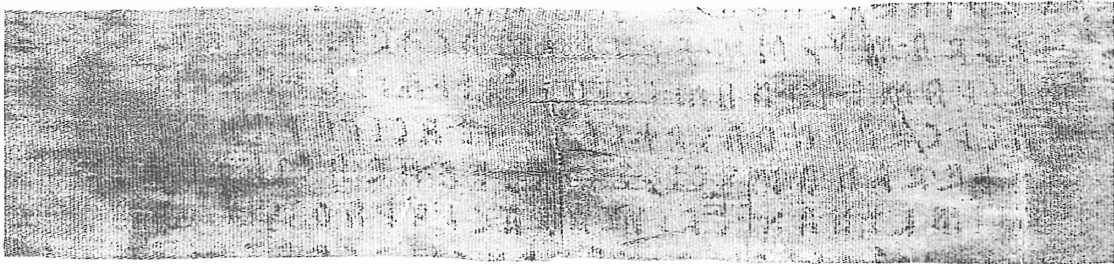
5 f (7 c)

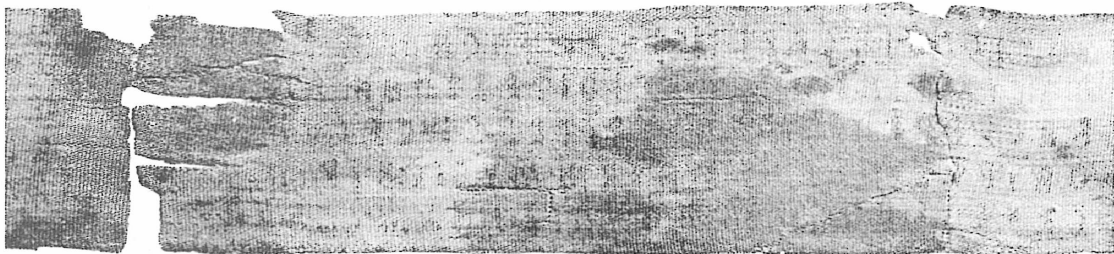
4 e (6 c)

2 d

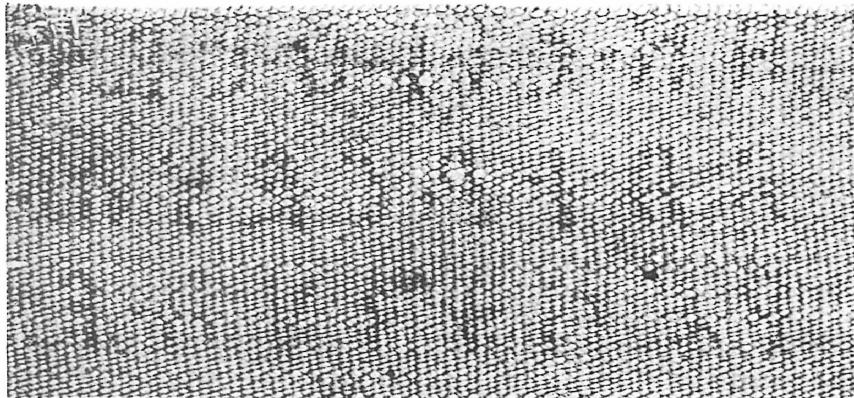

1 f

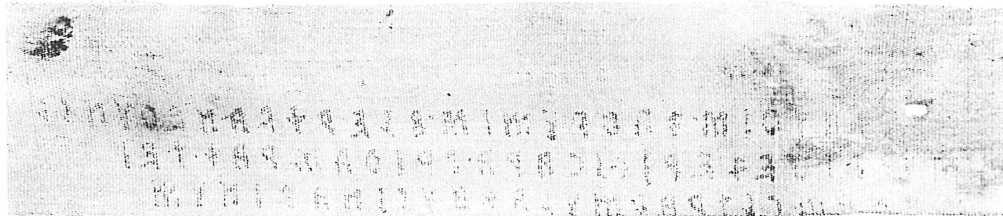
5 g (5 a / 7 d)

FASCIARUM ZAGRABIENSIVM COL. VII

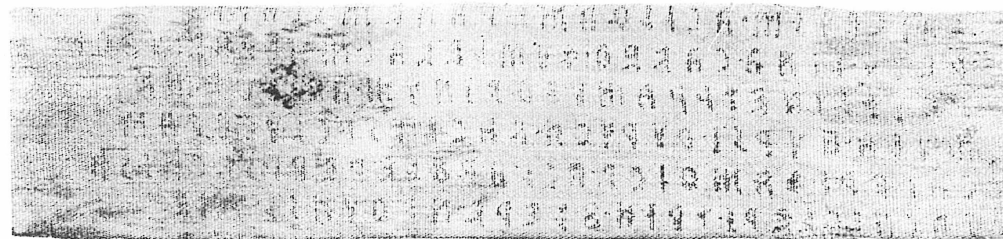

4 f (6 d)

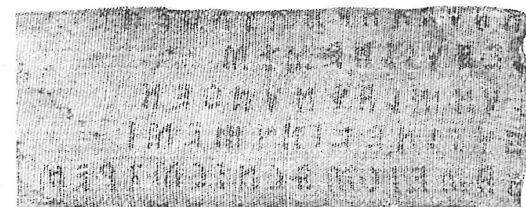
2 e

1 g

5 h (5 b)

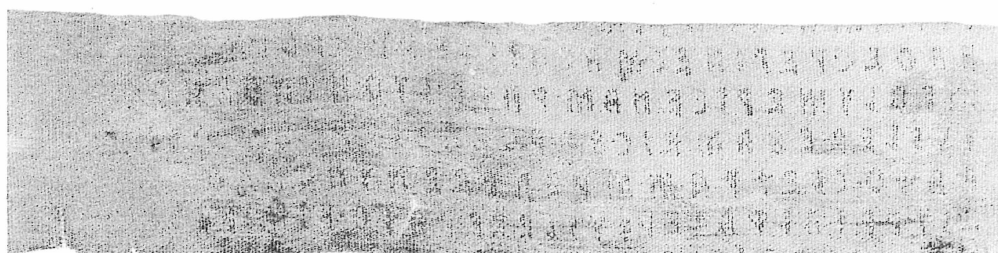
3 a

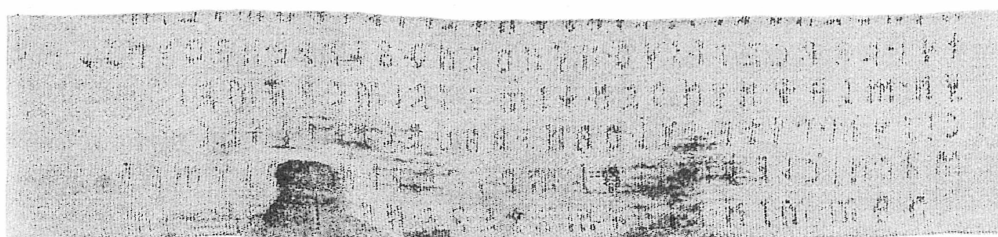
4 g (11)

2 f

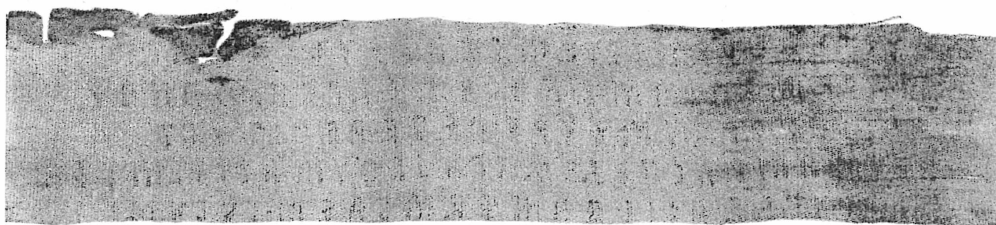
1 h

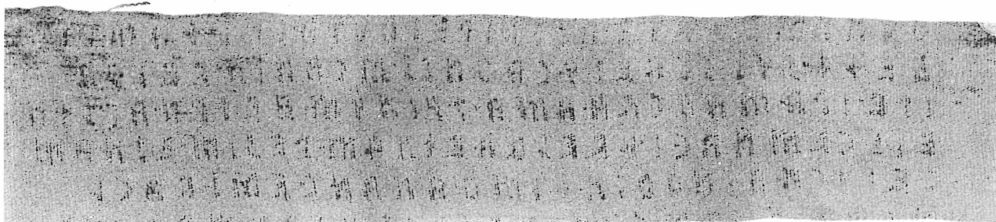
5 i (5 c)

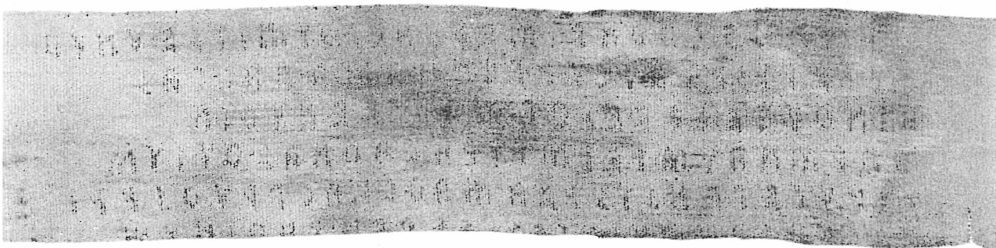
3 b

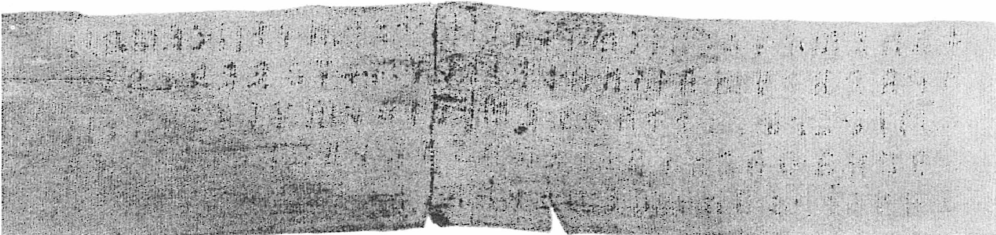
4 h (4 a)

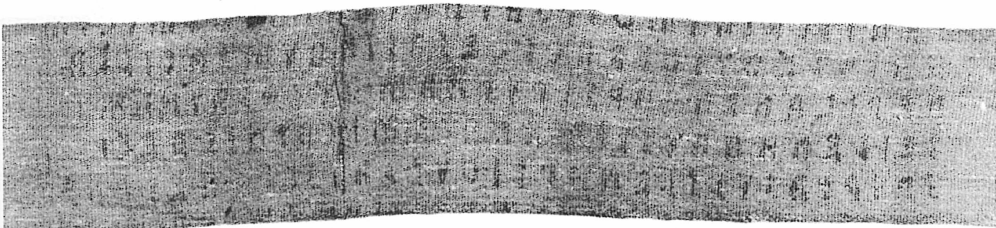
2 g

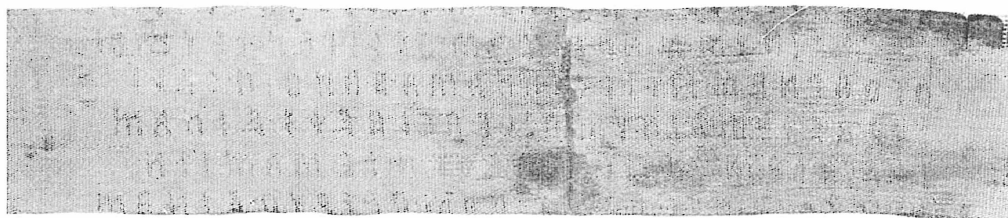
1 i

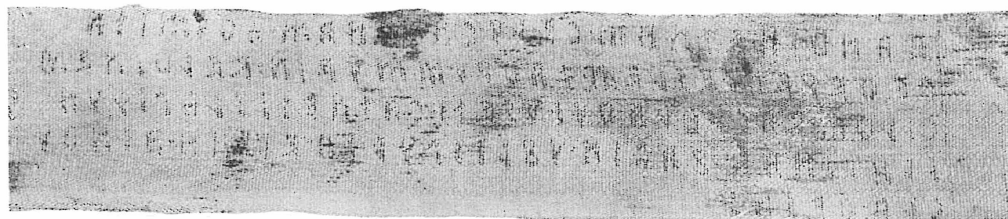
5 k (5 d)

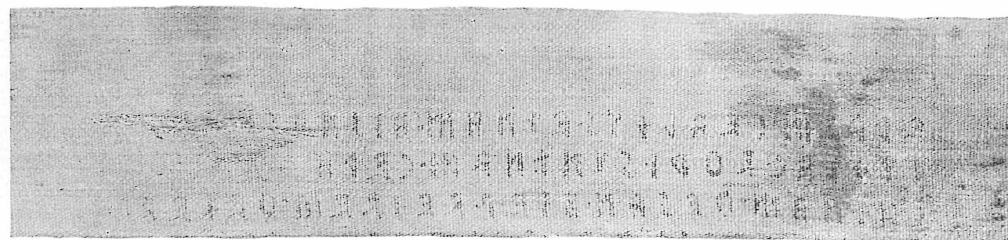
3 c

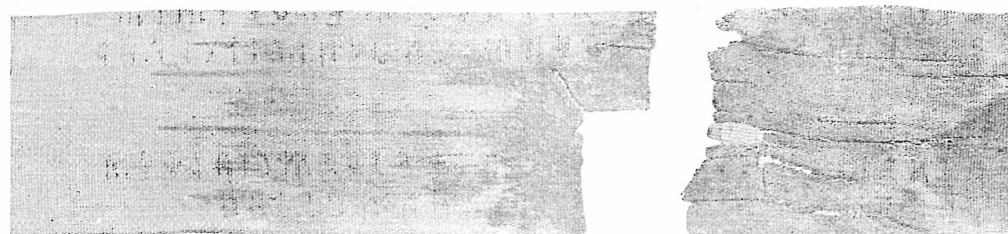
4 i (4 b)

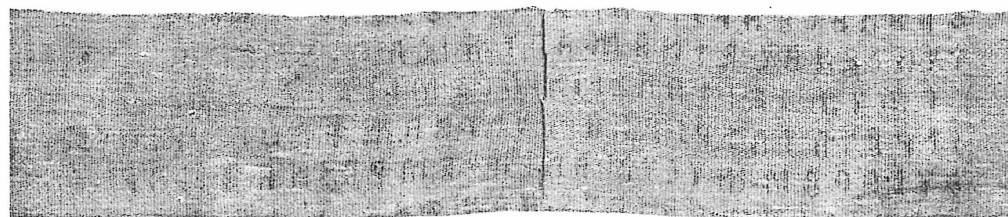
2 h

1 k

5 l (8/5 e)

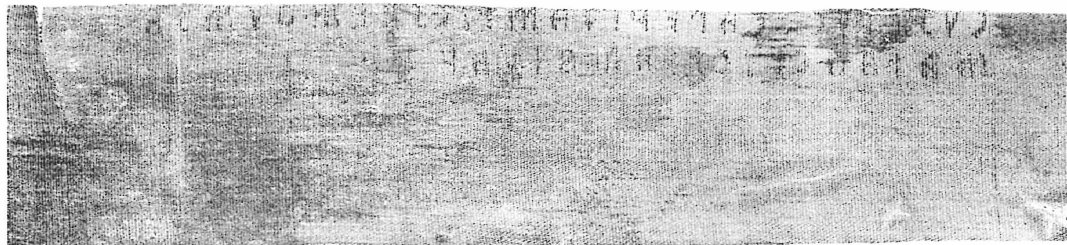
3 d

4 k (4 c)

2 i

1 i

6

